

Dopingvalvonnan olinpaikkatietomääräykset ja yksityiselämän suoja

---

Silja Kanerva
013172381
Helsingin yliopisto
Oikeustieteellinen tiedekunta
OTM-tutkielma
Urheilu-oikeus
Ohjaaja: Antti Aine
Helmikuu 2013

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty		Laitos/Institution– Department	
Oikeustieteellinen tiedekunta			
Tekijä/Författare – Author			
Kanerva, Silja Katriina			
Työn nimi / Arbetets titel – Title			
Dopingvalvonnan olinpaikkatiedot ja yksityiselämän suoja			
Oppiaine /Läroämne – Subject			
Urheiluoikeus			
Työn laji/Arbetets art – Level	Aika/Datum – Month and year	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages	
OTM-tutkielma	Helmikuu 2013	XII+73	
Tiivistelmä/Referat – Abstract			
<p>Olinpaikkatietomääräykset on kehitetty aseeksi dopingin vastaiseen taisteluun. Testauspooliin valitut urheilijat, yleensä lajinsa terävimmältä huipulta, ilmoittavat olinpaikkatietonsa neljännesvuosittain vuoden jokaiselle päivälle. Vaadittuihin tietoihin kuuluvat muun muassa yöpymispaikka sekä 60 minuutin ajanjakso, jolloin urheilija on varmasti jossain ennalta ilmoitetussa osoitteessa.</p> <p>Voimassa oleva järjestelmä perustuu Maailman antidopingtoimiston, WADAn, vuonna 2009 voimaantulleeseen säännöstöön. Se on helpottanut urheilijoiden tavoittamista merkittävästi ja on tehnyt dopingtestauksesta kohdistetumpaa. Samalla se on asettanut testauspooliurheilijoille työlää velvollisuuden, joka edellyttää urheilijoilta yksityisten tietojen ilmoittamista ja päivittämistä dopingvalvojan käyttöön. Jos olinpaikkatiedoissa havaitaan virheitä tai puutteita voi urheilija syyllistyä olinpaikkatietomääräysten laiminlyöntiin. Kolme laiminlyöntiä muodostaa dopingrikkomuksen, jonka seuraamus on yhtä ankara kuin kiellettyjen aineiden tai menettimien käytöstä kiinni jääneen urheilijan rangaistus.</p> <p>Tutkimuksen tavoite on selvittää muodostavatko olinpaikkatietomääräykset perustuslain 10 §:n yksityiselämän suojan rajoituksen. Työssä tarkastellaan ensinnäkin sitä, mitä oikeuksia, tilanteita ja elämänalueita yksityiselämän suoja kattaa. Sen jälkeen tutkitaan, vaikuttavatko ja rajaavatko olinpaikkatietomääräykset jotain näistä osa-alueista. Jotta problematiikasta saadaan kattava kokonaiskuva, on tarkasteltava kahta perusoikeuksien soveltumiseen liittyvää esikysymystä. Ensinnäkin tarkastellaan, onko urheilijan ja dopingvalvojan välinen suhde vertikaalinen vai horisontaalinen. Perusoikeuksien vertikaalivaikutuksella on vakiintuneempi asema perusoikeudellisessa tulkinnassa, ja se antaa urheilijalle paremman oikeusturvan kuin yksityisten välisissä suhteissa. Toinen ratkaistava kysymys on, poistuuko mahdollisen perusoikeuden rajoituksen oikeudenvastaisuus sillä, että urheilija on suostunut sääntöihin.</p> <p>Vaikka olinpaikkatietomääräykset muodostaisivat yksityiselämän suojan rajoituksen, se voi tietyin edellytyksin olla sallittava. Arvioidessa sitä, muodostavatko määräykset sallittavan loukkauksen, hyödynnetään oppia perusoikeuksien yleisistä rajoitusedellytyksistä. Niistä keskeisimpiä tämän tutkimuksen kannalta ovat suhteellisuus- ja hyväksyttävyyssvaatimuksen täytyminen. Perinteisten lähteiden lisäksi tutkimuksessa on käytetty määräysten eri osapuolten näkemystä ja osaamista haastatteleamalla 11 suomalaista testauspooliin kuuluvaa urheilijaa, ADT:n edustajaa ja oikeustieteilijää. Haastatteluilla pyritään luomaan määräyksistä kattava ja käytäntöä vastaava kuva, joka auttaa ymmärtämään määräyksiin liittyvät haasteet ja luo riittävät puitteet oikeudelliselle arviolle.</p> <p>Olinpaikkatietomääräykset ovat ongelmallisia suhteessa yksityiselämän suojaan. Suojan piiriä ja määräyksiä tarkastellessa vaikuttaa siltä, että määräykset todella muodostavat yksityiselämän suojan rajoituksen. Rajoituksen sallittavuuteen ei sen sijaan ole löydettävissä yhtä yksiselitteistä vastausta. Tutkimus vahvistaa käsitystä siitä, että säännökset ulottuvat oikeudellisesti epäselvälle ja jopa kyseenalaiselle alueelle. Ratkaisevaksi arvioissa jää suhteellisuusperiaatteen täytyminen, joka on vaikea arvostuksenvainen ja tarkoituksenmukaisuusharkintaa edellyttävä kysymys.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords			
Urheiluoikeus, doping, perusoikeudet, yksilön suoja, sopimusvapaus, olinpaikkatietomääräykset, rajoitusedellytykset, suhteellisuus			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited			
Helsingin yliopiston kirjasto			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

SISÄLLYS

LÄHTEET	III
----------------------	------------

LYHENTEET	XII
------------------------	------------

1 JOHDANTO.....	1
------------------------	----------

1.1 Dopingvalvonnan kehitys ja tutkimuksen ajankohtaisuus	1
1.2 Tutkimusongelma ja tutkimuksen rakenne	4
1.3 Tutkimuksen metodi ja lähteet	5
1.4 Rajaukset ja määritelmät.....	6

2 OLINPAIKKATIENTOMÄÄRÄYKSET	7
---	----------

2.1 Määräysten perusta	7
2.2 Määräysten sisältö.....	9
2.2.1 Määräysten henkilöllinen soveltamisala	9
2.2.2 Kansainvälinen taso	10
2.2.2.1 60 minuutin ajanjakso.....	10
2.2.2.2 Muut tiedot	12
2.2.3 Kansallinen taso.....	13
2.2.4 Joukkuelajit.....	14
2.3 Määräysten laiminlyönti ja sen seuraamukset	15
2.3.1 Kansainvälinen taso	15
2.3.2 Kansallinen taso.....	17
2.3.3 Esimerkkitapauksia.....	17
2.3.3.1 Tapaus Thanou ja Kenteris	17
2.3.3.2 Tapaus Ohuruogu	18
2.3.3.3 Tapaus Tiisanoja.....	19
2.3.3.4 ADT:n valvontalautakunnan tapaus 4/2009.....	20
2.4 WADC 2015	21

3 OLINPAIKKATIENTOMÄÄRÄYKSET PL 10 §:N RAJOITUKSENA	22
--	-----------

3.1 Esikysymys: perusoikeuksien soveltamisala	22
3.1.1 Dopingvalvonta - julkista vai yksityistä toimintaa?.....	23
3.1.1.1 Lainsäädäntö	23
3.1.1.2 Roolit dopingvalvonnassa.....	24
3.1.2 Perusoikeuksien vaikutukset.....	26
3.1.2.1 Vertikaalivaikutus.....	26
3.1.2.2 Horisontaalivaikutus	27
3.2 Perusoikeuksista luopuminen suostumuksella	29
3.2.1 Sopimusvapauden rajat	29
3.2.2 Itsemääräämisoikeuden rajat	31
3.3 Yksityiselämän suojan piiri.....	32
3.3.1 Yleistä.....	32
3.3.2 Yksityiselämän osa-alueita	34

3.3.2.1	Itsemääräämisoikeus.....	34
3.3.2.2	Perhe-elämä	35
3.3.2.3	Kotirauha	36
3.3.2.4	Henkilötietojen suoja	37
3.4	Yksityiselämän suojan rajoitus	38
3.4.1	Rajoituksen olemassaoloa puoltavat seikat.....	38
3.4.1.1	Itsemääräämisoikeuden rajoitus.....	38
3.4.1.2	Urheilijoiden kokemuksia olinpaikkatietomääräyksistä	40
3.4.1.3	Perhe-elämän suojan ja kotirauhan rajoitus	42
3.4.1.4	Henkilötietosuojan rajoitus.....	43
3.4.2	Rajoituksen olemassaoloa vastaan puhuvat seikat.....	45
3.4.3	Yhteenveto.....	47
4	PERUSOIKEUKSIEN RAJOITUSEDELLYTYKSET	48
4.1	Yleistä	48
4.2	Hyväksyttävyyksivaatimus	50
4.2.1	Edellytykset	50
4.2.2	Antidopingliikkeen ja -järjestelmän perustelut.....	51
4.2.2.1	Dopingvalvonnan perustelut.....	51
4.2.2.2	Olinpaikkatietomääräysten perustelut.....	53
4.2.3	Arvio hyväksyttävyydestä	54
4.3	Suhteellisuusvaatimus.....	55
4.3.1	Soveltuvuusvaatimus	55
4.3.2	Välttämättömyysvaatimus	56
4.3.2.1	Vaihtoehto määräyksille	56
4.3.2.2	Vaihtoehtoinen tapa toteuttaa määräykset	59
4.3.2.3	Monitasoiset määräykset	61
4.3.3	Suppean merkityksen suhteellisuusvaatimus	62
4.3.3.1	Edellytykset	62
4.3.3.2	Rajoituksen laajuus urheilijan näkökulmasta.....	63
4.3.3.3	Seuraamusten suhteellisuus	64
4.3.4	Suhteellisuuden kokonaisarvio	65
4.4	Muita rajoitusedellytyksiä.....	66
4.4.1	Oikeusturvavaatimus	66
4.4.1.1	Oikeussuojakeinot	66
4.4.1.2	Oikeustapaukset.....	68
4.4.2	Lailla säätämisen vaatimus	69
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	70

Lähteet

Kirjalliset lähteet

Aarnio, Aulis: Laintulkinnan teoria. Juva 1988 (Aarnio 1988)

Aine, Antti: Elinikäinen urheilun toimintakielto ja perusoikeudet. Teoksessa Hyttinen – Weckström (toim.), Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta 50 vuotta. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, A. Juhlajulkaisut N:o 22, s. 159–174. Turku 2011 (Aine 2011a)

Aine, Antti: Kilpailu ja sopimus. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja, A-sarja N:o 302. Sastamala 2011 (Aine 2011b)

Aine, Antti: Urheilu oikeuden kantavat periaatteet. Oikeustiede – Jurisprudentia XLIV:2011, Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen vuosikirja, s. 1–60. Helsinki 2011 (Aine 2011c)

Anderson, Jack: Modern Sport Law. Oxford & Portland 2010 (Anderson 2010)

Anttila, Inkeri: Loukatun suostumus oikeudenvastaisuuden poistavana perusteena. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja, A-sarja N:o 26. Helsinki 1946 (Anttila 1946)

Beloff, Michael: The Legality of Draft WADA Whereabouts Requirements. Opinion 7.5.2008. (Beloff 2008)

Beloff, Michael: Is There A Lex Sportiva? Teoksessa Siekmann – Soek (toim.), Lex Sportiva: What is Sports Law? The Hague 2012 (Beloff 2012)

Eskuri, Jari: Urheilijaa suojaavat perusoikeudet. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, Urheilu oikeuden sarja 10. Tampere 2005 (Eskuri 2005)

Halila, Heikki: Idrottsrätten som specifikt rättsområde. Juridiska Föreningens Tidskrift 6/2002, s. 725–729 (Halila 2002)

Halila, Heikki: Urheilun oikeus tutkimuskohteena Suomessa. Teoksessa Urheilu ja oikeus 2005, s. 21–40. Jyväskylä 2005 (Halila 2005)

Halila, Heikki: Oikeudellistuva urheilu. Jyväskylä 2006 (Halila 2006)

Halila, Heikki: Urheilutoiminnan kovaa ja pehmeää sääntelyä. Teoksessa Jarmo Tuomisto (toim.), Sopimus, vastuu, velvoite. Juhlajulkaisu Ari Saarnilehto, Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, A. Juhlajulkaisut N:o 20, s. 73–83. Turku 2007 (Halila 2007)

Halila, Heikki: Skandaalit urheiluoikeuden katalysaattorina. Teoksessa Urheilu ja oikeus 2010, s. 9–27. Jyväskylä 2010 (Halila 2010)

Halila, Heikki: Perusoikeuksista urheilussa. Teoksessa Urheilu ja oikeus 2011, s. 41–61. Jyväskylä 2011 (Halila 2011)

Hallberg, Pekka: Perusoikeusjärjestelmä. Teoksessa Hallberg – Karapuu – Ojanen – Scheinin – Tuori – Viljanen, Perusoikeudet, s. 29–60. 2. uudistettu painos. Helsinki 2011 (Hallberg 2011)

Halt, James: Where is the Privacy in WADA’s “Whereabouts” Rule? *Marquette Sports Law Review*, vol 20:1, 2009–2010, s. 268–289 (Halt 2009)

Hanstad, Dag Vidar – Loland, Sigmund: Elite athletes’ duty to provide information on their whereabouts: Justifiable anti-doping work or an indefensible surveillance regime? *European Journal of Sport Science*, January 2009; 9(1), s. 3–10 (Hanstad – Loland 2009)

Hautamäki, Veli-Pekka: Kotirauhan suojasta perusoikeutena. *Lakimies* 1/2012, s. 33-52 (Hautamäki 2012)

Hidén, Mikael: Perusoikeudet Hallitusmuodon II luvussa. *Oikeustiede – Jurisprudentia* I/1971, Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen vuosikirja, s. 3–117. Vammala 1971 (Hidén 1971)

Horvath, Paul – Lording Penny: Doping: WADA’s International Standard for Testing: Privacy Issues. *World Sports Law Report*, Vol 7:2, February 2009 (Horvath – Lording 2009)

Houlihan, Barrie: *Dying to Win*. 2. Uudistettu painos, Council of Europe Publishing 2002 (Houlihan 2002)

Ioannidis, Gregory: Doping in Sport, the Rules on “Missed Tests”, “Non-Analytical Finding” Cases and the Legal Implications. *The International Sports Law Journal* 2007/3–4, s. 19–27 (Ioannidis 2007)

Kairinen, Martti: Työoikeuden perusteita. Teoksessa Kairinen – Koskinen – Nieminen – Ullakonoja – Valkonen, Työoikeus. Verkkoversio luettu 7.2.2013, Sanoma Pro Oy (Kairinen 2006)

Karapuu, Heikki: Perusoikeuksien käsite ja luokittelu. Teoksessa Hallberg – Karapuu – Ojanen – Scheinin – Tuori – Viljanen, Perusoikeudet, s. 63–88. 2. uudistettu painos. Helsinki 2011 (Karapuu 2011)

Karhu, Juha – Tolonen, Hannu: Siviilioikeuden yleiset periaatteet. Teoksessa Saarnilehto – Annola – Hemmo – Karhu – Kartio – Tammi-Salminen – Tolonen – Tuomisto – Viljanen, Varallisuus oikeus. Verkkoversio, luettu 25.1.2013, Sanoma Pro Oy (Karhu – Tolonen 2012)

Kinnunen, Essi: Rangaistava toisen vahingoittaminen urheilussa. Lisensiaatin tutkimus, Turun yliopisto. Opetusministeriön kulttuuripolitiikan osaston julkaisusarja nro 10/1999. Helsinki 1999 (Kinnunen 1999)

Kinnunen, Essi: Mitä etuliite urheilu merkitsee oikeudessa? Teoksessa Urheilu ja oikeus 2004, s. 54–72. Jyväskylä 2004 (Kinnunen 2004)

Kinnunen, Essi: Dopingrikos urheilun ja rikosoikeuden leikkauspisteessä. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja, A-sarja N:o 305. Sastamala 2012 (Kinnunen 2012)

Koskinen, Pekka: Rikosoikeuden yleiset opit ja rikosvastuun perusteet. Teoksessa Lappi-Seppälä – Hakamies – Koskinen – Majanen – Melander – Nuotio – Nuutila – Ojala – Rautio, Rikosoikeus. Verkkoversio, luettu 25.1.2013, Sanoma Pro Oy (Koskinen 2009)

Lappi-Seppälä, Tapio: Kriminaalipolitiikan perusteita. Teoksessa Lappi-Seppälä – Hakamies – Koskinen – Majanen – Melander – Nuotio – Nuutila – Ojala – Rautio, Rikosoikeus. Verkkoversio, luettu 25.1.2013, Sanoma Pro Oy (Lappi-Seppälä 2009)

Lämsineva, Pekka: Perusoikeudet – nyt. Teoksessa Lämsineva – Viljanen (toim.), Perusoikeuspuheenvuoroja, s. 103–119. Turku 1998 (Lämsineva 1998)

Lämsineva, Pekka: Perusoikeudet ja varallisuussuhteet. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja, A-sarja N:o 235. Jyväskylä 2002 (Lämsineva 2002)

McLaren, Richard: The CAS Ad Hoc Division at the Athens Olympic Games. *Marquette Sports Law Review*, vol 15:1, 2004–2005, s. 175–203 (McLaren 2004)

Mahkonen, Sami: Oikeus yksityisyyteen. Porvoo 1997 (Mahkonen 1997)

Manninen, Markus: Missä urheiluriidoissa urheilija pääsee Suomessa yleiseen tuomioistuimeen? Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, Urheilu-oikeuden sarja 1. Tampere 2003 (Manninen 2003)

Manninen, Markus: ADT:n valvontalautakunta ja sen ratkaisut 2009–2010. Teoksessa *Urheilu ja oikeus* 2010, s. 109–138. Jyväskylä 2010 (Manninen 2010)

Manninen, Markus: Dopingtestistä kieltäytyminen ja muu dopingpakoilu. Teoksessa *Urheilu ja oikeus* 2011, s. 132–170. Jyväskylä 2011 (Manninen 2011)

Manninen, Markus: Toinen dopingrikkomus. Teoksessa *Urheilu ja oikeus* 2012, s. 51–92. Jyväskylä 2012 (Manninen 2012)

Marshall, John – Amy Catherine Hale: Will the New WADA Code Plug All the Gaps? Will There Be By-Catch? *The International Sports Law Journal* 2008/1–2, s. 37–42 (Marshall – Hale 2008)

McNamee, Mike – Tarasti, Lauri: Juridical and Ethical Peculiarities in Doping Policy. *Journal of Medical Ethics* 2010/36, s. 165–169 (McNamee – Tarasti 2010)

Nicholson, Gregor: Anti-doping and the World Anti-Doping Code: Does one size fit all and is the whereabouts system fair, reasonable and efficient? *Sports Law Administration and Practice*, April 2009, s. 8–11 (Nicholson 2009)

Pendlebury, Adam – McGarry, John: Location, Location, Location: The Whereabouts rule and the right to privacy. *40 Cambrian Law Review* 2009, s. 63–75 (Pendlebury 2009)

Rauste, Olli: Urheilu-oikeus. Jyväskylä 1997 (Rauste 1997)

Rigozzi, Antonio – Kaufmann-Kohler, Gabrielle – Malinverni, Giorgio: Doping and Fundamental Rights of Athletes: Comments in the Wake of the Adoption of the World Anti-

Doping Code. *International Sports Law Review*, Issue 3/2003, s. 39–67 (Rigozzi – Kaufmann-Kohler – Malinverni 2003)

Räikkä, Juha: Johdanto: Itsemääräämisoikeudesta. Teoksessa Launis – Räikkä (toim.) *Itsemääräämisoikeus, Käytännön filosofian julkaisuja*, Turun yliopisto, vol 7, s. 3–24. Turku 1993 (Räikkä 1993)

Räikkä, Juha: *Yksityisyyden filosofia*. Vantaa 2007 (Räikkä 2007)

Saarnilehto, Ari – Annola, Vesa: *Sopimus*. Teoksessa Saarnilehto – Annola – Hemmo – Karhu – Kartio – Tammi-Salminen – Tolonen – Tuomisto – Viljanen, *Varallisuus oikeus*. Verkkoversio, luettu 25.1.2013, Sanoma Pro Oy (Saarnilehto – Annola 2012)

Soek, Janwillem: Is the Professional Athlete’s Right to Privacy Being Tacitly Ignored? *The International Sports Law Journal* 2008/1–2, s. 100 (Soek 2008a)

Soek, Janwillem: The Athlete’s Right to Respect for his Private Life and his Home. *The International Sports Law Journal* 2008/3–4, s. 3–13 (Soek 2008b)

Tarasti, Lauri: Maailman antidopingsäännöstö WADC ja sen soveltaminen. Teoksessa *Urheilu ja oikeus* 2004, s. 246–266. Jyväskylä 2004 (Tarasti 2004)

Tarasti, Lauri: Näkökohtia globalisaation vaikutuksesta urheiluoikeuteen. Teoksessa *Urheilu ja oikeus* 2010, s. 193–205. Jyväskylä 2010 (Tarasti 2010)

Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki (Tuomi – Sarajärvi 2009)

Vettelniemi, Erkki: Miksi doping kiellettiin 1928? *Liikunta & Tiede* 47, 6/2010 tutkimusartikkeli, s. 24–29 (Vettelniemi 2010)

Viertola, Juha: Urheilijan yksityiselämän suojasta urheilun dopingvalvonnassa. Teoksessa *Urheilu ja oikeus* 2005, s. 102–114. Jyväskylä 2005 (Viertola 2005)

Viertola, Juha: Onko urheilun dopingvalvonta yhdistystoimintaa vai julkinen hallintotohtävä? Teoksessa *Urheilu ja oikeus* 2006, s. 77–88. Jyväskylä 2006 (Viertola 2006)

Viljanen, Veli-Pekka: Ulottuuko perusoikeuksien vaikutus yksityisoikeudellisiin oikeussuhteisiin? Teoksessa Juhlajulkaisu Allan Huttunen, s. 273–279. Turku 1988 (Viljanen 1988)

Viljanen, Veli-Pekka: Perusoikeuksien rajoitusedellytykset. Verkkoversio, luettu 25.1.2013, Sanoma Pro Oy (Viljanen 2001)

Viljanen, Veli-Pekka: Perusoikeuksien rajoittaminen. Teoksessa Hallberg – Karapuu – Ojanen – Scheinin – Tuori – Viljanen, Perusoikeudet, s. 139–170. 2. uudistettu painos. Helsinki 2011 (Viljanen 2011a)

Viljanen, Veli-Pekka: Perusoikeuksien soveltamisala. Teoksessa Hallberg – Karapuu – Ojanen – Scheinin – Tuori – Viljanen, Perusoikeudet, s. 89–138. 2. uudistettu painos. Helsinki 2011 (Viljanen 2011b)

Viljanen, Veli-Pekka: Yksityiselämän suoja (PL 10 §). Teoksessa Hallberg – Karapuu – Ojanen – Scheinin – Tuori – Viljanen, Perusoikeudet, s. 389–412. 2. uudistettu painos. Helsinki 2011 (Viljanen 2011c)

Waddington, Ivan: Surveillance and Control in Sport: A Sociologist Looks at the WADA Whereabouts System. *International Journal of Sport Policy*, Vol. 2/No. 3, November 2010, s. 255–274 (Waddington 2010)

Wendt, John T.: Reflecting on Beijing: A Time of Transition in the War on Doping. *Entertainment and Sports Lawyer*, Vol. 26/No. 4, Winter 2009, s. 10–18 (Wendt 2009)

Virallislähteet

HE 309/1993 vp.: Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta

HE 96/1998 vp.: Hallituksen esitys Eduskunnalle henkilötietolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

HE 17/2001 vp.: Hallituksen esitys Eduskunnalle terveyttä ja turvallisuutta vaarantavia rikoksia koskevien rikoslain säännösten uudistamiseksi ja eräksi niihin liittyviksi laeiksi

HE 191/2006 vp.: Hallituksen esitys Eduskunnalle kansainvälisen dopingin vastaisen yleis-sopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaan saattamisesta

PeVM 25/1994 vp.: Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 25 hallituksen esityksestä perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta

PeVL 7/1997 vp.: Perustuslakivaliokunnan lausunto 7

Tietosuojatyöryhmän Lausunto 3/2008 maailman antidopingsäännöstöön sisällytettävästä luonnoksesta yksityisyyden suojaa koskevaksi kansainväliseksi standardiksi. 1576/08/FI, WP 156

Tietosuojatyöryhmän Toinen lausunto 4/2009 Maailman antidopingtoimiston (WADA) yksityisyyden ja henkilötietojen suojaa koskevasta kansainvälisestä standardista, siihen liittyvistä WADA:n säännösten määräyksistä ja muista yksityisyyden suojaa koskevista kysymyksistä, jotka liittyvät WADA:n ja (kansallisten) antidopingtoimikuntien toimintaan dopingin käytön torjumiseksi urheilun alalla. 0746/09/FI, WP 162

ADT:n Selvitys 15.9.2006 Opetusministeriön selvityspyyntöön 31.8.2006, dnro 6/690/2006

The Implementation of the WADA Code in the European Union.

Report Commissioned by the Flemish Minister for the Sport in View of the Belgian Presidency of the European Union in the Second Half 2010. T.M.C. Asser Instituut, The Hague, the Netherlands

[http://www.asser.nl/upload/documents/9202010_100013rapport%20Asserstudie%20\(Engels\).pdf](http://www.asser.nl/upload/documents/9202010_100013rapport%20Asserstudie%20(Engels).pdf). Vierailtu 23.11.2012 (Asser Instituut 2010)

Oikeustapaukset

KKO 1998:122

CAS 2006/A/1165: Christine Ohuruogu v. UKA & IAAF, 3.4.2007

CAS 2008/A/1564: WADA v. IIHF & Busch, 23.6.2009

CAS 2011/A/2658: BOA v. WADA, 30.4.2012

EIT 6959/75: Brüggeman and Scheuten v. Germany, 19.5.1976

EIT 8978/80: X and Y v. the Netherlands, 26.3.1985

EIT 36022/97: Hatton and Others v. United Kingdom, 2.10.2001

EIT 30562/04 & 30566/04: S. and Marper v. United Kingdom, 4.12.2008

Urheilun kilpailusäännöt

World Anti-Doping Code 2009: Maailman antidopingsäännöstö 2009 (WADC)

World Anti-Doping Code 2015 draft 2.0: Maailman antidopingsäännöstö 2015 luonnos (WADC 2015)

International Standard for Testing 2009: Kansainvälinen testausstandardi (IST)

Suomen antidopingsäännöstö 2009 – päivitetty 1.12.2011 (ADS)

Elektroniset lähteet

ADT:n verkkosivut	www.antidoping.fi
WADAn verkkosivut	www.wada-ama.org
FIFAn verkkosivut	www.fifa.com
IAAF:n verkkosivut	www.iaaf.org
USADAn verkkosivut	www.usada.org

Lehtiartikkelit

Helsingin Sanomat 6.10.2007: Marion Jones myönsi dopingin.

Helsingin Sanomat 22.10.2012: Lance Armstrong menettää kaikki seitsemän Tour-voittoaan.

Helsingin Sanomat 10.11.2012: Doping vai tulosmanipulaatio – kumpi on pahempi?

Helsingin Sanomat 12.11.2012: Maailman antidopingneuvosto kaipaa lisää rahaa.

Helsingin Sanomat 18.1.2013: Armstrong tunnusti: ”Käytin epoa, verensiirtoja ja testosteronia”

BBC News 8.8.2006: More than 70 Brits missed tests
<http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/athletics/5255364.stm>

BBC News 15.9.2006: Ohuruogu is hit by one-year ban
<http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/athletics/5328420.stm>

BBC News 22.1.2009: Legal threat to anti-doping code
http://news.bbc.co.uk/sport1/hi/front_page/7844918.stm

BBC News 12.2.2009: Nadal Attacks Drug-testing Rules
<http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/tennis/7885314.stm>

The Telegraph 14.5.2008: WADA Fires Drug Dispute in English Football
<http://www.telegraph.co.uk/sport/football/international/2300422/Wada-fires-drugs-dispute-in-English-football.html>

Haastattelut

Lauri Tarasti, ministeri, 17.12.2012

Pirjo Ruutu, ADT:n pääsihteeri, 28.11.2012.

Marjorit Nurmi, ADT:n testauspäällikkö, 28.11.2012

Tapio Nirkko, purjehtija, 10.12.2012

Sari Multala, purjehtija, 10.12.2012

Pekka Koskela, pikaluistelija, 11.12.2012

Olli-Pekka Karjalainen, moukarinheittäjä, 10.12.2012

Hanna-Maria Seppälä, uimari, 18.12.2012

Aino-Kaisa Saarinen, hiihtäjä, 9.1.2013

Jarkko Kinnunen, kävelijä, 11.12.2012

Janne Ryytänen, yhdistelmähiihtäjä, 10.12.2012

Lyhenteet

ADAMS	Anti-doping Administration and Management System
ADT	Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry
BOA	British Olympic Association
	Iso-Britannian olympiakomitea
CAS	Court of Arbitration for Sport
	Urheilun kansainvälinen välitystuomioistuin
EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus
EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
EU	Euroopan unioni
HE	Hallituksen esitys
IAAF	International Association of Athletics Federations
	Kansainvälinen yleisurheiluliitto
IST	International Standard for Testing
	Kansainvälinen testausstandardi
KKO	Korkein oikeus
KOK	Kansainvälinen olympiakomitea
KP-sopimus	Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleis-sopimus
OKM	Opetus- ja kulttuuriministeriö
PL	Perustuslaki, 11.6.1999/731
SopS	Valtion sähköinen sopimussarja
UCI	Union Cycliste Internationale, kansainvälinen pyöräilyliitto
WADA	World Anti-Doping Agency, Maailman antidopingtoimisto
WADC	World Anti-Doping Code, Maailman antidopingsäännöstö

1 JOHDANTO

1.1 Dopingvalvonnan kehitys ja tutkimuksen ajankohtaisuus

Dopingvalvonta on tehostunut ja muuttunut merkittävästi viimeisten 20 vuoden aikana. Uudistukset kertovat siitä, että dopingin käyttö on kehittynyt.¹ Se on usein ammattimaista, ja sen hyötyjen maksimointiin käytetään merkittävä määrä rahaa. Samalla kilpailuiden palkintorahat ja sponsorintisopimukset rikastuttavat menestyviä urheilijoita yhä enemmän. Antidopingissa ei ole kyse ainoastaan terveydellisten arvojen suojaamisesta vaan myös tasa-arvon ja rehellisen kilpailun takaamisesta. Dopingia käyttävällä urheilijalla on mahdollisuus ansaita puhdasta urheilijaa paremmin ja heikentää tämän edellytyksiä entisestään.²

Pikajuoksun ennätysnaista Marion Jonesia testattiin hänen urheilu-uransa aikana yli 150 kertaa, eikä hän jäänyt kiinni dopingista, vaikka hän on myöhemmin myöntänyt käyttäneensä kiellettyjä aineita.³ Tuorempi tapaus on hiljattain paljastunut pyöräilyn laaja dopingvyyhti. Sadoissa dopingtesteissä käynyt Lance Armstrong, Tour de Francen seitsemänkertainen voittaja, ei koskaan antanut positiivista näytettä. Kuitenkin laajojen tutkimusten ja useiden todistajainkertomusten perusteella Armstrongin on osoitettu käyttäneen dopingia systemaattisesti ja jopa johtaneen pyöräilytallinsa dopingohjelmaa.⁴ Armstrong ei puolustautunut syytöksiä vastaan ja lopulta tunnusti dopingin käytön.⁵ Sekä Jonesin että Armstrongin tapaukset ovat hyviä esimerkkejä siitä, minkälaiseen haasteeseen antidopingliike pyrkii vastaamaan.

Vaikka dopingin kehittäjät ja käyttäjät tuntuvat usein olevan askeleen valvojiaan edellä, dopingia vastaan on päätetty taistella. Euroopan neuvoston dopingin vastaisen yleissopi-

---

¹ Dopingin käytön ja sen valvonnan kehityksestä ks. esimerkiksi Houlihan 2002. Dopingin oikeudellistumisesta ks. Kinnunen 2012, s. 73–93, 115.

² HE 17/2001, s. 17. Toisaalta asenteet dopingia kohtaan ovat muuttuneet. Aikaisemmin yhteiskunta ei tuominut dopingia yhtä jyrkästi kuin nykyään. Anderson, s. 116. Sen käyttö oli avoimempaa, ja koko aihe oli selvästi vähemmän suuren yleisön tietoisuudessa. Nykyään dopingia paheksutaan laajalti, mikä näkyy esimerkiksi siinä, miten ankaria rangaistuksia dopingvalvojat ja urheilijoiden yhteistyökumppanit ovat dopingrikkomuksista määränneet.

³ USADAn verkkosivut/Media/Press Release 8.10.2007/Marion Jones Accepts Sanction for Doping Violation; Hands Over Olympic Medals Vierailtu 5.2.2013; Helsingin Sanomat, 6.10.2007. Vierailtu 23.1.2013.

⁴ USADAn verkkosivut/Media/cyclinginvestigation.usada.org/Reasoned Decision of the United States Anti-Doping Agency on Disqualification and Ineligibility. Vierailtu 5.2.2013; Helsingin Sanomat, 22.10.2012. Vierailtu 15.11.2012.

⁵ Helsingin Sanomat, 18.1.2013. Vierailtu 23.1.2013.

muksen tavoitteena on ”vähentää ja lopulta hävittää doping urheilusta”.⁶ Valvonnan ja dopingin kehittämisen välinen kilpajuoksu lisää sääntelyä, kiristää rikkomusten rangaistuksia ja tuo oikeudenkäytön koko ajan lähemmäs urheilua.

Perinteisesti dopingia on käytetty juuri ennen kilpailuja sen hetkisen suorituksen parantamiseksi. Tuolloin dopingvalvonnan kohdentaminen juuri kilpailuihin oli tehokasta. Nykyään on kuitenkin tavallisempaa, että urheilijat käyttävät kiellettyjä aineita ja menetelmiä harjoituskaudella pystyäkseen harjoittelemaan enemmän, pidempään ja kovempaa.⁷ Tämä vaikeuttaa dopingvalvojien työtä. Kilpailupaikoilla, joissa kaikki lajinsa parhaat urheilijat ovat kokoontuneet yhteen, on helppo suorittaa testejä taloudellisesti: urheilijoiden paikan-
tamiseen ei tarvitse käyttää aikaa ja vaivaa.

Kehittyneistä testausmenetelmistä huolimatta 1980-luvulla havaittiin, että testeissä ilmeni hyvin harvoin positiivisia, kiellettyjä aineita sisältäviä näytteitä. Olemassa olevat menetelmät todettiin riittämättömiksi ja useat kansainväliset lajiliitot lisäsivät sääntöihinsä mahdollisuuden testata urheilijoita myös kilpailujen ulkopuolella. Jotta urheilijoita onnistuttiin käytännössä testaamaan harjoituskaudella, täytyi dopingvalvojien saada tietää, missä urheilijat kulloinkin olivat. Kansallisille lajiliitoille syntyi velvollisuus kerätä valittujen urheilijoiden olinpaikkatiedot sekä omaan että kansainvälisen lajiliiton käyttöön.⁸ Tästä problematiikasta on syntynyt Maailman antidopingtoimiston (”WADA”) laatimat olinpaikkatietomääräykset, jotka edellyttävät urheilijoiden päivittäisten olinpaikkatietojen keräämistä tietokantaan joko kansallisella tai kansainvälisellä tasolla.

Suomen antidopingtoimikunta ADT ry (”ADT”) suoritti vuonna 2011 yhteensä 3126 dopingtestiä sekä Suomessa että ulkomailla. Näistä yli puolet tehtiin kilpailujen ulkopuolisina testeinä.⁹ Kilpailujen ulkopuolisten testien kysyntä on edelleen suuri, sillä juuri näitä testejä pidetään ensisijaisena keinona taistelussa dopingia vastaan.¹⁰ Urheilijat harjoittelevat tänä päivänä ympäri maailmaa, joten urheilijoita on erittäin vaikea tavoittaa ilman erillistä

---

⁶ SopS 23/1990/1 art.

⁷ Anderson, s. 138.

⁸ Soek 2008b, s. 5.

⁹ Haastattelu Marjorit Nurmi, 28.11.2012. Vuonna 2010 vastaava luku oli 2259 testiä, joista niin ikään noin puolet oli kilpailutestejä ja loput kilpailun ulkopuolisia testejä. Muutos testien määrässä on merkittävä, mikä kertoo siitä, että dopingvalvontaan on haluttu panostaa selvästi enemmän resursseja. Dopingtestien määrä vahvistaa valvonnan uskottavuutta suoraan, mutta myös välillisesti. Riittävän korkea vuosittainen testausmäärä mahdollistaa akkreditoidun laboratorion ylläpidon Suomessa.

¹⁰ Olinpaikkatietomääräysten edelläkävijä, kansainvälinen yleisurheiluliitto, IAAF on käyttänyt olinpaikkatietorekisteriä jo vuodesta 1997 ja pitää järjestelmää ”*absolutely mandatory for the effective fight against doping in sport.*” IAAF:n verkkosivut/News/General News/5.3.2009/IAAF Opinion on ”New” Whereabouts Requirements. Vierailtu 8.1.2013.

tietoa heidän sijainnistaan. Jotta testien yllätyksellisyys säilyisi, ei urheilijalle voida soittaa ja kysyä hänen sen hetkistä olinpaikkaansa. Toisaalta, jos urheilijalle ei soiteta, on hyvin vaikea tietää, missä hän kulloinkin on.

Kolme kuukautta etukäteen vuoden jokaiselle päivälle ilmoitettavat olinpaikkatiedot antavat dopingvalvojille mahdollisuuden testata urheilijoita milloin tahansa niin, ettei testin yllätyksellisyys kärsi. Samalla, kun määräykset ovat edesauttaneet dopingvalvontaa ja testaustehokkuutta, ne ovat rajoittaneet urheilijoiden vapautta ja oikeutta yksityisyyteen. Määräykset perustuvat WADAn vuonna 2009 uusittuun antidopingsäännöstöön, joka nostatti kiivaan julkisen keskustelun. Monet urheilijat pitivät uutta vaatimusta olinpaikkatiedoista rajuna yksityisyyden rajoituksena.¹¹ Toisaalta iso osa urheilijoista on hyväksynyt sen välttämättömäksi osaksi keinovalikoimaa, jolla taistellaan puhtaamman urheilun puolesta.

Keväästä 2009 kohu on laskenut, mutta eriäviä mielipiteitä esitetään yhä. Osittain kohun laantuminen johtune siitä, että urheilijat ovat tottuneet järjestelmään ja olinpaikkatietomääräysten noudattamisesta on muodostunut rutiini. Toisaalta keskustelu saattaa olla vähentynyt, koska WADA tuntui saavan vuonna 2009 käydyssä keskustelussa viimeisen sanan, eikä urheilijoilla ole keinoja ja resursseja taistella maailmanlaajuisesta antidopingohjelmasta vastaan.¹²

Olinpaikkatietomääräysten noudattaminen ja sen myötä niiden ristiriitainen suhde yksityiselämän suojan kanssa ovat kuitenkin edelleen arkipäivää testauspooliurheilijoille. Urheilijoiden keskuudessa pohditaan, miten määräysten noudattaminen käytännössä onnistuu ja minkälaisin keinoin voi helpottaa määräysten aiheuttamaa suuren työtaakan tunnetta. Se, että urheilija onnistuu noudattamaan määräyksiä virheettömästi, on ratkaisevan tärkeää, koska huolimattomuudesta voi seurata uran jatkuvuutta uhkaava toimintakielto. Velvollisuus otetaan vakavasti, ja siksi kollegoista haetaan vertaistukea sen noudattamiseksi. Kimmoike tämän työn kirjoittamiseen on tullut kirjoittajan omakohtaisista kokemuksista ja

---

¹¹ Ks. esimerkiksi BBC news 12.2.2009. Rafael Nadal kommentoi uudistusta tuoreeltaan tammikuussa 2009 toteamalla, että olinpaikkatietovaatimukset osoittavat yksityisyyden kunnioituksen puutetta. Hänestä käytöön otettava järjestelmä saa urheilijat tuntemaan itsensä vartioiduiksi rikollisiksi.

¹² BBC news 22.1.2009. Urheilijat ovat vastustaneet muutoksia lähinnä median avustuksella, eikä kovin moni ole lähtenyt riitauttamaan säännöksiä. Ryhmä belgialaisia urheilijoita nosti kuitenkin kanteen paikallisessa tuomioistuimessa keväällä 2009 vedoten EIS:n 8 artiklaan ja yksityisyyden suojaan. Nämä 70 urheilijaa, joiden joukkoon mahtui muun muassa pyöräilijöitä, jalka- ja lentopalloilijoita, vetosivat lisäksi henkilötietosuojaan ja EU:n työaikalajoituksiin. Kannetta ja tuomioistuimen ratkaisua käsitellään tarkemmin jaksossa 4.4.1.

muiden urheilijoiden kanssa käydyistä keskusteluista. Kirjoittaja on osallistunut Lontoon olympialaisiin ja ollut ADT:n rekisteröidyssä testauspoolissa kesällä 2012.

1.2 Tutkimusongelma ja tutkimuksen rakenne

Olinpaikkatietomääräyksiä on perusteltu yksityiskohtaisesti, mutta argumentit niiden välttämättömyydestä eivät tee niistä oikeudellisesti ongelmattomia. Määräyksillä on vääjäämättömästi ristiriitainen suhde perusoikeuksiin lukeutuvan yksityiselämän suojan kanssa. Tässä työssä tarkastellaan, mitä määräykset edellyttävät urheilijoilta ja miten ne mukautuvat suomalaiseen oikeusjärjestykseen. Kysymyksiä tutkitaan urheilijan näkökulmasta, koska tavoitteena on selvittää, minkälainen olinpaikkatietomääräyksiin sitoutetun urheilijan oikeusasema on. Tutkimuksen kohteena on pääasiassa yksilöurheilijan asema. Joukkuelajeja koskevia erityissäännöksiä sivutaan ainoastaan sen verran, mikä on tarpeellista kokonaiskuvan hahmottamiseksi.

Ensiksi on ratkaistava, suojaavatko perusoikeudet urheilijaa olinpaikkatietomääräysten mahdollisilta oikeudenloukkauksilta. Sen jälkeen paneudutaan kysymykseen siitä, onko säännöstössä yksityiselämän suojaa rajoittavia elementtejä. Vielä viimeiseksi on arvioitava, onko mahdollinen rajoitus hyväksyttävä ja oikeasuhtainen sen tavoitteisiin nähden eli juridisesti perusteltu.

Tämä tutkimus koostuu kolmesta pääjaksosta, joista ensimmäinen toimii johdantona kahdelle seuraavalle. Pääjaksossa kaksi esittelen olinpaikkatietomääräykset melko yksityiskohtaisesti, koska harvat tuntevat niiden tarkan sisällön ja laajuuden ja niiden sisäistäminen on olennaista tutkimuksen edetessä. Pääjakson kolme aluksi, vielä ennen varsinaiseen teemaan pureutumista ratkaistaan sitä sivuava esikysymys perusoikeuksien soveltumisesta. Esikysymyksen pohdinta auttaa samalla rakentamaan kuvaa tutkimusaihetta ympäröivästä kokonaisuudesta ja sen toimintaympäristöstä. Toisekseen perusoikeuksien soveltumisen selvittäminen heti alkuun on tarpeen, jotta selviää, onko tutkimusongelma lainkaan relevantti.

Pääjakson kolme olinpaikkatietomääräysten arviointi on jaettu neljään osa-alueeseen: itsemääräämisoikeus, perhe-elämä, kotirauha ja henkilötietojen suoja. Jakoa ei ole tarkoitettu ehdottomaksi, vaan se toimii työvälineenä yksityiselämän suojan piirin systematisoinnissa. Kartoitettaessa suojan piiriä yleisellä tasolla nämä teemat nousivat esille useassa yhteydessä ja muodostavat nyt rungon tarkastelulle. Pääjaksossa neljä tutkitaan, voiko olinpaikka-

tietomääräysten mahdollisesti muodostamaa perusoikeuksien rajoitusta pitää sallittavana. Sen rakenne seuraa perusoikeuksien rajoitusedellytyksien jaoittelua. Tarkastelussa keskitytään ainoastaan tämän tutkimuksen kannalta relevanteimpiin edellytyksiin.

1.3 Tutkimuksen metodi ja lähteet

Tässä työssä tutkimusongelmaa lähestytään systematisoimalla ja tulkitsemalla tutkimuksen kohteena olevia normeja. Tutkimuksen metodi on siten lainopillinen eli oikeusdogmaattinen oikeuslähteiden tulkinta.¹³ Tutkimusongelma, kuten muutkin urheilusta nousevat oikeudelliset ongelmat tällä hetkellä, pyritään ratkaisemaan perinteisten oikeudenalojen yleisillä periaatteilla ja metodeilla.¹⁴

Urheilun voimakkaasta oikeudellistumisesta huolimatta itsenäistä urheilun oikeudenalaa ei ole ainakaan vielä syntynyt, vaikka urheiluoikeudesta vakiintuneesti puhutaankin. Myös vastakkaisia näkemyksiä on esitetty ja on mahdollista, että tulevaisuudessa tämä käsitys muuttuu.¹⁵ Näin ollen tässä tutkimuksessa hyödynnetään valtiosääntöoikeuden yleisiä oppeja ja periaatteita. Oikeusdogmaattisesta metodista huolimatta voidaan tutkimusta pitää osittain ongelmalähtöisenä. Urheiluoikeudellisille tutkimuksille on tyypillistä tutustua normilähteisiin ja oikeuskäytäntöön jonkin ajankohtaisen urheilukysymyksen ratkaisemiseksi.¹⁶ Kyseistä soveltavaksi tutkimukseksi kutsuttua lähestymistapaa käytetään myös tässä tutkimuksessa.¹⁷

Olinpaikkatietomääräysten ja yksityiselämän suojan suhdetta tarkastellaan ainoastaan Suomen lainsäädännön kannalta.¹⁸ Lähteinä käytän kansallisia oikeusnormeja ja niiden esitöitä. Kotimaisia tutkimuskysymykseen liittyviä oikeustapauksia ei ole ollut tuomioistuimien harkittavana. Tarkastelen kuitenkin EIT:n ratkaisukäytäntöä perusoikeussuojan hahmottamiseksi.

---

¹³ Oikeusdogmaattisesta laintulkinnasta lisää ks. Aarnio 1988.

¹⁴ Halila 2005, s. 23.

¹⁵ Mm. Blackshaw 2011, s. 9 ja 12. Blackshaw kuuluu niiden oikeustieteilijöiden joukkoon, jotka katsovat urheiluoikeuden olevan oma, itsenäinen oikeudenala. Ks. myös Beloff 2012.

¹⁶ Kinnunen 2004, s. 55. Ongelmalähtöinen tutkimus on palvellut urheiluelämän tarpeita käytännössä, mutta tehnyt urheiluoikeudesta tutkimusalana verrattain pirstaleisen. Tässäkin tutkimuksessa keskitytään tarkoituksella erittäin kapeaan ja spesifiseen urheiluoikeuden kysymykseen.

¹⁷ Ks. Halila 2002, s. 726. Halila kuvaa urheiluoikeutta alana, joka ei ole irrallinen muista oikeudenaloista vaan, jolla on kytkentä erittäin monen oikeudenalan kanssa. Urheiluoikeuden tutkimus onkin usein sen selvittämistä, miten oikeusjärjestys vaikuttaa urheiluun.

¹⁸ Kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia, erityisesti Euroopan ihmisoikeussopimusta, hyödynnetään soveltuvin osin tarkemman kuvan rakentamiseksi perustuslain suojaamasta oikeuspiiristä.

Tarkastelun ytimessä ovat Suomen antidopingsäännösten olinpaikkatietomääräykset ja perustuslain 10 §. Suomen antidopingsäännöstö on yhtenäinen, joskaan ei identtinen, WADAn säännösten kanssa.¹⁹ Näin ollen WADAn säännöt ja dokumentit täydentävät Suomen antidopingsäännöstöä ja toimivat lähteinä sellaisenaan.²⁰ Perustuslain 10 §:n tulkintaan olen käyttänyt lain esitöiden lisäksi perusoikeuksia yleisesti käsittelevää kotimaista oikeuskirjallisuutta. Tutkimusongelmaan on kuitenkin mahdotonta syventyä ainoastaan kotimaisten lähteiden avulla, sillä suurin osa aiheeseen liittyvästä diskurssista on käyty Suomen rajojen ulkopuolella.²¹ Ulkomaista oikeuskirjallisuutta tästä verrattain spesifisestä kysymyksestä on saatavilla erityisesti Iso-Britanniasta ja Hollannista.

Havainnollistaakseni tutkimusongelmaa olen kerännyt tietoa myös haastattelemalla menestyneitä suomalaisia aktiiviturheilijoita ja ADT:n edustajia. Lisäksi olen haastatellut pitkään kansainvälisessä urheilu-oikeudessa toiminutta ministeri Lauri Tarastia. Haastatteluiden tarkoitus on tarjota empiiristä tietoa siitä, minkälaisina olinpaikkatietomääräykset käytännössä näyttäytyvät ja miten niiden tavoitteet toteutuvat. Haastatteluja ei ole tehty kaikkia empiirille yhteiskunnalliselle tutkimukselle astettuja vaatimuksia noudattaen, mutta ne toimivat lisätietona, joka yhdistää tutkimusongelman käytäntöön.²² Kysymykset esitettiin kahdeksalle urheilijalle. Valitessani haastateltavia pyrin saamaan tasamäärän nais- ja miesurheilijoita, jotka edustavat sekä talvi- että kesälajeja. Tämän lisäksi tavoitteenani oli haastatella tasaisesti eri urheilulajityyppien edustajia, toisin sanoen voima-, kestävyys- ja taitolajien edustajia.

1.4 Rajaukset ja määritelmät

Olinpaikkatietomääräysten muita kuin edellä mainittuja mahdollisia juridisia ongelmia en käsittele tässä työssä. Määräysten synnyttämiä oikeudellisia ongelmia voidaan arvioida usealta eri kantilta. Ensinnäkin määräyksiä voidaan tarkastella työlaainsäädännön ja erityisesti työaikalain valossa.²³ Vapaa-aikaan ulottuvat määräykset saattavat olla ongelmallisia,

---

¹⁹ Tarasti 2010, s. 195. WADAn yhtenäistetyn säännösten ansiosta määräykset ovat lähes identtisiä kaikissa WADAn jäsenmaissa ja jäsenyhdistyksissä. Suomen antidopingsäännöstö noudattaa WADC:ta.

²⁰ Esimerkiksi tarkat olinpaikkatietomääräykset on kirjattu kansainväliseen testistandardiin (IST), jota ei ole lainkaan käännetty Suomeksi.

²¹ Suomalaisessa urheilu-oikeuden tutkimuksessa aihetta on sivuttu useaan otteeseen, mutta tekstit ovat jääneet pääosin tutkimusongelman esittelyn tasolle. Ks. esim. Halila 2006, s. 391–392; Kinnunen 2012, s. 102; Tarasti 2010, s. 195.

²² Ks. lisää empiirisen tutkimuksen menetelmistä esimerkiksi Tuomi – Sarajärvi 2009.

²³ Halt 2009, s. 284.

koska työoikeudessa vapaa-aika on asetettu selväksi direktio-oikeuden rajaksi.²⁴ Toinen relevantti näkökulma on henkilötietolainsäädäntö. Tietokanta, joka sisältää huippu-urheilijoiden yhteystiedot ja päivittävät olinpaikkatiedot, on varmasti kiinnostava kohde monelle taholle. Kun kyseessä on internet-pohjainen tietokanta, on oleellista varmistaa, ettei se joudu väärin käsiin.

Olinpaikkatietomääräykset voivat olla ongelmallisia myös muiden perusoikeuksien kuin yksityiselämän suojan suhteen. Olinpaikkatietomääräyksiä laiminlyönnistä seuraavaa toimintakieltoa voisi tarkastella esimerkiksi elinkeinovapauden näkökulmasta.²⁵ Tässä työssä ei myöskään oteta kantaa siihen, miten veri- ja virtsanäytteiden ottaminen soveltuu yhteen PL 10 §:n yksityiselämän suojan ja 7 §:n henkilökohtaisen koskemattomuuden periaatteeseen.

Määräysten tarpeellisuus ei myöskään ole tämän tutkielman ytimessä, vaikka se olisi hedelmällinen kysymys. Tarkoitukseni on jäsentää määräykset ja arvioida oikeudellisesti niiden yhteensopivuudesta perustuslain yksityiselämän suojan kanssa. Tähän arvioon kuuluu säännösten hyväksyttävyyden ja suhteellisuuden pohdinta. Siinä yhteydessä sivuan määräysten tarpeellisuutta ja vaihtoehtoisia toteuttamistapoja, koska tarkoituksenmukaisuus on yksi oleellinen ominaisuus sallittavalle perusoikeuden rajoitukselle.

Olinpaikkatietomääräyksillä tarkoitetaan tässä työssä sekä olinpaikkatietojen ilmoitusvelvollisuutta että annettujen tietojen noudattamisvelvollisuutta.²⁶ Käsite kattaa Suomen antidopingsäännöstössä ja WADAn kansainvälisessä testausstandardissa olevat olinpaikkatietoja koskevat säännöt ja vaatimukset. *Testauspoolilla* tarkoitan antidopingsäännöstössä kuvattua urheilijaryhmää, johon ADT ja kansainväliset lajiliitot nimeävät urheilijoita lajinsa parhaiten menestyneiden joukosta.

2 OLINPAIKKATIETOMÄÄRÄYKSET

2.1 Määräysten perusta

WADA perustettiin Kansainvälisen olympiakomitean (”KOK”) aloitteesta 10. marraskuuta 1999. Se perustettiin katto-organisaatioksi ja linkiksi kansallisten antidopingtoimistojen,

²⁴ Työantajan direktio-oikeudesta lisää ks. Kairinen 2006/I.3/Työsuhteen käsitteen perustunnusmerkit.

²⁵ PL 18 §:n elinkeinovapaudesta lisää ks. esim. Lämsineva 2002.

²⁶ Annettujen tietojen noudattamisvelvollisuudella tarkoitan sitä, että urheilija on fyysisesti siellä, missä on ilmoittanut olevansa kunakin ajankohtana.

KOK:n ja kansainvälisten lajiliittojen välille tehostamaan yhteistyötä ja vankistamaan antidopingin uskottavuutta. Ennen vuotta 1999 dopingvalvontaa suorittivat kansalliset organisaatiot.²⁷

WADA on yksityinen organisaatio, joten sen säännöt voivat sitoa vain toisia yksityisiä organisaatioita ja niiden jäseniä. Jotta antidopingtyö sai virallisen aseman, laadittiin kansainvälinen sopimus, jolla valtiot sitoutuivat WADAn tavoitteisiin. Vuonna 2005 järjestettiin konferenssi UNESCO:n yleisen kokouksen yhteydessä. Konferenssissa hyväksyttiin The International Convention Against Doping in Sport²⁸, jonka yli 140 maata on ratifioinut tähän päivään mennessä. Vaikka konventio ei sisällä pakollista harmonisaatiota, se mahdollistaa valtioiden sitoutumisen antidopingin arvoihin ja taisteluun dopingia vastaan.²⁹

Olinpaikkatietojen ilmoitusvelvollisuus perustuu vuonna 2003 hyväksytyyn Maailman antidopingsäännöstöön (”WADC”). Lähes 80 maata ja monet isot lajiliitot hyväksyivät WADC:n Kööpenhaminan konferenssissa. Astuessaan voimaan 1.1.2004 WADC edellytti kansallisilta antidopingtoimistoilta merkittäviä muutoksia ja selvästi aikaisempaa enemmän resursseja. Säännösto mahdollisti olinpaikkatietojen keräämisen, mutta se oli hyvin väljä sekä jätti tulkinnanvaraa antidopingtoimistoille ja lajiliitoille. Ennen WADC:n uudistusta vuonna 2009 dopingvalvonnassa käytettiin hyvin erilaisia olinpaikkatietovaatimuksia, joiden ankaruudessa ja laajuudessa oli suuria eroja.³⁰ Määräysten sisältöä ja säännösten välisiä merkittävimpiä eroja käsitellään myöhemmin jaksossa 2.2.

Uudistettu WADC tuli voimaan 1.1.2009. Sen tavoitteena oli yhdenmukaistaa laajaa toimintatapojen kirjoa, jonka vanha säännösto oli synnyttänyt ympäri maailmaa. Harmonisointi onnistui uusitulla WADC:lla, koska sen säännökset olivat pakottavia WADAn jäsenmaille.³¹ Olinpaikkatietojen yhdenmukaistamisesta seurasi joillekin urheilijoille velvollisuuksien laajentumista, kun se merkitsi toisille vain olemassa olevan järjestelmän vahvistusta. Monissa maissa järjestelmä ankaroitui, sillä olinpaikkatiedoilta ryhdyttiin vaatimaan enemmän tarkkuutta, eikä niin sanottuja vapaapäiviä enää tunneta. Uuden säännöston an-

²⁷ Anderson 2010, s. 117; Tarasti 2004, s. 246; Viertola 2004, s. 301–303. WADA on oikeudelliselta muodoltaan sveitsiläinen säätiö. Nykyään sen pääkonttori on Montréalissa, Kanadassa.

²⁸ SopS 4/2007: Kansainvälinen dopingin vastainen yleissopimus 2005.

²⁹ Halila 2006, s. 394; Soek 2008b, s. 7. Lisää UNESCO:n sopimuksen asemasta ja merkityksestä jaksoissa 3.1.1.1 ja 4.4.1.

³⁰ Anderson 2010, s. 139.

³¹ Halt 2009, s. 272. WADA valmistelee parhaillaan uudistettua säännöstöä, jonka on määrä tulla voimaan vuonna 2015. Tämän työn kannalta keskeisiin uudistuksiin palataan myöhemmin jaksossa 2.4.

karuutta lisää se, että olinpaikkatietomääräysten kiristymisen lisäksi myös niiden rikkomisen rangaistuksia kovennettiin.

WADC ei ole suoraan sovellettava sellaisenaan, vaan se toimii mallina dopingvalvonnasta vastaaville tahoille. Se velvoittaa kansainvälisiä ja kansallisia lajiliittoja sekä antidopingtoimistoja sisällyttämään sen artiklat omiin sääntöihinsä.³² Suomessa olinpaikkatietomääräykset on implementoitu osaksi Suomen antidopingsäännöstöä, joka noudattaa WADC:tä ja sen kansainvälisten standardien vaatimuksia.³³ Antidopingsäännöstö soveltuu kaikkiin Suomessa rekisteröityihin urheilujärjestöihin sekä niitä edustaviin urheilijoihin ja muihin jäseniin.³⁴ Tällaisia henkilöitä ovat ainakin kilpailulisenssin lunastaneet, urheiluseuroihin ja lajiliittojen jäsenjärjestöihin kuuluvat henkilöt.³⁵ Velvoite noudattaa säännöstöä voi syntyä jäsenyyden lisäksi sopimuksella. Usein kilpailusäännöissä, seura- ja sponsorointisopimuksissa edellytetään erikseen antidopingsäännöstön noudattamista.³⁶

Säännöstön soveltuvuuden tunnistaminen on tärkeää, koska vastuu sääntöjen noudattamisesta jää urheilijalle, vaikka hän ei olisi siihen nimenomaisesti suostunut. Sitoutuminen tapahtuukin useimmiten konkludenttisesti ilman erillistä sopimusta, esimerkiksi urheiluseuraan liittyttäessä. Urheilijan täytyy huolehtia siitä, että hän tuntee kulloinkin voimassa olevat kielletyt aineet ja menetelmät sekä ymmärtää, mikä dopingrikkomus on ja mitä siitä seuraa.³⁷ Olinpaikkatietomääräykset koskevat ainoastaan pientä määrää huippu-urheilijoita, joille on tiedotettu asiasta erikseen.

2.2 Määräysten sisältö

2.2.1 Määräysten henkilöllinen soveltamisala

Olinpaikkatietoja vaaditaan ainoastaan *testauspooliin*³⁸ kuuluvilta urheilijoilta, jotka ADT tai kansainvälinen lajiliitto on erikseen nimennyt. Testauspooliin ei voi kuulua tietämättään, sillä pooliin kuulumisesta ja siitä vapautumisesta ilmoitetaan aina kirjallisesti, eikä

---

³² Tarasti 2004, s. 248.

³³ WADC koostuu säännöstöstä ja viidestä eri standardista, jotka ovat kiellettyjen aineiden ja menetelmien luettelo, kansainvälinen testaus-, erivapaus-, laboratorio- ja tietosuojastandardi.

³⁴ ADS 1.3.

³⁵ HE 17/2001/Yleisperustelut/4. Dopingrikokset: Euroopan neuvoston dopingin vastaisen yleissopimuksen mukaan dopingvalvonnan piiriin kuuluvat henkilöt, jotka osallistuvat säännöllisesti järjestettyyn urheilutoimintaan.

³⁶ Ks. Halila 2006, s. 189.

³⁷ Ks. Rauste 1997, s. 710.

³⁸ ADS, Liite 1/Määritelmät. Rekisteröidyllä testauspoolilla tarkoitetaan jokaisen kansainvälisen lajiliiton ja kansallisen antidopingtoimiston erikseen luomaa huippu-urheilijoiden poolia, jonka jäsenet kuuluvat sekä kilpailu- että kilpailun ulkopuolisten testausten piiriin.

siihen sitouduta muiden sopimusten ohella.³⁹ Olinpaikkatietojen ilmoitusvelvollisuus koskee siis vain pientä osaa aktiivisia huippu-urheilijoita. Heistä tulee erottaa vielä kolme eri ryhmää, joihin sovelletaan eritasoista valvontaa.

1. Kansainvälisen tason huippu-urheilijat, jotka kansainvälinen lajiliitto nimeää kansainväliseen rekisteröityyn testauspooliin.⁴⁰ Tähän ryhmään kuuluvat myös toimintakiellossa olleet urheilijat, jotka palaavat kilpailemaan.⁴¹
2. Urheilijat, jotka kansallinen antidopingtoimisto on nimennyt valvontaan.⁴² Käytännössä tämä tarkoittaa kaikkia urheilijoita, jotka saavat olympiakomitean tukirahaa, mukaan lukien opetus- ja kulttuuriministeriön (”OKM”) urheilija-apurahaa nauttivat urheilijat.
3. Urheilijat, joihin voidaan kohdistaa testejä, mutta joilla ei ole jatkuvaa valvontaa ja velvollisuutta olinpaikkatietojen ilmoittamiseen.⁴³

Olinpaikkatietoja kerätään elektronisesti internet-pohjaiseen tietokantaan. WADAlla on oma ADAMS-tietokantansa, jota käyttivät alun perin ainoastaan ensimmäisen ryhmän urheilijat. Kesällä 2012 ADAMS otettiin käyttöön myös ADT:n nimeämissä testauspooleissa.⁴⁴ Sitä ennen käytössä oli ADT:n oma Antidopingpassi-tietokanta, johon urheilijat kirjassivat tietonsa.

2.2.2 Kansainvälinen taso

2.2.2.1 60 minuutin ajanjakso

Uuden, vuoden 2009 WADC:n mukaan jokaisen rekisteröityyn testauspooliin kuuluvan urheilijan tulee ilmoittaa olinpaikkatietonsa testaustarkoituksia varten kirjallisesti, kolme kuukautta etukäteen. Vaadittuihin olinpaikkatietoihin kuuluu kansainvälisessä testausstandardissa (”IST”) erikseen määritellyt tiedot. Ne on ilmoitettava tietokantaan neljännesvuosittain, aina kuun 15. päivään mennessä. Näistä tiedoista keskeisimmät ovat:

1. 60 minuutin ajanjakso (60-minute time slot) kello 6.00 ja 23.00 väliltä, jolloin urheilija on jossakin tietyssä osoitteessa tavoitettavissa dopingtestaukseen,

³⁹ ADS, 5.5.2; IST 11.2.5; IST 11.4.3a.

⁴⁰ IST 11.2.1.

⁴¹ IST 11.2.3.

⁴² IST 11.2.2.

⁴³ ADT:n verkkosivut/Dopingvalvonta/Dopingtesti. Vierailtu 8.1.2013.

⁴⁴ ADS 5.4/testauspooli.

2. postiosoite (mailing address),
3. majoitusosoite (daily residence),
4. säännöllinen toiminta (regular activity) ja
5. kilpailukalenteri (competition schedule).⁴⁵

Voimassa olevan antidopingsäännösten mukaan urheilijan on siis oltava tavoitettavissa kokonaisen tunnin ajan ilmoittamassaan tarkassa osoitteessa vuoden jokaisena vuorokautena. Tarkka osoite tarkoittaa osoitetta, johon dopingtestaaja pääsee soittamaan ovikelloa kuuloetäisyydelle urheilijasta tai josta urheilija tavoitetaan ilman lisäselvitystä tai -työtä.

Esimerkiksi, jos urheilija ilmoittaa olinpaikakseen hotellin, täytyy hotellin osoitteen lisäksi ilmoittaa huoneen numero. Toinen esimerkki riittävästä tarkkuudesta on olympiakylän osoitteen ilmoittaminen. Olympiakylän asunnoissa on usein erillisiä huoneita, joten yöpymispaikaksi tulee ilmoittaa asunnon numeron lisäksi asunnon sisällä olevan huoneen numero. Kerrostalossa asuvan urheilijan tulee puolestaan huomioida, että dopingtestaajat pääsevät sisälle rappukäytävään, muuten annettu olinpaikkatieto ei ole riittävän tarkka tai ollenkaan kelpuutettava. Sisäänkäsyn voi varmistaa antamalla ADT:n käyttöön alaoven ovikoodin tai merkitsemällä 60 minuutin ajanjakson ajalle, jolloin ovi on auki.

Tunnin pituinen päivittäinen testausjakso ei tarkoita sitä, ettei urheilijaa voitaisi testata muinakin ajankohtina. Tämän vuoksi urheilijalta edellytetään myös muita olinpaikkatietoja, kuten majoitusosoitetta ja säännöllisen toiminnan osoitetietoja. IST:ssä todetaan nimenomaisesti, että testaus tulee suunnitella ennalta-arvaamattomaksi, eikä 60 minuutin ajanjaksoa voi pitää oletusarvoisena testausaikana.⁴⁶ Lisäksi antidopingsäännöstössä on todettu, että ”*Urheilijan tulee olla testattavissa kaikkina aikoina antamiensa olinpaikkatietojensa mukaisesti.*”⁴⁷ ”Missed test” -merkinnän saa kuitenkin vain, jos urheilija ei ole tavoitettavissa 60 minuutin ajanjaksona.

Olinpaikkatiedot päivitetään tietokantaan vuosineljännes kerrallaan, viimeistään kaksi viikkoa ennen neljänneksen alkua. Suunnitelmien muuttuessa tiedot voidaan muokata suoraan tietokantaan tai ne voidaan ilmoittaa faksilla, puhelimitse tai lähettämällä tekstiviesti ADT:lle. Tiedot tulee päivittää mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, mutta viimeistään ennen 60 minuutin ajanjakson alkua. Ajanjakson alettua olinpaikkatietoja ei voi enää muuttaa.⁴⁸

---

⁴⁵ IST 11.3.

⁴⁶ IST 11.4.1 kommentti.

⁴⁷ ADS 5.5.3.

⁴⁸ IST 11.3.3; Haastattelu Marjorit Nurmi, 28.11.2012.

Ennen vuoden 2009 uudistusta kansallisilla antidopingtoimistoilla oli varsin erilaisia vaatimuksia olinpaikkatietojen sisällölle. Joissakin maissa vaadittiin tietoja vuorokauden ympäri viikon jokaisena päivänä, ja osassa vaadittiin tarkkaa tietoa vuorokauden yhdelle tunnille. Käytössä oli myös järjestelmä, jossa olinpaikkatietoja vaadittiin ainoastaan ”työpäivinä” eli viitenä päivänä viikossa. Tässä muun muassa Iso-Britanniassa käytetyssä järjestelmässä ajanjakso saattoi alkaa jo klo 05.00 aamulla.⁴⁹

Suomessa oli käytössä nykyisiä säännöksiä huomattavasti joustavampi järjestelmä. Urheilijoiden täytyi ilmoittaa yöpymisosoitteensa sekä toimittaa ADT:lle ajantasaiset leiri- ja kilpailukalenterit. Korkeintaan kaksi päivää kestävät muutokset jo ilmoitettuun ohjelmaan olivat sallittuja, eikä niistä tarvinnut ilmoittaa ADT:lle. Yli kaksi päivää kestävät muutokset tuli kuitenkin ilmoittaa kaksi päivää ennen muutoksen alkua. Merkintöjä olinpaikkatietomääräysten laiminlyönnistä voitiin antaa nykyistä harvemmin, koska järjestelmä salli niin sanottuja vapaapäiviä.⁵⁰

2.2.2.2 Muut tiedot

Postiosoite tulee ilmoittaa dopingvalvojalle virallista yhteydenpitoa varten. Postiosoitteeseen lähetetyt viestit ja tiedonannot katsotaan vastaanotetuiksi viiden päivän kuluttua siitä, kun ne on lähetetty ADT:sta.⁵¹

Yksinelävälle ja paljon matkustavalle urheilijalle osoitteen valinta on vaikeampaa, kuin ensin tulee ajatelleeksi. Urheilijan tulee valita yksi osoite, jossa joku varmasti lukee kirjeen viiden päivän kuluessa sen saapumisesta ja ilmoittaa sen sisällöstä urheilijalle vuoden ympäri. Urheilijalle voi aiheutua haitallisia seuraamuksia, jos viesti ei saavuta häntä nopeasti sen lähettämisen jälkeen. Esimerkiksi annetusta ”Missed test” -merkinnästä ilmoitetaan urheilijalle kirjallisesti. Urheilijalla on 14 päivän määräaika antaa selvitys merkintään johtaneista syistä ilmoituksen saavuttua.⁵²

Majoitusosoitteella tarkoitetaan sen paikan täydellistä osoitetta, jossa urheilija yöpyy tai majoittuu, eli koti, hotelli tai muu majapaikka. Säännöllinen toiminta taas viittaa tietoihin paikoista, joissa urheilija tavanomaisesti harjoittelee, opiskelee tai tekee töitä. Pääosin kotimaassa harjoittelevan urheilijan päivittäisestä aikataulusta saa näillä tiedoilla melko kattavan kuvan. Ulkomailla tai eri paikkakunnilla leireilevän urheilijan tulee merkitä matkus-

⁴⁹ Halt 2009, s. 270; Pendlebury 2009, s. 64.

⁵⁰ Haastattelu Marjorit Nurmi, 28.11.2012.

⁵¹ IST 11.3.1a.

⁵² IST 11.6.3b.

tuspäivät ja eri harjoittelupaikkojen osoitteet. Näitä tietoja täydentää lisäksi kilpailukalenteri.⁵³

Edellä esitetyt olinpaikkatietovaatimukset koskevat vain tiettyjä, pääosin lajinsa parhaiten menestyviä urheilijoita. Suomessa rekisteröityyn testauspooliin oli helmikuussa 2010 nimetty 64 urheilijaa.⁵⁴ Syksyllä 2012 pooliin kuului noin 30 urheilijaa.⁵⁵ Vuonna 2010 tehdyssä EU-maiden kyselyssä selvisi, että urheilijoiden määrä vaihtelee maittain erittäin paljon. Esimerkiksi Italiassa ilmoitettiin olevan yli 1500 kansainväliseen testauspooliin kuuluvaa urheilijaa. Muita suuren lukumäärän maita olivat Slovakia, lähes 900 urheilijaa, ja Belgia, lähes 700 urheilijaa.⁵⁶

Testauspooleja on pyritty porrastamaan, jotta urheilijoiden yksityisyyttä ei rajoitettaisi tarpeettomasti ja toisaalta jotta dopingvalvojalle syntyvä työmäärä pysyisi hallittavana.⁵⁷ Urheilijat, joilla arvioidaan olevan pienempi riski syyllistyä dopingrikkomukseen, nimetään kevyemmän valvonnan testauspooliin. Kansalliseen testauspooliin kuuluvan urheilijan velvollisuudet ovat selvästi vaatimattomammat kuin rekisteröidyn testauspoolin urheilijoilla.

2.2.3 Kansallinen taso

ADT:n kansalliseen testauspooliin nimetään olympiakomitean tukemia urheilijoita ja kansallisen tason huippu-urheilijoita. Pooliin nimetään lisäksi kansainvälisen tason huippuja lajeista, joita ei pidetä dopingin käytön riskiryhminä.⁵⁸ Myös näiden urheilijoiden tulee ilmoittaa olinpaikkatietonsa kirjallisesti neljännesvuosittain etukäteen, mutta tietojen tarkkuusvaatimukset eivät ole yhtä ankarat kuin edellisessä jaksossa esitetyt.

Tämän tason testauspooliin kuuluvan tulee ilmoittaa kotiosoite, jota pidetään ensisijaisena paikkana tavoitella urheilijaa dopingtestiin. Urheilijan tulee ilmoittaa myös toinen mahdollinen majoituspaikka, josta urheilijaa voidaan etsiä, ellei häntä tavoiteta kotoa. Lisäksi edellytetään tietoja säännöllisistä harjoituspaikoista ja -ajoista sekä tiedot kaikista urheilijan kilpailu-, harjoittelu- ja lomamatkoista.

---

⁵³ IST 11.3.

⁵⁴ Asser Instituut 2010, s. 29–30.

⁵⁵ Haastattelu Marjorit Nurmi, 28.11.2012. Olympialaisten ajaksi testauspooliin lisätään koko Suomen olympiajoukkue, minkä takia poolin koko kasvaa noin kaksinkertaiseksi täksi vuosineljännekeksi.

⁵⁶ Asser Instituut 2010, s. 29–30.

⁵⁷ Haastattelu Marjorit Nurmi, 28.11.2012.

⁵⁸ ADT:n verkkosivut/Dopingvalvonta/Testauspooli. Vierailtu 8.1.2013.

Kansallisen tason testauspoolin urheilijoilla ei ole velvollisuutta ilmoittaa tarkkaa olinpaikkaa 60 minuutin ajanjaksolle. Näin ollen ADT:lla ei ole varmuutta siitä, että dopingtestaaja tavoittaa urheilijan testiin tiettyä ajankohtana. Useampien testiyritysten ongelmia käsitellään myöhemmin jaksossa 4.3.2.1.

2.2.4 Joukkuelajit

Joukkuelajeissa olinpaikkatiedot voidaan ilmoittaa kollektiivisesti urheilijoiden puolesta. Joukkuelajeissa, kuten jalkapallossa tai jääkiekossa, urheilijat ovat joukkueen ohjatussa toiminnassa päiväsaikaan ja kaikilla urheilijoilla on enemmän tai vähemmän sama ohjelma.⁵⁹ Joukkuejohto tai muu joukkueen edustaja voi ilmoittaa olinpaikkatiedot, mutta vastuu ilmoitusten sisällöstä on viime kädessä urheilijalla. Näin ollen, jos urheilija ei ole tavoitettavissa testaajien saapuessa, saa urheilija merkinnän olinpaikkatietomääräysten laiminlyönnistä, vaikka virhe olisi joukkueen johdon. Vastuu tietojen kirjaamisesta ja päivittämisestä on haluttu säilyttää urheilijalla, jotta testipakoilu ei olisi mahdollista ilman seuraamuksia.⁶⁰

Suomessa joukkuelajit kuuluvat kansallisen tason valvontaan antidopingsäännösten mukaan. Joukkueilta kerätään yhtenäiset olinpaikkatiedot, eli urheilijoiden yksityisiä olinpaikkatietoja ei edellytetä. Suomessa menettelyä on perusteltu yhdenvertaisuudella. Useissa maissa, joissa joukkueista valitaan yksi tai kaksi urheilijaa testauspooliin, on annettu kriittistä palautetta siitä, että saman joukkueen urheilijoita koskee erilaiset vaatimukset.⁶¹

Jalkapallon kattojärjestöt, FIFA, UEFA ja FA kritisoivat uudistettuja olinpaikkatietojen vaatimuksia ennen niiden voimaan tuloa alkuvuodesta 2009. Julkisessa lausunnossaan FIFA ja UEFA korostivat yksilö- ja joukkuelajien eroa ja sitä, miten paljon helpommin joukkueurheilijat ovat tavoitettavissa yksilöurheilijoihin verrattuna. Lisäksi järjestöt katsoivat, että olinpaikkatietomääräykset ja dopingtestit lyhyen vuosiloman aikana ovat yksityiselämään puuttumista.⁶² WADA vastasi kritiikkiin toteamalla, että testaus menettää ylälätyksellisyytensä, jos urheilijat voivat luottaa siihen, että heitä testataan ainoastaan niin sanottuna työaikana.⁶³

Myös pelaajayhdistykset ilmaisivat julkisesti vastustuksensa. Suurinta vastarintaa aiheuttivat 60 minuutin ajanjakso ja lomakausille ulottuva ilmoitusvelvollisuus. Iso-Britanniassa pelaajien yhdistys (Professional Players' Federation, PPF) eteni kritiikissä

---

⁵⁹ IST 11.5.4.

⁶⁰ IST 11.5.6.

⁶¹ Haastattelu Marjorit Nurmi, 28.11.2012.

⁶² FIFAn verkkosivut/About FIFA/Football Development/Medical/News/24.3.2009/FIFA and UEFA reject WADA "whereabouts" rule. Vierailtu 8.1.2013.

⁶³ WADAn verkkosivut/Media center/Archives/24.3.2009/Statement about FIFA and UEFA declaration on whereabouts. Vierailtu 8.1.2013.

askeleen pidemmälle pyytämällä lausuntoa asianajaja Michael Beloffilta.⁶⁴ Beloff keskittyy lausunnossaan arvioimaan rajoituksen suhteellisuutta tavoitteisiin nähden. Hän toteaa, että dopingissa kuukausi on erittäin pitkä aika, eikä näe ainakaan lomanaikaista ilmoitusvelvollisuutta suhteettomana toimenä.⁶⁵

Vaikka yksilö- ja joukkueurheilijoiden velvollisuuksissa on eroa, ovat seuraamukset velvollisuuden laiminlyönnistä identtisiä. Seuraamukset ovatkin keskeisessä asemassa olinpaikkatietojen ilmoitusvelvollisuuden tehokkuuden varmistamisessa. Ellei rangaistuksia asetettaisi, olisi säännös enemmänkin suuntaa-antava, eikä velvoittava. Urheilijat voisivat huoletta jättää velvollisuutensa noudattamatta. Tehokkuuden toteuttamiseksi WADA onkin säätänyt olinpaikkatietomääräysten laiminlyönnistä melko ankarat rangaistukset, jotka ovat osa määräysten keskeisintä sisältöä.

2.3 Määräysten laiminlyönti ja sen seuraamukset

2.3.1 Kansainvälinen taso

Jotta olinpaikkatietojen ilmoitusvelvollisuus tosiasiallisesti mahdollistaa yllätystestit ja on siten tehokas valvontakeino, sen rikkomisesta on asetettu rangaistus. Antidopingsäännösten mukaan kolme merkintää olinpaikkatietomääräysten laiminlyönnistä (”Whereabouts failure”) 18 kuukauden aikana johtaa dopingrikkomukseen. Tämän puolentoista vuoden ajanjakson jälkeen annetut merkinnät mitätöityvät ja niiden kertyminen alkaa alusta.⁶⁶

”Whereabouts failure”-nimikkeellä kutsutaan kahden tyyppisiä merkintöjä nimeltä ”Missed test” ja ”Filing failure”. ”Missed test”-merkinnän saa, jos rekisteröityyn testauspooliin kuuluvaa urheilijaa ei tavoiteta tämän ilmoittamasta paikasta 60 minuutin ajanjaksona. ”Filing failure”-merkinnän saa puolestaan, jos urheilija on laiminlyönyt olinpaikkatietojen lähettämisen kokonaan, tiedot ovat puutteelliset tai ne on lähetetty määräajan jälkeen.⁶⁷ Kun urheilijalla on kolme merkintää olinpaikkatietomääräysten laiminlyönnistä, muodostuu niistä dopingrikkomus riippumatta siitä, minkä tyyppisiä ne ovat.⁶⁸

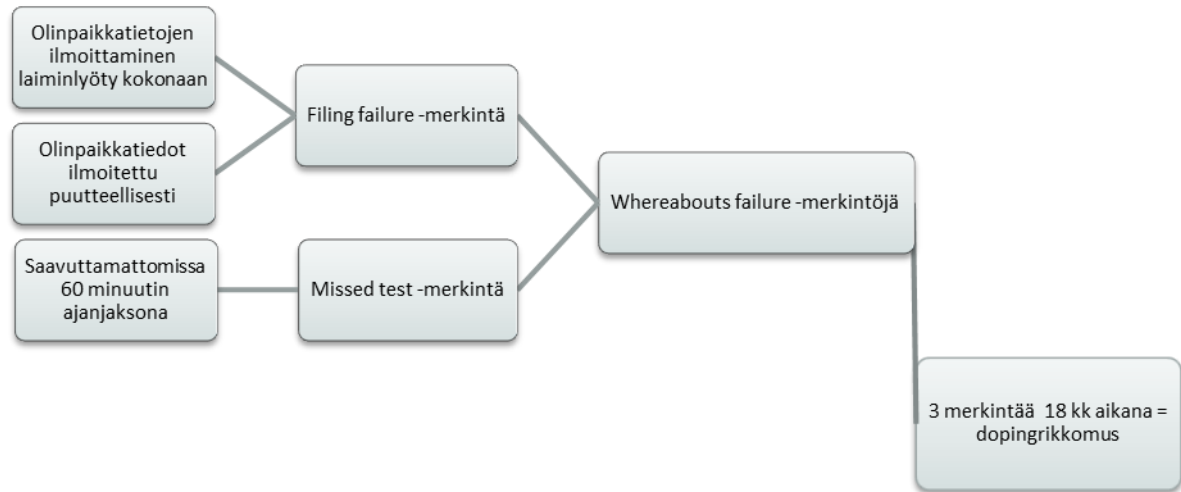
⁶⁴ The Telegraph 14.5.2008.

⁶⁵ Beloff 2008, s. 9. Michael Beloff, QC, on englantilainen asianajaja. Tiedot Beloffin muistion ”The Legality of Draft WADA Whereabouts Requirements” sisällöstä on saatu Lauri Tarastin haastattelun yhteydessä. Beloff on antanut muistionsa Tarastin käyttöön.

⁶⁶ ADS 2.4. Merkinnät tosiasiallisesti poistetaan lopullisesti rekisteristä. Niitä ei voi tutkia, eikä niitä voida käyttää todisteena, kun esimerkiksi epäillään urheilijan käyttäytymistä testauspakoiluksi. Haastattelu Marjorit Nurmi, 28.11.2012.

⁶⁷ IST 11.3.5b.

⁶⁸ WADC 2.4. Em. tarkennus selviää ainoastaan WADC:sta. Suomen antidopingsäännöstössä sitä ei ole erikseen määritelty.

Urheilijalle lähetetään kirjallinen tiedonanto tapahtuneesta olinpaikkatietomääräysten laiminlyönnistä, jolloin hänellä on mahdollisuus antaa selvitys tapahtuneesta.⁶⁹ Suomessa selvityksen riittävyttä on arvioitu ADT:n valvontalautakunnan tapauksessa 4/2009, jota käsitellään myöhemmin jaksossa 2.3.3.4.

Näin syntyneestä dopingrikkomuksesta rangaistaan samalla asteikolla kuin positiivisen näytteen antanutta urheilijaa. Antidopingsäännösten mukaisesti tällaisen dopingrikkomuksen rangaistuksena on urheilun toimintakielto. Ensimmäisestä dopingrikkomuksesta seuraava rangaistus on 12–24 kuukautta, mutta se voi olla huomattavasti pidempikin, jos kyseessä on toinen rikkomus. Toimintakiellon pituus riippuu tällöin toisen rikkomuksen tyypistä.⁷⁰

Olinpaikkatietomääräysten laiminlyönnistä rangaistaan verrattain ankarasti, koska järjestelmällistä laiminlyöntiä voidaan pitää dopingtestin välttelynä. Dopingtestistä kieltäytymisen ja sen välttely ovat antidopingsäännösten 2.3 kohdan mukaan dopingrikkomuksia itsessään. Vaikka yksi merkintä ei muodosta dopingrikkomusta, jättää antidopingsäännösto mahdollisuuden tapauskohtaisesti tulkita tilannetta säännösten kohdan 2.3 tai 2.5 mukaise-

⁶⁹ IST 11.6.3b.

⁷⁰ ADS, 10.3.3; ADS, 10.7.1. Toisesta dopingrikkomuksesta lisää ks. Manninen 2012, s. 72.

na dopingrikkomuksena. Tässä kohtaa antidopingsäännöstö jättää rangaistusta harkitsevalle taholle harkinnanvaraa ankaroittavaan suuntaan.⁷¹

2.3.2 Kansallinen taso

Kansallisen testauspoolin ilmoitusvelvollisuus on laajuudeltaan lähellä rekisteröidyn testauspoolin velvollisuuksia lukuun ottamatta 60 minuutin ajanjaksoa. Seuraamuksissa on kuitenkin merkittäviä eroja. Tämän tason testauspoolissa ei ole ”Missed test” -merkinnän mahdollisuutta. Olinpaikkatietomääräysten laiminlyönnistä voi saada ainoastaan ”Filing failure” -merkinnän, jos ilmoitetuissa tiedoissa on virheitä tai puutteita. Käytännössä ilmoitusten puutteellisuutta on huomattavasti vaikeampi todentaa kuin kansainvälisen testauspoolin tapauksissa. Merkintöjä annetaan vain tilanteissa, joissa ilmoittaminen on laiminlyöty kokonaan tai joissa epäonnistuneen dopingtestausyrityksen yhteydessä on selvinnyt, että urheilija on kokonaan toisessa maassa tai toisella paikkakunnalla.⁷²

Urheilija voi myös saada varoituksen, jos hän laiminlyö toistuvasti olinpaikkatietojen ilmoitusvelvollisuutensa tai häntä ei useampana kertana tavoiteta testiin ilmoitettujen tietojen perusteella. Jos kansalliseen testauspooliin kuuluvan urheilijan laiminlyönnit ovat toistuvia, voidaan hänet siirtää rekisteröityyn testauspooliin ja näin ollen ankaramman valvonnan alaiseksi.⁷³

Olinpaikkatietojen ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti on johtanut kilpailukieltoon muutamissa tapauksissa. Suurin osa tässä tutkielmassa esitellyistä tapauksista on vanhan WADC:n ajalta, mutta ne ovat siitä huolimatta toimivia esimerkkejä ilmoitusvelvollisuudesta ja säännöstön tulkinnasta.

2.3.3 Esimerkkitapauksia

2.3.3.1 Tapaus Thanou ja Kenteris

Kenties tunnetuin olinpaikkatietomääräysten laiminlyöntitapaus on kreikkalaisten pikajuoksun mitalitoivojen Ekaterini Thanoun ja Konstantinos Kenteriksen vetäytyminen

---

⁷¹ WADC 2.4 kommentti.

⁷² Haastattelu Marjorit Nurmi, 28.11.2012. Urheilijahaastattelussa ilmeni tapaus, jossa urheilija oli saanut merkinnän määräysten laiminlyönnistä. Tapauksessa urheilija oli ilmoittanut ennen vuosineljänneksen alkua olevansa kotona aikana, jolloin dopingtestaajat tulivat hänen kotiinsa testaustarkoituksessa. Urheilijan harjoitteluohjelma oli kuitenkin muuttunut ja testausyrityksen hetkellä hän oli Ranskassa harjoitusleirillä. Koska urheilija oli unohtanut päivittää viime hetken muutoksen ADT:lle, hän sai merkinnän puutteellisista olinpaikkatiedoista.

⁷³ ADS 10.3.3; ADT:n verkkosivut/Dopingvalvonta/Testauspooli.

Ateenan olympialaisista vuonna 2004. Harjoituskaverit Thanou ja Kenteris eivät olleet tavoitettavissa dopingtestiin päivää ennen olympialaisten alkua. Urheilijat väittivät, että he kuulivat testistä vain muutamaa tuntia aikaisemmin ja kun he yrittivät palata olympiakylään, he joutuivat moottoripyöräonnettomuuteen. KOK tutki väitettä, eikä löytänyt todisteita onnettomuudesta. Tutkimuspaneelin kuultua Thanouta ja Kenteristä urheilijat luopuivat akkreditoinneistaan vapaaehtoisesti.⁷⁴ Koska kyseessä oli jo kolmas laiminlyönti kyseisenä kesänä, kansainvälinen yleisurheiluliitto (”IAAF”) määräsi molemmille kahden vuoden toimintakiellon joulukuussa 2004.⁷⁵

Thanou palasi kilpailukentille ja alitti Pekingin olympialaisten B-ajan. Kuukausi ennen olympialaisten alkua KOK:n johtokunta eväsi Thanoulta oikeuden osallistua kilpailuihin vedoten Olympic Charterin 23.2. pykälään, joka oikeuttaa sellaisten urheilijoiden poissulkemisen, jotka ovat aiheuttaneet huonoa mainetta olympialiikkeelle.⁷⁶ Vaikka kyseisessä tapauksessa ei annettu yhtäkään positiivista dopingnäytettä, se on jäänyt yhtenä tunnetuimmista tapauksista dopinghistoriaan.

2.3.3.2 Tapaus Ohuruogu

Iso-Britanniaa edustava keskimatkojen juoksija Christine Ohuruogu sai yhden vuoden toimintakiellon ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnistä vuonna 2006. Rangaistuksen langetti Iso-Britannian yleisurheiluliitto Ohuruogun saatua kolme merkintää olinpaikkatietomääräysten laiminlyönnistä.⁷⁷

Vuonna 2006 voimassa ollut IAAF:n säännöt poikkesivat nykyisestä WADC:sta. IAAF:n olinpaikkatietovaatimusten mukaan urheilijoiden tuli ilmoittaa viitenä päivänä viikossa osoite tunnin aikajaksolle, jolloin he varmasti olisivat kyseisessä osoitteessa. Kuten nykyäänkin, urheilija sai merkinnän, jos häntä ei tavoitettu osoitteesta ilmoitettuna ajankohtana. Dopingrikkomukseksi katsottiin kolme merkintää viiden vuoden aikana.⁷⁸ Uuden WADC:n sääntö kolmesta merkinnästä 18 kuukauden aikana on siis huomattavasti lievempi tässä suhteessa.

---

⁷⁴ McLaren 2004, s. 178.

⁷⁵ Halila 2010, s. 23.

⁷⁶ Wendt 2009, s. 11.

⁷⁷ CAS 2006/A/1165, s. 3. Vuoden toimintakiello päättyi elokuussa 2007 ja muutaman viikon sisällä sen päättymisestä Ohuruogu palasi kilpakentille voittaen 400m maailmanmestaruuden.

⁷⁸ CAS 2006/A/1165, s. 4.

Ohuruogu valitti päätöksestä CASiin, mutta välimiesoikeus ei muuttanut rangaistusta. Se katsoi, että päätös oli sääntöjenmukainen ja että säännöt olivat riittävän selkeät ja kohtuulliset. Sen sijaan paneeli totesi, että *“out-of-competition testing is at the heart of any effective anti-doping programme.”*⁷⁹ Edelleen CAS katsoi, että olinpaikkatietojen ilmoittaminen on taakka yksittäiselle urheilijalle, mutta säännöt ovat syystä ankarat. Sen mukaan tämä tapaus saisi toimia varoituksena muille urheilijoille, jotta määräykset otetaan vakavasti. CAS, kuten myös alkuperäisen rangaistuksen langettanut arvointipaneeli katsoi, ettei kyseessä ollut tahallinen dopingtestauksen välttely, vaan mitä todennäköisimmin nuoren, kiireisen urheilijan huolimattomuus.⁸⁰ Tästä toteamuksesta huolimatta CAS päätyi pysyttämään IAAF:n päätöksen ja vuoden toimintakiellon.

Iso-Britannian olympiakomitea, BOA, langetti Ohuruogulle myös elinikäisen olympiaedustuskiellon Britannian edustajana. Ohuruogu valitti päätöksestä uudelleen BOA:iin ja lopulta kielto kumottiin vuonna 2007. Ohuruogu voitti Iso-Britannialle Pekingissä olympiakullan ja Lontoon olympialaisissa 2012 hopeaa 400 metrin juoksussa.⁸¹

2.3.3.3 Tapaus Tiisanoja

Olinpaikkatietomääräysten laiminlyöntiä on arvioitu kansallisella tasolla Ville Tiisanojan dopingrikkomuksen yhteydessä. Kansainvälisen tason kuulantyyöntäjä Tiisanoja jäi kiinni dopingaineiden käytöstä kesällä 2006. Tiisanoja antoi positiivisen näytteen kilpailun ulkopuolisessa yllätystestissä, mutta tulos ei ollut yksiselitteinen (Adverse Analytical finding).⁸²

Dopingrikkomuksen toteamiseksi vaadittiin lisätodisteita toisesta näytteestä. Tiisanoja antoi kilpailun yhteydessä toisen vastaavanlaisen positiivisen näytteen, jonka jälkeen ADT oli yrittänyt tavoittaa Tiisanojan uuteen yllätystestiin hänen luovuttamien olinpaikka- ja yhteystietojen avulla neljän päivän ajan. Tiisanoja tavoitettiin vasta viikon kuluttua ensimmäisestä yrityksestä. Tiisanojan vanhojen dopingtestien hormoniprofiilin tutkimisen jälkeen hänen katsottiin syyllistyneen dopingrikkomukseen annettuaan positiivisen näytteen kolmessa peräkkäisessä dopingtestissä. Lisäksi olinpaikkatietojen puutteellisuuden

---

⁷⁹ CAS 2006/A/1165, s. 6.

⁸⁰ CAS 2006/A/1165, s. 7.

⁸¹ BBC News 15.9.2006; CAS 2011/A/2658. Sitten BOA:n olympiaedustuskielto on lakkautettu kokonaisuudessaan. Keväällä 2012 CAS päätti, ettei kansallisilla urheilujärjestöillä ollut oikeutta langettaa ankarampia rangaistuksia dopingrikkomuksista.

⁸² ADT:n selvitys 15.9.2006, s. 5.

muodosti erillisen dopingrikkomuksen, ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnin.⁸³ Näiden rikkomusten seurauksena ADT päätti asettaa Tiisanojan kahden vuoden toimintakieltoon.

Kuten jo edellä todettiin, lähtökohtaisesti olinpaikkatietomääräykset on laiminlyötävä kolme erillistä kertaa, jotta menettely katsotaan dopingrikkomukseksi. Säännöstö mahdollistaa kuitenkin laajemman harkintavallan, jos laiminlyöntiä on syytä tutkia dopingtestin välttelyä tai dopingvalvonnan manipulointina.

Tiisanojan tapauksessa katsottiin kokonaisuus huomioon ottaen, että yksi laiminlyönti riitti dopingrikkomukseksi.⁸⁴ Kahdesta erillisestä dopingrikkomuksesta langetettiin kuitenkin vain minimirangaistus. Syynä tähän voi olla jo edellä mainittu kokonaisharkinta. ADT on selvityksessään todennut, että ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti oli tässä tapauksessa tiukasti sidottu Tiisanojan dopingtestaukseen ja positiivisiin näytteisiin, eikä sitä ollut syytä irrottaa kokonaisuudesta.⁸⁵ Todennäköisesti seuraamusharkinnassa käsiteltiin dopingrikkomuksia yhtenä kokonaisuutena, josta seurasi yksi rangaistus.

2.3.3.4 ADT:n valvontalautakunnan tapaus 4/2009

Vuoden 2009 WADC:n olinpaikkatietovaatimuksia on käsitelty ADT:n valvontalautakunnassa ainoastaan kerran niiden voimaantulon jälkeen.⁸⁶ Tapauksessa 4/2009 urheilija oli laiminlyönyt ilmoitusvelvollisuuden, mistä ADT antoi hänelle merkinnän. Urheilija valitti päätöksestä vedoten kohtuuttomuuteen, koska hän oli kyseisenä ajanjaksona ollut loukkaantunut, eikä siten ollut harjoitellut tai kilpaillut.⁸⁷

Lautakunta hylkäsi urheilijan vaatimuksen sen perusteella, ettei olinpaikkatietomääräyksissä tai niiden laiminlyönnissä ollut epäselvyyttä. Laiminlyönnin syyllä ei lautakunnan mukaan ollut väliä, koska säännösten mukaan urheilija vapautuu olinpaikkatietomääräyksistä ainoastaan ADT:n kirjallisella päätöksellä. Niinpä urheilijalle osoitettu merkintä pysytettiin.⁸⁸

Tapaus osoittaa, että antidopingsäännöstöä tulkitaan varsin kirjaimellisesti. ADT:n testauskoordinaattorin mukaan kaikissa voimassa olevien merkintöjen tapauksissa urheilijat ovat

---

⁸³ ADT:n selvitys 15.9.2006, s. 7.

⁸⁴ ADT:n selvitys 15.9.2006, s. 14.

⁸⁵ ADT:n selvitys 15.9.2006, s. 13.

⁸⁶ Tapauskuvaus on anonymi, koska yksittäiset merkinnät eivät ole julkistettavaa tietoa ennen kuin ne katsotaan rangaistavaksi dopingrikkomukseksi.

⁸⁷ Manninen 2010, s. 129.

⁸⁸ Manninen 2010, s. 130.

myöntäneet suoraan, että laiminlyönnin syynä on ollut yksinkertaisesti unohdus. Inhimillisistä virheistä huolimatta merkintä on annettava, jotta järjestelmä ei jättäisi tilaa keinotekolulle.⁸⁹

2.4 WADC 2015

Nykyinen WADC on tullut voimaan vuonna 2009. Se on ensimmäinen kansainvälisesti antidopingsäännöksiä harmonisoiva säännöstö, jolla lajiliittojen ja antidopingtoimistojen sääntöjä pyrittiin yhdenmukaistamaan.⁹⁰ Uudistus selventää urheilijan asemaa, koska yhteisestä säännöstöstä on huomattavasti helpompi selvittää omat oikeudet ja velvollisuudet.

Nyt WADAssa on aloitettu säännöstön tarkistusprosessi ja uuden WADC:n on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2015 alusta. Tätä kirjoitettaessa on käynnissä kolmas konsulttiokierros, jossa eri tahot voivat antaa kommentteja ja kritiikkiä uuden säännöstön luonnokseen. Uudistuksessa pyritään korjaamaan vuoden 2009 jälkeen esille tulleita ongelmakohtia. Suurimmat muutokset tullevat kohdistumaan rangaistusten pituuteen. Luonnoksessa ehdotetaan, että ensimmäisestä dopingrikkomuksesta langetettava seuraamus olisi jatkossa neljän vuoden toimintakielto.⁹¹

Rangaistuksen kaksinkertaistuminen ankaroittaa järjestelmää tuntuvasti. Tätä verrattain radikaalia muutosta on perusteltu halulla pitää toimintakiellossa hiljattain olleet urheilijat olympialaisten ulkopuolella. Taustana muutokselle on Iso-Britanniassa käytössä ollut sääntö, joka kielsi osallistumisen olympialaisiin niiltä urheilijoilta, jotka olivat olleet toimintakiellossa edeltävinä kuutena kuukautena. Tämä sääntö kumottiin CAS:ssa keväällä 2012, eikä sitä haluttu ottaa sellaisenaan uuteen WADC:hen. Sen sijaan ehdotettiin neljän vuoden rangaistusta, joka käytännössä tuottaisi saman lopputuloksen.⁹²

Olinpaikkatietomääräysten laiminlyönnistä seuraava rangaistus säilynee ennallaan muiden seuraamusten ankaroitumisesta huolimatta.⁹³ Suhteellisesti seuraamus kevenee ja voidaan kysyä, onko tämä merkki siitä, että rangaistusta on nykyisellään pidetty liian ankarana. Olinpaikkatietomääräysten osalta säännöstö säilynee muutenkin pitkälti samana. Suurin muutos koskee näillä näkymin ajanjaksoa, jonka jälkeen olinpaikkatietomääräysten laimin-

⁸⁹ Haastattelu Marjorit Nurmi, 28.11.2012.

⁹⁰ Mm. Marshall – Hale 2008, s. 37.

⁹¹ WADC 2015 luonnos 10.2.

⁹² Haastattelu Pirjo Ruutu, 28.11.2012; CAS 2011/A/2658. Ks. myös jakso 2.3.3.2.

⁹³ WADC 2015 luonnos 10.3.3. Ankaruuden arvioinnissa on otettava huomioon, että kyseessä on rikkomus, joka voi syntyä inhimillisistä unohduksista ja huolimattomuudesta.

lyöntimerkinnät mitätöityvät. Tämänhetkissä säännöissä kyseinen ajanjakso on 18 kuukautta. Uusitus säännöstössä aika lyhenisi 12 kuukauteen.⁹⁴ Tämä lieventäisi urheilijan vaaraa syyllistyä dopingrikkomuksiin unohdusten takia ja kohtuullistaa säännöstöä.⁹⁵

Uuteen WADC:hen on tehty periaatteellinen linjaus siitä, että ihmisoikeuksia ja kohtuutta painotetaan enemmän kuin säännöstön edeltävissä versioissa. Tämä näkyisi lähinnä siinä, että yksilö pyritäisiin ottamaan paremmin huomioon säännöstön soveltamistilanteissa. On aiheellinen kysymys, miten tämä linjaus vaikuttaa käytännön toimintaan. Vastaus jää nähtäväksi säännöstön voimaantulon jälkeen. Edelleen säännöstöä pyritään tarkentamaan oleellisesti vuoden 2009 versiosta. Siihen on suunniteltu tulevan huomattavasti tarkempi kuvaus rikkomusten sisällöstä ja seuraamusten tulkinnasta. Aikaisemmin melko löyhästi kirjoitetut lieventämisperusteet kirjoitettaisiin nyt auki tarkemmin, mikä tekisi lieventämisestä todennäköisesti vaikeampaa.⁹⁶

Edellä on esitelty olinpaikkatietomääräysten sääntöperusta ja sisältö. Seuraavaksi tarkastellaan, mitä yksityiselämän suojalla Suomessa ymmärretään ja soveltuuko suoja olinpaikkatietomääräyksiä noudattavaan urheilijaan. Samalla arvioidaan, millä valtuudella määräyksiä annetaan ja pohditaan, onko kyse julkisen vallan vai yksityisen tahon toiminnasta. Tämän jälkeen on mahdollista tehdä arvio siitä, muodostavatko olinpaikkatietomääräykset yksityiselämän suojan rajoituksen.

3 OLINPAIKKATIETOMÄÄRÄYKSET PL 10 §:N RAJOITUKSENA

3.1 Esikysymys: perusoikeuksien soveltamisala

Tämän tutkielman ydinkysymys on, rajoittavatko olinpaikkatietomääräykset urheilijan yksityiselämän suojaa. Ennen tarkempaa paneutumista keskeisimpään sisältöön on selvitettävä, suojaako perustuslain yksityiselämän suojan lauseke urheilijan oikeuksia dopingvalvojaa ja olinpaikkatietomääräyksiä vastaan.

---

⁹⁴ WADC 2015 luonnos 2.4.

⁹⁵ WADAn verkkosivut/The Code/First & second consultation phase/Code Review Part I – Article 2/Comments 2.4. Vierailtu 18.1.2013. Luonnoksen kommenttikierroksilla muutos 12 kuukauden ajanjaksoon on saanut laajaa kannatusta ja sitä on pidetty positiivisena muutoksena. Jotkin urheilijayhdistykset ovat antaneet edelleen kriittistä palautetta olinpaikkatietomääräyksistä yleisesti todeten, että määräykset puuttuvat liikaa urheilijan yksityisyyteen ja että vaatimuksia tulisi muuttaa ja keventää edelleen.

⁹⁶ Haastattelu Pirjo Ruutu, 28.11.2012.

Esikysymyksen ratkaiseminen edellyttää perusoikeuden vaikutuksen jäsentämistä. On selvittävä keiden välisissä suhteissa ja miten perusoikeudet soveltuvat eri tilanteissa. Urheilijan oikeusturva saattaa muuttua huomattavasti riippuen siitä, onko yksityiselämän suojalla häneen nähden vertikaali- vai horisontaalivaikutus. Siksi on selvittävä, kumpi perusoikeuksien vaikutus soveltuu olinpaikkatietomääräyksiin ja samalla kaikkiin dopingmääräyksiin. Jos dopingvalvonta mielletään julkiseksi toiminnaksi, on perustuslain yksityiselämän suojan pykälällä laajin suoja, eli vertikaalivaikutus. Jos valvontaa pidetään yksityisenä toimintana, suojaa PL 10 § urheilijaa horisontaalivaikutuksen keinoilla.⁹⁷

Dopingvalvonnan luonnetta voidaan hahmotella ainakin kahdesta näkökulmasta. Ensinnäkin voidaan selvittää, minkälaista dopingia koskevaa lainsäädäntöä on olemassa. Toiseksi voidaan tarkastella, miten antidopingorganisaatiot ovat järjestäytyneet ja mikä on valtion rooli valvonnassa.

3.1.1 Dopingvalvonta - julkista vai yksityistä toimintaa?

3.1.1.1 Lainsäädäntö

Suomessa dopingvalvonta on toteutettu lainsäädännön ja itsesääntelyn yhdistelmänä. Perinteisesti antidopingmääräysten on katsottu kuuluvan urheilun ja yhdistysautonomian piiriin, mutta valtion kasvavan roolin myötä rajausta ei ole yksiselitteinen.⁹⁸ Keskustelua on käyty siitä, onko dopingvalvonta PL 124 §:n mukainen järjestölle annettu julkinen hallinto-tehtävä vai yhdistystoimintaa.⁹⁹ Esimerkiksi Ranskassa ja Italiassa dopingia ja sen käyttöä säännellään laajasti lainsäädännöllä. Näissä maissa dopingvalvonnan perusta on lainsäädännössä, ei yhdistysautonomiassa.¹⁰⁰

Suomessa dopingia koskevaa lainsäädäntöä on melko rajallisesti. Rikoslain 44 luvun 6-8 §:illä pyritään estämään dopingaineiden saatavuus kriminalisoimalla niiden valmistus, maahantuonti ja levittäminen.¹⁰¹ Dopingin käyttöä ei puolestaan ole kriminalisoitu, vaan sitä rajoitetaan ainoastaan itsesääntelyllä.¹⁰² Lisäksi Suomi on ratifioinut UNESCO:n do-

---

⁹⁷ Perusoikeuksien horisontaalivaikutuksesta käydystä keskustelusta ks. esim. Viljanen 1988, Lämsineva 2002, s. 103–105 ja Viljanen 2011b, s. 134–136.

⁹⁸ Viertola 2006, s. 79; Suurin osa urheilusta Suomessa tapahtuu yhdistysmuotoisesti, ilman lainsäätäjän puuttumista. Keskeistä tällöin onkin, mitkä itsesääntelyt rajat ovat. Tältä osin ks. Halila 2007, s. 74.

⁹⁹ Viertola 2005, s. 106. Ks. dopingvalvonnan luonteesta lisää keskustelua mm. Halila 2011, s. 52.

¹⁰⁰ Viertola 2006, s. 78.

¹⁰¹ HE 17/2001, s. 40.

¹⁰² Viertola 2006, s. 79; Kinnunen 2012, s. 185–186, 188–189. Paternalistisen rikoslain kiellon mukaan lainsäätäjän on varottava säätämästä lakeja, jotka loukkaavat liiallisesti yksilön itsemääräämisoikeutta. Rikoslain

pingin vastaisen sopimuksen vuodelta 2005.¹⁰³ Se on saatettu voimaan Suomessa blankettilailla.¹⁰⁴ Sopimuksessa sitoudutaan antidopingtyön tavoitteisiin ja annetaan WADAlle poliittinen tuki, mutta varsinaisia dopingsäännöksiä siinä ei ole.¹⁰⁵ Hyväksymällä UNESCO:n sopimuksen ja tukemalla WADAn missiota Suomi on hyväksynyt esimerkiksi sen, että olinpaikkatietomääräysten laiminlyönti on dopingrikkomus. Vaikka lainsäädännössä ei ole tarkempia dopingsäännöksiä, saattaa mainitun kansainvälisen oikeuden instrumentin vuoksi syntyä tilanne, jossa valtio hyväksyy perustuslain ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen (”EIS”) vastaisen toiminnan. Jottei olisi jäänyt epäselvyyttä siitä, onko valtio täyttänyt positiivisen velvollisuutensa turvata perusoikeuksien toteutuminen, olisi Suomi voinut vaatia yksityiselämän suojan vastaisten lausekkeiden poistamista sopimuksesta tai tehdä näiltä osin varauksen.¹⁰⁶

3.1.1.2 Roolit dopingvalvonnassa

ADT on oikeudelliselta muodoltaan rekisteröity aatteellinen yhdistys. Suomen valtio on ADT:n jäsen ja se hoitaa OKM:n edustamana Suomen kansainvälistä antidopingyhteistyötä.¹⁰⁷ Valtio on myös ADT:n pääasiallinen rahoittaja. Valtion osuus ADT:n kokonaisbudjetista on tällä hetkellä noin 95 prosenttia.¹⁰⁸

Suomen antidopingsäännöstö perustuu WADC:hen, jota ADT on sitoutunut noudattamaan. Dopingvalvonnassa noudatetaan WADAn vuosittain tarkistettavaa kiellettyjen aineiden ja menetelmien luetteloa, joka saatetaan voimaan tasavallan presidentin päätöksellä Euroopan neuvoston antidopingsopimuksen liitteenä.¹⁰⁹ WADA on puolestaan sveitsiläinen säätiö,

---

tarkoitus on antaa suojaa ainoastaan toisten aiheuttamia oikeudenloukkauksia vastaan. Ei ole olemassa täysin selvää linjaa siitä, minkälainen sääntely on paternalistista. Dopingin käytön kriminalisointia on pidetty liian paternalistisena otettavaksi rikoslakiin. Toisaalta huumausaineiden käyttö on kriminalisoitu. Molempien aineiden käytön kiellon voi perustella muiden oikeuksien suojaamisella. Ks. myös Halila 2006, s. 54–56.

¹⁰³ SopS 4/2007: Kansainvälinen dopingin vastainen yleissopimus 2005.

¹⁰⁴ Laki 22.12.2006/1243; HE 191/2006 vp.

¹⁰⁵ Soek 2008b, s. 7; UNESCO:n sopimus on johtanut debattiin siitä, voiko WADAn mieltää yksityisen ja julkisen oikeuden hybridiksi osana orastavaa globaalin hallinto-oikeuden alaa. Tältä osin ks. Anderson, s. 117.

¹⁰⁶ Soek 2008b, s. 8–9. Valtion velvollisuus aktiivisiin toimiin PL 22 § ja EIS 1 art.

¹⁰⁷ Viertola 2006, s. 79–80. Valtiolla on myös muita rooleja antidopingtyössä. OKM jakaa valtionavustuksia urheilujärjestöille. Yhtenä valtionavustuksen edellytyksenä on järjestön harjoittama dopingin vastainen toiminta. OKM:n urheilijoille myöntämien apurahojen ehtona on sopimus, jossa sitoudutaan Suomen antidopingsäännöstöön sopimussakon uhalla.

¹⁰⁸ Haastattelu Pirjo Nurmi, 28.11.2012; Asser Instituut 2010, s. 31.

¹⁰⁹ Viertola 2006, s. 81.

jonka päättävässä elimessä on 38 edustajaa KOK:sta ja maiden hallituksista. KOK ja hallitukset vastaavat myös WADAn rahoituksesta puoliksi.¹¹⁰

WADC:n johdannossa todetaan, että antidopingsäännöt ovat urheilun sääntöjä siinä missä kilpailusäännöt muutenkin. Edelleen johdannossa tarkennetaan, ettei antidopingsäännöstä ole tarkoitettu arvioitavan tai rajoitettavan yleisen lainsäädännön, kuten rikosoikeudellisen prosessin tai työoikeuden näkökulmasta. Linjauksen perusteluna on muun muassa se, että WADC kuvaa useiden eri tahojen konsensusta, jota yleisten tuomioistuimien tulisi kunnioittaa. Johdannon lausunto muistuttaa vastuuvapauslauseketta, jolla WADA on nimenomaisesti korostanut yksityisen toiminnan luonnetta ja ottanut etäisyyttä tavalliseen lainsäädäntöön.¹¹¹

Yhdistys voi hoitaa julkiselle vallalle kuuluvia tehtäviä, jos siitä on lailla säädetty tai siitä on lain nojalla annettu valtuutus. PL 124 §:n mukaan siirto on mahdollinen, jos järjestely on tarkoituksenmukainen eikä vaaranna yksilön perusoikeuksia tai oikeusturvaa.¹¹² Dopingvalvonnassa tai muussa urheilutoiminnassa ei ole tehty nimenomaista, PL 124 §:n mukaista tehtävien siirtoa. Yhdistystoiminnan rajoja hämärtää se, että käytännössä julkisen vallan tehtäviä on jo siirtynyt yhdistystoimintaan ja että yhteistyö viranomaisten kanssa voi olla osittain erittäin tiivistä.¹¹³ Rajanveto julkisen ja yksityisen toiminnan välillä on varsin haastavaa, sillä valtiolla on erilaisia rooleja hyvin monessa dopingvalvonnan osassa.

Ehdotonta ja yksiselitteistä vastausta siihen, onko dopingvalvonta yksityistä vai julkista toimintaa, on vaikea antaa. Kysymys olisi mielenkiintoinen tutkimusaihe sinänsä.¹¹⁴ Siksi tyydyn toteamaan, että dopingvalvontaa toteutetaan Suomessa urheilun itsesääntelyn, lainsäädännön ja viranomaisvalvonnan yhdistelmänä.¹¹⁵ Perinteisestä dopingvalvonnan luonnehdinnasta huolimatta tänä päivänä on painavia perusteita katsoa, että toiminnassa on julkisen vallan käyttämisen piirteitä.

---

¹¹⁰ WADAn verkkosivut/About WADA/Governance. Vierailtu 8.1.2013.

¹¹¹ Soek 2008b, s. 7.

¹¹² Viertola 2006, s. 86.

¹¹³ Viertola 2006, s. 85.

¹¹⁴ Juha Viertola kirjoittaa aiheesta parhaillaan väitöskirjaa.

¹¹⁵ Viertola 2006, s. 79.

3.1.2 Perusoikeuksien vaikutukset

3.1.2.1 Vertikaalivaikutus

Riippumatta siitä, onko toiminta julkista vai yksityistä, perusoikeudet ja niiden suojaamat arvot vaikuttavat dopingvalvontaan. Toimintaympäristön luonne vaikuttaa kuitenkin suojan tasoon. Osittain suoja on yhtäläinen molemmissa tilanteissa.

Vakiintuneen käsityksen mukaan perusoikeudet on säädetty ensisijaisesti rajoittamaan julkista valtaa käyttävien toimielinten puuttumista yksilön vapauspiiriin. Perusoikeuksien vertikaalivaikutus tarkoittaa sitä, että perusoikeudet otetaan huomioon muun muassa lainsäädännössä, tuomioistuinharkinnassa ja viranomaistoiminnassa. Perusoikeuksien kunnioittaminen edellyttää myös, ettei lainsäätäjällä voi säätää perusoikeuksien vastaista lakia normaalissa lainsäätämisyjärjestyksessä. Lisäksi julkisella vallalla on velvollisuus perusoikeusmyönteiseen laintulkintaan.¹¹⁶

Perusoikeuksien toteutuminen on PL 22 §:n mukaan julkisen vallan ja erityisesti lainsäätäjän vastuulla. Tämä perustuslain määrittämä vastuu koskee sekä vertikaali- että horisontaalisuhteita.¹¹⁷ Hallituksen esityksen mukaan perusoikeudet ilmaisevat yhteiskunnassa tärkeinä pidettyjä arvoja, ja siksi julkisella vallalla on aktiivinen suojaamisvelvollisuus yksilöä kohtaan.¹¹⁸ Tämä tarkoittaa sitä, ettei esimerkiksi valtiovallan pitäytyminen säätämästä perusoikeuksia rajoittavia lakeja riitä, vaan sen täytyy aktiivisilla toimilla edistää perusoikeuksien toteutumista.¹¹⁹

Vertikaalivaikutus on välitöntä, joten yksilö voi vedota suoraan perusoikeuteensa julkista valtaa vastaan.¹²⁰ Toisin sanottuna, jos dopingvalvonta katsottaisiin julkisen vallan käytöksi, jolloin perusoikeuksilla olisi vertikaalivaikutus, voisi urheilija riitauttaa dopingmääräykset yleisessä tuomioistuimessa. Valtiota vastaan nostetun kanteen perusteena olisi silloin se, että olinpaikkatietomääräykset rikkovat hänen oikeuttaan perustuslaissa turvattuun yksityiselämän suojaan.¹²¹

---

¹¹⁶ Hallberg 2011, s. 55; Karapuu 2011, s. 85; Halila 2011, s. 52.

¹¹⁷ HE 309/1993 vp, s. 75; Viertola 2005, s. 105.

¹¹⁸ HE 309/1993 vp, s. 29; Viertola 2005, s. 105.

¹¹⁹ Aine 2011c, s. 25.

¹²⁰ Karapuu 2011, s. 86.

¹²¹ Ks. tuomioistuinkynnyksen ylittymisestä Manninen 2003, s. 45.

3.1.2.2 Horisontaalivaikutus

Koska perusoikeudet ilmaisevat yhteiskunnassa yleisesti hyväksyttyjä perusarvoja, tulee niiden vaikutuksen säteillä koko yhteiskuntaan. Näin ollen niillä on vaikutusta myös yksityisten henkilöiden ja oikeussubjektien keskinäisissä suhteissa, kuten sopimussuhteissa.¹²² Suomessa on omaksuttu Saksasta lähtöisin oleva ”Drittwirkung” -doktriini, jonka mukaan perusoikeuksilla voi olla horisontaalivaikutus.¹²³ Horisontaalivaikutus voi soveltuessaan olla välillistä tai välitöntä. Välillinen vaikutus tarkoittaa sitä, että perusoikeudet pyritään toteuttamaan yksityisten välisissä suhteissa tavallisen lainsäädännön avulla. Välitön vaikutus puolestaan tarkoittaa sitä, että yksityinen voi vedota perusoikeuksiin myös suoraan toista yksityistä tahoa vastaan.¹²⁴

Perusoikeuksien välittömästä vaikutuksesta horisontaalisuhteissa on eriäviä näkemyksiä. Välittömän vaikutuksen kannattajiin kuuluvan Länsinevan mukaan joillain perusoikeuksilla voi olla välittömiä vaikutuksia myös yksityisten välisissä suhteissa. Näihin perusoikeuksiin lukeutuu Länsinevan mukaan muun muassa yksityiselämän ja kotirauhan suoja.¹²⁵ Viljanen taas katsoo, ettei perusoikeuksille yleensä ole annettu välitöntä vaikutusta horisontaalisuhteissa. Hänen mukaansa yksilö voi vedota oikeudessa ainoastaan tavallisiin lakeihin toista yksityistä tahoa vastaan.¹²⁶ Välitön horisontaalivaikutus on siis mahdollinen myös dopingkysymyksissä, mutta se ei ole itsestäänselvyys.¹²⁷

Horisontaalivaikutus voi olla tarpeellinen silloin, kun yksilöllä on vastassa ei-valtiollinen valtakeskittymä, johon nähden yksilöllä on samanlaista suojan tarvetta kuin valtion suuntaan.¹²⁸ Käytännössä perusoikeuksilla voi silloin olla voimakkaampi vaikutus, kun yksi subjekteista on toista selvästi heikommassa asemassa.¹²⁹ Mitä suurempi ero tahojen val-

---

¹²² HE 309/1993 vp, s. 29; Soek 2008b, s. 7: Yksityisten tahojen tekemien sopimusten tulisi olla lisäksi EIS:n mukaisia, sillä EIS:n, kuten perustuslainkin, ensisijaisuus on ristiriitatilanteissa kiistaton.

¹²³ Viljanen 2011b, s. 134; Halila 2011, s. 55.

¹²⁴ Halila 2011, s. 56.

¹²⁵ Länsineva 2002, s. 59.

¹²⁶ Viljanen 2011b, s. 135–136.

¹²⁷ Halila 2011, s. 56: Myös Halila on puoltanut varovaista kantaa välittömän horisontaalivaikutuksen suhteen. Hänen mukaansa välitön vaikutus on mahdollinen, mutta edellyttää tarkkaa harkintaa. Halila myös lisää, ettei urheilun itsesääntelystä ole tarkoitus luopua perusoikeuksien vaikutuksesta huolimatta. Suomessa horisontaalivaikutukseen on suhtauduttu yleisesti melko pidättyväisesti.

¹²⁸ Viljanen 1988, s. 274.

¹²⁹ Viljanen 2011b, s. 136. Esimerkki epätasa-arvoisesta tilanteesta on työnantajan ja työntekijän suhde. Työsuhdetta koskeissa riidoissa on harvoin tarvetta vedota perusoikeuksiin, koska työläinsäädäntö on melko kattavaa; Ks. myös Aine 2011b, s. 185. Epätasa-arvoisen oikeussuhteen ominaispiirre on se, että heikompi osapuoli on toiseen osapuoleen nähden jollain tavalla alisteisessa tai riippuvaisessa asemassa.

tasuhteessa on, sitä todennäköisemmin heikomman osapuolen suojele ja perusoikeuksien soveltuvuus astuvat kyseeseen.¹³⁰

Perusoikeuksien horisontaalivaikutus saattaa saada suuremman merkityksen urheilun toimintaympäristössä tilanteessa, jossa lajiliitolla ja antidopingorganisaatiolla on määräävä valta-asema yksittäiseen urheilijaan nähden. Kilpaillakseen urheilijan on hyväksyttävä lajiliiton kilpailusäännöt. Sopimussuhteessa heikommalla osapuolella, urheilijalla, ei ole tosiasiallista mahdollisuutta kieltäytyä valvonnasta.¹³¹

Ratkaisevaa olinpaikkatietomääräysten oikeudellisen arvion kannalta on osoittaa, että urheilija on sopimussuhteessa heikompi osapuoli. Soekin mukaan ”*There is a considerable lack of balance of power between the sport person and the doping authorities (---)*.” Urheilijalla on vastassaan maailmanlaajuinen antidopingjärjestö ja sen kansallinen yksikkö. Sekä kansallisilla että kansainvälisillä lajiliitoilla on monopoliasema. Varsinkin yksilölajien edustajat toimivat usein itsenäisesti ja hyvin rajallisin taloudellisin resurssein. Urheilijoilla ei ole myöskään WADAssa omaa edustajaa, joka voisi osallistua säännösten suunnitteluun ja kehitykseen tuoden urheilijoiden näkökulman prosessiin.¹³² Vastaavanlaisista lähtökohdista on aikanaan syntynyt uusi oikeudenala, työoikeus, ja samankaltaisessa epäsuhtaan tilanteessa on kirjoitettu myös ihmisoikeudet.¹³³

Yksityisten tahojen välisissä suhteissa on otettava huomioon se, että molemmilla osapuolilla on perustuslaissa turvattu oikeuksia, jotka saattavat olla keskenään ristiriidassa. Tämä jännite pitäisi pyrkiä ratkaisemaan siten, että molempien perusoikeudet toteutuisivat mahdollisimman täysimääräisesti.¹³⁴

Yksityisiä tahoja dopingvalvonnassa ovat urheilijat, lajiliitot ja dopingvalvontaa varten perustetut yhdistykset. Ristiriidassa voivat olla urheilijan vapausoikeudet ja yhdistyksiä

---

¹³⁰ Viertola 2005, s. 107.

¹³¹ Aine 2011c, s. 29. Lajiliitto voi monopoliasemassaan mm. estää lajissa kilpailemisen. Urheilijan oikeus-suojatarvetta lisää se, että määräävässä markkina-asemassa lajiliiton on helpompi rikkoa yksilön perusoikeuksia kuin yksityisten välisissä suhteissa yleisesti. Länsinevan mukaan oikeussuhteissa, jotka eivät perustu aitoon vuorovaikutukseen ja tasavertaisiin mahdollisuuksiin, voi heikomman osapuolen perusoikeuksien toteutuminen olla vaarassa. Hän perustelee horisontaalivaikutuksen tarvetta sillä, ettei yksilön kannalta ole merkittävää, rikkooko hänen perusoikeuksia viranomainen vai valta-asemassa oleva yksityinen taho. Esimerkkinä Länsineva mainitsee pankki- tai vakuutusyhtiön, jonka palveluita jokainen kansalainen käytännössä joutuu käyttämään. Länsineva 1998, s. 117; Länsineva 2002, s. 105.

¹³² Urheilijaedustajan ottaminen suunnittelutyöhön voisi edesauttaa urheilijan arkeen sopivien ratkaisujen löytämistä. Ainakin se olisi osoitus WADAn yhteistyöhalusta ja tahdosta pyrkiä käytännössä toimivaan dopingvalvontaan. ADT:n hallituksessa puolestaan on urheilijaedustaja, joten urheilijoiden ääntä on mahdollista saada kuuluviin ADT:n kautta. Tämän lisäksi ADT on perinteisesti pyytännyt aktiivisesti urheilijoilta palautetta.

¹³³ Soek 2008b, s. 10.

¹³⁴ Viertola 2005, s. 107.

suojaava yhdistymisvapaus.¹³⁵ Olinpaikkatietomääräyksiä tarkasteltaessa vastakkain asetuvat yksilön oikeus yksityiselämän suojaan ja yhdistyksen oikeus päättää omista säännöistään. Yhdistysautonomia on perusoikeus, mutta sen rajoittaessa yksilön perusoikeuksia on autonomian rajoja harkittava.¹³⁶

Perusoikeuksien vertikaali- ja horisontaalivaikutuksella on merkitystä olinpaikkatietojen ilmoitusvelvollisuuden kannalta ainoastaan, jos ilmoitusvelvollisuuden katsotaan rajoittavan perustuslaissa turvattua yksityiselämän suojaa. Rajoitusta ei synny, jos hyväksytään, että loukatun suostumus poistaa rajoituksen oikeudenvastaisuuden.

3.2 Perusoikeuksista luopuminen suostumuksella

3.2.1 Sopimusvapauden rajat

Urheilija saattaa törmätä väitteeseen, että olinpaikkatietomääräysten oikeudenvastaisuus ei ole relevantti kysymys, koska urheilija on suostunut määräyksiin. Perinteisesti urheilun piirissä on katsottu, että urheilija on sopimusvapauden piirissään suostunut sääntöihin ja samalla suostunut mahdollisiin perusoikeuksien rajauksiin. Esimerkiksi Rauste on tukenut kantaa, jonka mukaan dopingtestauksen näytteenotot loukkaavat urheilijan oikeutta yksityiselämän suojaan, mutta oikeudenvastaisuus poistuu urheilijan suostumuksen myötä.¹³⁷

Ennen sopimusvapauden sisällön jäsentämistä on suostumus ja sopimus erotettava toisistaan käsitteinä. Suostumus on yksipuolinen päätös, joka on peruutettavissa milloin vain. Sopimus taas on kaksipuolinen oikeustoimi, joka ei ole peruutettavissa yksipuolisesti ilman seuraamuksia. Suostumus ja sopimus pohjautuvat kuitenkin molemmat vapaaehtoisuuteen.¹³⁸

Ratkaistavaksi tulee, onko urheilijan suostumus olinpaikkatietomääräyksiin ja dopingsäännöksiin tosiasiallisesti vapaaehtoinen. Urheilukilpailuihin voi nimittäin osallistua vain, jos sitoutuu noudattamaan antidopingsäännöstöä. Yksilö ei voi edes liittyä urheiluseuraan suostumatta antidopingsäännöksiin. Koska urheilija ei voi kilpailla ja siten harjoittaa valit-

---

¹³⁵ PL 13 §:n yhdistymisvapaus on yksilön vapausoikeus, jolla suojataan yksilön toimintamahdollisuuksia. Suoja kohdistuu yksilön lisäksi myös yhdistykseen ainakin välillisesti ja luo oikeudellisen perustan itsesääntelylle. Itsesääntely antaa yhdistykselle oikeuden luoda omat säännöt, ja se takaa yhdistykselle oman toiminta-alueen, johon julkinen valta ei voi puuttua ilman hyvää perustetta. HE 309/1993 vp./yksityiskohtaiset perustelut/lakiehdotusten perustelut/10a §; Viertola 2005, s. 106; Halila 2011, s. 49–50. Toisaalta ks. Aine 2011c, s. 28: yhdistysautonomia suojaa myös suoraan yhdistystä.

¹³⁶ Aine 2011c, s. 29; Halila, s. 2007, s. 74.

¹³⁷ Rauste 1997, s. 281.

¹³⁸ Saarnilehto – Annola 2012/III.1.3/Sopimuksen tehtävistä/Oikeussuhteen säänteleminen. Rikosoikeuden vaatimukset loukatun suostumukselle oikeudenvastaisuuden poistavana tekijänä, ks. esim. Koskinen 2009/I.7/Rikoksen rakenne/Muita oikeuttamisperusteita.

semaansa ammattia tai elämäntapaa, ellei hän suostu asetettuihin ehtoihin, tuntuu sopimusvapaus teoreettiselta. Urheilija on sopimussuhteessa selvästi heikommassa asemassa, joten perusoikeuksiin vetoaminen pitäisi olla mahdollista myös näennäisen vapaaehtoisen suostumisen jälkeen.¹³⁹

Suostumuksen riittävyttä on tutkittu myös henkilötietosuojan yhteydessä. EU:n tietosuojatyöryhmä toteaa lausunnossaan, ettei suostumus voi olla tosiasiallisesti vapaaehtoinen, jos kieltäytymisestä seuraa dopingrikkomus. Tietosuojavaltuutettu Reijo Aarnio-kin kiinnitti huomiota samaan asiaan.¹⁴⁰

Myös Halila on suhtautunut kriittisesti suostumuksen vapaaehtoisuuteen. Ainakin elinikäisen kilpailukiellon osalta hän on katsonut, ettei urheilijan suostumus ole riittävä oikeuttamaan näin ankaraa rangaistusta ja perusoikeuksista luopumista. Halila ei pidä suostumusta riittävänä, koska luopumistahto ei ole aito tilanteessa, jossa kilpaurheiluun osallistuminen on mahdotonta ilman suostumusta.¹⁴¹

Vakiintuneen tulkinnan mukaan PL 15 § suojaa yksilön sopimusvapautta, joka sisältää oikeuden valita muun muassa sopimuskumppanin ja sopimuksessa käytettävät ehdot.¹⁴² Lähtokohtana siis on, että yksilö saa itse päättää, mistä sopii ja kenen kanssa. Sopimusvapauden käyttöä sääntelevät oikeustoimilaki ja sopimusoikeuden yleiset periaatteet, joita ovat esimerkiksi kohtuusperiaate ja heikomman suoja.¹⁴³ Periaatteiden toteutuminen on yksi ratkaisevista tekijöistä arvioitaessa sopimuksen pätevyyttä. Nähdäkseni sopimuksen pätevyyttä arvioitaessa tulisi ottaa huomioon myös jaksossa neljä käsitelty perusoikeuksien rajoitusedellytykset ja niiden soveltamista koskevat kriteerit.¹⁴⁴

Koska tämän työn ytimessä on urheilijalle perustuslaissa turvattu yksityiselämän suoja, ei määräysten sopimusoikeudellista ulottuvuutta tarkastella lähemmin. Yleisellä tasolla voidaan todeta, että sopimusvapaus on viime vuosikymmenten aikana kaventunut, koska sopijapuolten epätasavertaisuutta on pyritty tasoittamaan. Tämän niin sanotun sosiaalisen siviilioikeuden tarkoituksena on estää se, että vahvempi osapuoli voisi käyttää hyväkseen vastapuolen heikompaa asemaa.¹⁴⁵ Käytännössä heikompaa osapuolta suojataan rajoittamalla vahvemman osapuolen sopimusvapautta. Se, missä tilanteissa ja miten paljon heikompaa

---

¹³⁹ Soek 2008b, s. 11.

¹⁴⁰ Tietosuojaryhmän lausunto 4/2009, s. 11. Lisää Aarnion lausunnosta jaksossa 3.4.1.4.

¹⁴¹ Halila 2006, s. 394.

¹⁴² Lämsineva 2002, s. 182; Aine 2011a, s. 164.

¹⁴³ Karhu – Tolonen 2012/I.3/Yleiset periaatteet; Aine 2011b, s. 151–152. Sopimusoikeuden muita kantavia periaatteita ovat tahtoperiaate ja luottamusperiaate.

¹⁴⁴ Sopimuksen pätevyydellä ei tässä kohtaa viitata oikeustoimilain pätemättömyysperusteisiin, vaikkakin myös ne on huomioitava arvioidessa sopimuksen pätevyyttä.

¹⁴⁵ Karhu – Tolonen 2012/I.3/Sopimusvapaus ja sen kehitys.

osapuolta tulee suojata, sisältää arvostuksenvaraisia kysymyksiä ja tarkoituksenmukaisuusharkintaa, joihin ei tässä työssä ole mahdollisuutta ottaa kantaa.¹⁴⁶

3.2.2 Itsemääräämisoikeuden rajat

Edelleen on arvioitava, voiko yksilö luopua suostumuksella perusoikeudestaan kokonaan.¹⁴⁷ Länsimaiseen oikeudelliseen traditioon kuuluu ajatus siitä, että yksilö voi itse päättää niistä ratkaisuista ja valinnoista, jotka koskevat vain häntä itseään.¹⁴⁸ Itsemääräämisoikeus on osa perusoikeusjärjestelmää, mutta silläkin lienee rajansa, eikä suostumuksella voi alistua liian pitkälle oikeuksia alistaviin ehtoihin.¹⁴⁹

Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, ettei luopuminen voi koskea kaikkia perusoikeuksia tai yhtä perusoikeutta totaalisesti. Hidénin mukaan totaalinen luopuminen olisi ristiriidassa perusoikeuksien pysyvyyden ja merkityksen kanssa. Luopuminen ei myöskään voisi ulottua minkään perusoikeuden ytimeen. Tämän lisäksi perusoikeuksista luopuminen ei voi olla peruuttamatonta. Hidén on arvioinut, että luopuminen voisi olla mahdollista esimerkiksi omaisuuden suojan osalta.¹⁵⁰

Halilan mukaan vapaaehtoinen ja nimenomainen luopuminen ei ole riittävä, ellei sille ole olemassa pätevä peruste. Perusteita ovat yleensä reilun pelin periaate ja kilpaurheilun etu, jotka molemmat ovat aivan urheilun perusarvojen ytimessä. Kysymys herää, voiko näillä perusteilla oikeuttaa sellaista poikkeusta perusoikeuteen, joka ei urheilun ulkopuolisessa kontekstissa olisi mahdollinen. Halilan mukaan perusoikeuksien sivuuttaminen ei ole itsessään selvää edes sellaisen säännöksen takia, jota ilman taistelu dopingia vastaan olisi tehoton.¹⁵¹

Rikosoikeudelliset loukatun suostumuksen edellytykset voivat antaa mallia perusoikeuksista luopumisen mahdollisuuden hahmotteluun. Niiden mukaan suostumuksen on oltava etu-

---

¹⁴⁶ Karhu – Tolonen 2012 I.3/Heikomman suoja. Kuten jo edellisessä jaksossa 3.1.2.2 todettiin, voi urheilijan ja lajiliittojen välinen oikeussuhde olla siinä määrin epätasapainoinen, että heikomman suoja tulee kyseeseen. Heikomman suoja voi tarkoittaa sitä, että perusoikeuksien horistontaalivaikutukselle annetaan suurempi merkitys kuin tasapainoisessa suhteessa. Länsineva 2002, s. 105. Tämän lisäksi heikomman suojaa voi toteuttaa pyrkimällä tasoittamaan sopimusosapuolten välistä. Näin heikomman suojalla on vahva yhteys solidaarisuuden ja sen toteuttamisen kanssa. Aine 2011b, s. 188.

¹⁴⁷ Soek 2008b, s. 11.

¹⁴⁸ Räikkä 1993, s. 3; Kinnunen 1999, s. 47.

¹⁴⁹ Eskuri 2005, s. 35; ks. myös Kinnunen 1999, s. 47.

¹⁵⁰ Hidén 1971, s. 64–65; Viljanen 2001, s. 108–109; Kinnunen 1999, s. 50. Suostumuksen peruuttaminen milloin tahansa on oltava poikkeuksetta mahdollista.

¹⁵¹ Halila 2011, s. 45 ja 58.

käteinen, vapaaehtoinen ja täsmällinen ollakseen pätevä.¹⁵² Etukäteinen ja täsmällinen suostumus tarkoittaa ainakin sitä, ettei henkilö voi suostua kauas tai epävarmaan ajankohtaan tulevaisuudessa sijoittuvaan loukkaukseen. Henkilön on myös ymmärrettävä, mihin hän suostumuksensa antaa. Toisin sanoen, hänen tulee olla tietoinen rajoituksen tai luopumisen sisällöstä.¹⁵³

Dopingsäännöksiin suostutaan urheiluseuraan liittyessä ja kilpailuihin osallistuttaessa. Niihin suostuminen ei edellytä kaikista perusoikeuksista luopumista, eivätkä ne välttämättä ulotu yhdenkään perusoikeuden ytimeen. Tältä osin luopuminen ei näyttäydy ongelmallisena. Mahdollisuus peruuttaa etukäteinen suostumus ja perusoikeudesta luopuminen jäävät kuitenkin teoreettiselle tasolle. Kuten edellisessä jaksossa todettiin, ei urheilijalla ole tosiasiallista vaihtoehtoa kieltäytyä luopumasta oikeuksistaan tai peruuttaa suostumustaan. On mahdollista ajatella, että urheilija luopuu oikeuksistaan peruuttamattomasti urheilu-uransa ajaksi. Urheilu-uran jälkeiseen aikaan luopumisen vaikutukset eivät kuitenkaan luonnollisesti ulotu.

Mielestäni ei ole syytä tyytyä toteamukseen, että dopingvalvonnan mahdolliset perusoikeusloukkaukset olisivat oikeutettuja urheilijan suostumuksen myötä. Urheilijan on annettava suostumus, jos hän haluaa kilpailla lajissaan, eikä tämä vielä poistane loukkauksen oikeudenvastaisuutta. Siksi on edettävä tutkimaan, muodostavatko olinpaikkatietomääräykset yksityiselämän suojan loukkauksen. Vastauksia haetaan tarkastelemalla, miten yksityiselämän suoja on Suomessa määritelty ja miten olinpaikkatietomääräykset istuvat tähän kuvaan.

3.3 Yksityiselämän suojan piiri

3.3.1 Yleistä

Alkuperäiseen vuoden 1919 Hallitusmuotoon sisältyi hengen, kunnian ja henkilökohtaisen vapauden suoja (6 §), kotirauhan suoja (11 §) sekä kirje-, lennätin- ja puhelinsalaisuuden suoja (12 §). Perusoikeusluettelossa ei ollut yleistä ihmisen yksityistä piiriä koskevaa lauseketta, vaikkakin henkilökohtaisen vapauden suojan piiriä voitiin tulkita melko laajasti.¹⁵⁴

---

¹⁵² Koskinen 2009/I.7/Rikoksen rakenne/Muita oikeuttamisperusteita.

¹⁵³ Anttila 1946, s. 82 ja 147; Eskuri 2005, s. 36.

¹⁵⁴ Viljanen 2011c, s. 389–390.

Perusoikeusuudistuksessa henkilökohtaista suojaa koskevat pykälät koottiin yhteen ja yksityiselämän suoja kirjoitettiin yleislausekkeen muotoon. PL 10 §:n 1 momentin mukaan:

”Jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla.”

Pykälä on kirjoitettu vuoden 1995 perusoikeusuudistuksen yhteydessä. Uudella pykälällä ei ole pyritty määrittämään suojan piiriä tyhjentävästi, vaan muotoilulla on tähdätty aikaisempaa lakia laajempaan suojaan.¹⁵⁵

Yksityiselämän suoja on taattu useissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa, kuten EIS:ssä ja kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa (”KP-sopimus”). Näiden sopimusten artikkelit ovat olleet malleina perustuslain pykälää kirjoitettaessa ja niiden sisältö on pitkälti sama. EU perusoikeuskirjassa on myös artikla yksityiselämän suojasta.¹⁵⁶

Perusoikeusuudistuksessa Hallitusmuotoa muokattiin vastaamaan ihmisoikeussopimusten suojatasoa. Yksi merkittävä muutos oli se, että perusoikeuksien suoja laajennettiin kosemaan kaikkia ihmisiä kansalaisuudesta riippumatta. Aikaisemmin perusoikeudet turvattiin ainoastaan Suomen kansalaisille ihmisoikeussopimusten periaatteiden vastaisesti. Tulkittaessa perustuslain perusoikeussäännöksiä on muistettava, että tulkintojen tulee olla linjassa ihmisoikeussopimusten kanssa, eikä suoja voi ainakaan olla ihmisoikeussopimuksia kaapeampi.¹⁵⁷

Koska PL 10 § on tarkoitettu yleislausekkeeksi, sen suojaamaa piiriä on mahdotonta ja tarpeetonta määritellä tarkasti. Se on kirjoitettu täyttämään muiden perusoikeussäännösten jättämiä suojaukkoja.¹⁵⁸ Lain esitöissä on annettu viitteitä siitä, mitä yksityiselämän suoja ainakin kattaa. Oikeuskäytännöstä löytyy vain niukasti tukea suojan alan määrittelyyn. Yksityiselämän suojaa koskevat KKO:n ratkaisut painottuvat kunnianloukkauksiin ja sananvapauskysymyksiin. EIT:n ratkaisukäytännössä sen sijaan on tapauksia, jotka määrittelevät suojan laajuutta ja sisältöä. Näistä rajoitteista huolimatta on mahdollista rakentaa kuva siitä, mitä asioita ja tilanteita yksityiselämän suoja koskee. Kuvan muodostamisen jäl-

¹⁵⁵ Viljanen 2011c, s. 389–390.

¹⁵⁶ Viljanen 2011c, s. 390–391; SopS 85–86/1998, 8 art. ”Jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta.”; SopS 7/1976, 17 art. ”Kenenkään yksityiselämään, perheeseen, kotiin tai kirjeenvaihtoon ei saa mielivaltaisesti tai laittomasti puuttua eikä suorittaa hänen kunniaansa ja mainettaan loukkaavia hyökkäyksiä.”

¹⁵⁷ HE 309/1993 vp./Jakso 2.2/Suomen kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet ja niiden valtiosisäinen merkitys.

¹⁵⁸ Viljanen 2011c, s. 391.

keen voidaan tutkia, rajoittavatko olinpaikkatietomääräykset jotakin näistä tilanteista tai oikeuden osa-alueista.

3.3.2 Yksityiselämän osa-alueita

3.3.2.1 Itsemääräämisoikeus

Perusoikeusuudistuksen hallituksen esityksen mukaan yksityiselämän suojalla taataan yksilölle ”oikeus elää omaa elämäänsä ilman viranomaisten tai muiden ulkopuolisten tahojen mielivaltaista tai aiheetonta puuttumista hänen yksityiselämäänsä”.

Yksityiselämän suojan piiriin kuuluu siten ainakin oikeus määrätä itsestään ja ruumistaan.¹⁵⁹ Varsinaista itsemääräämisoikeutta ei ole erikseen kirjattu perusoikeudeksi, mutta sen vaikutus näkyy useamman perusoikeuden taustalla ja se voidaan lukea osaksi perusoikeusjärjestelmää.¹⁶⁰ Näin ollen se myös lukeutuu yksityiselämän suojan osa-alueisiin. Itsemääräämisoikeus on vapautta tehdä itsenäisesti päätöksiä, valintoja ja ratkaisuja niistä asioista, jotka koskevat vain henkilöä itseään.¹⁶¹

Hallituksen esityksessä todetaan, että henkilöllä on oikeus elää ilman ulkopuolisten tahojen aiheetonta puuttumista hänen yksityiselämäänsä. Ilmaisun, aiheetonta puuttumista, merkitystä ei avata esitöissä lainkaan, mutta se tuntuu siitä huolimatta olevan osa pykälän ydintä. Yksityiselämään puuttuminen on yksityisyyttä rajoittavaa, mutta voi olla perusteltua monessa tilanteessa. Esitöissä linjataan ensisijaisesti aiheettomat puuttumiset perusoikeuksien vastaisiksi. Hyväksyttävyyks onkin vahvasti sidoksissa siihen, kuinka tärkeänä tai hyödyllisenä eli aiheellisenä puuttumista pidetään.

Soek on viitannut aiheettomaan puuttumiseen erään EIT:n ratkaisun yhteydessä. Ratkaisussa X and Y v. the Netherlands vuodelta 1985 tuomioistuin katsoi, että EIS:n 8 artiklan suojaan kuuluu *“the moral and physical integrity of the individual”*, johon Soek analyysissään on lisännyt oikeuden elää yksityisesti ja halutessaan välttää huomiolta.¹⁶² Soekin lisäys

¹⁵⁹ HE 309/1993 vp./yksityiskohtaiset perustelut/8 §.

¹⁶⁰ PL 7 §:n henkilökohtaisen koskemattomuuden suoja tarkoittaa ihmisen oikeutta määrätä vartalostaan, mutta suojaa hallituksen esityksen mukaan myös tahdonvapautta ja itsemääräämisoikeutta. Viljanen 2011c, s. 392; HE 309/1993 vp./Yksityiskohtaiset perustelut/6 §.

¹⁶¹ Räikkä 1993, s. 3.

¹⁶² Soek 2008b, s. 8. Mahkonen on tutkimuksessaan esittänyt saman kannan kuin Soek. Hänen mukaansa yksityisyys voi tarkoittaa mahdollisuutta vetäytyä sosiaalisesta kanssakäymisestä väliaikaisesti. Mahkonen 1997, s. 16.

korostaa sitä, mitä ilman aiheetonta puuttumista eläminen ainakin on. Kärjistetysti tämä voisi tarkoittaa oikeutta pysyä vieraana tai tuntemattomana yhteiskunnassa.¹⁶³

Mielenkiintoista ratkaisulauselmassa tämän tutkimuksen kannalta oli myös EIT:n maininta siitä, että valtion tehtävä on varmistaa tarvittaessa aktiivisilla toimilla ihmisoikeuksien toteutuminen, jopa yksityisten välisissä suhteissa. Edelleen tuomioistuimien totesi, että oikeuksia voi toteuttaa useilla eri tavoilla, joista rikoslaki on ainoastaan yksi tapa.¹⁶⁴

Toisessa, aikaisemmassa ratkaisussaan EIT katsoi, että yksityiselämän suojaan sisältyy henkilökohtainen piiri, jonka sisällä yksilö voi vapaasti tavoitella kehitystä ja oman persoonansa toteutumista. Tässä EIT:n muilta osin melko vanhentuneessa ratkaisussa todetaan myös, että yksityiselämän suojaan voidaan oikeutetusti puuttua muiden ihmisten ja myös yksityiselämään vetoavan henkilön oman terveyden suojaamiseksi.¹⁶⁵

Aiheetonta puuttumista voi olla myös tarpeeton tai liiallinen valvonta. On katsottu, että modernin yhteiskunnan mahdollistamat valvontakeinot ovat hienovaraisia ja usein näkymättömiä, mutta siitä huolimatta ne saattavat rajoittaa yksilön itsemääräämisoikeutta aikaisempia valvontakeinoja tehokkaammin. Nykyään yksilöstä saa erittäin paljon tietoja elektronisten merkintöjen avulla: puhelin-, maksukortti- ja internetselaustiedot paljastavat henkilöstä paljon.¹⁶⁶

3.3.2.2 Perhe-elämä

Yksityiselämän suojan piiriin kuuluu henkilön oman elämän lisäksi tämän perhe-elämä. Perustuslain sanamuoto poikkeaa ihmisoikeussopimuksista siten, ettei siinä erikseen mainita perhe-elämän suojaa, toisin kuin esikuvina käytetyissä kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa.

Hallituksen esityksen mukaan perhe-elämän suoja on jätetty tahallisesti pois, koska perheen määrittäminen koettiin vaikeaksi. Siitä huolimatta perhe-elämä kuuluu yksityiselämän suojan piiriin kuten myös *”yksilön oikeus vapaasti solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin ja ympäristöön”*.¹⁶⁷ Tämä on tärkeä tarkennus yksityiselämän suojan piiriin, koska

¹⁶³ Tuntemattomana pysymisellä ei tässä yhteydessä viitata julkisuuteen tai median huomioon, vaan oikeuteen elää esimerkiksi ilman valvontaa. Julkisuuteen itse hakeutuneilla henkilöillä ei välttämättä olekaan täyttä oikeutta välttää median huomiota.

¹⁶⁴ X and Y v. the Netherlands, s. 7.

¹⁶⁵ Soek 2008b, s. 8 ja Brügge van Scheuten v. Germany, s. 115.

¹⁶⁶ Hanstad – Loland 2009, s. 8. Tarkkailusta ja sen vaikutuksesta yksityisyyteen yleisemmällä tasolla, ks. Räikkä 2007.

¹⁶⁷ HE 309/1993 vp./ 6.2 Suhde Suomen kansainvälisiin ihmisoikeusvelvoitteisiin ja yksityiskohtaiset perustelut 8 §.

iso osa henkilön niin sanotuista yksityisistä asioista liittyy juuri ihmissuhteisiin ja niiden toteuttamiseen, mitä perhe-elämä mitä suurimmassa määrin on.

Toinen tarkentava lisäys suojan piiriin voisi olla vapaa-aika. Yksityiselämää ja perhe-elämää toteutetaan pääasiallisesti vapaa-aikana. Henkilötietolain esitöiden mukaan yksityiselämään kuuluvatkin perhe-elämä, vapaa-aika ja ystävyys-suhteet.¹⁶⁸ Perusoikeusudistuksen hallituksen esityksessä ei mainita vapaa-aikaa erikseen. Sanavalinta voi johtua käsitteen ongelmallisuudesta.¹⁶⁹ Mielestäni vapaa-aika sopii hyvin yksityiselämän suojan piiriin niissä tilanteissa, joissa käsite on relevantti.¹⁷⁰

Mahkonen on todennut yksityisyyttä määritellessään, että yksityisyys tekee ihmisistä yksilöllisiä ja mahdollistaa ihmissuhteet.¹⁷¹ Tämä mielenkiintoinen teoria herättää seuraavan ajatusketjun. Yksityisyys mahdollistaa sen, että ihmisistä tulee persoonallisia ja toisista erotettavia yksilöitä. Yksilöllisyys on oleellista ihmissuhteiden ja perhe-elämän syntymiselle. Kun sosiaalinen elämä on syntynyt, palataan lähtöpisteeseen. Yksityisyys mahdollistaa perhe-elämän toteuttamisen.

3.3.2.3 Kotirauha

Yksityiselämän suojan piiriin kuuluu myös paikka, jossa yksityiselämää toteutetaan eli koti ja kotirauha. Kotirauha on osa perustuslain turvaaman yksityiselämän suojan aluetta. Kotirauhan ensisijainen kohde on henkilön asunto. Sen piiriin katsotaan kuuluvan myös kaikenlaiset pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyt tilat, kuten hotellihuoneet. Kotirauhan piiri on suppeampi kuin rikoslain mukainen kotirauha, joka ulottuu myös väliaikaisiin asumuksiin ja myös pihoihin ja asuintalojen rappukäytäviin.¹⁷²

Eräässä EIT:n tapauksessa tuomioistuin määritteli kodin fyysisesti rajatuksi paikaksi, jossa yksityis- ja perhe-elämä kehittyy. Sen mukaan kotirauha ei tarkoita ainoastaan fyysistä aluetta vaan myös oikeutta nauttia tästä alueesta rauhassa.¹⁷³ Voidaan perustellusti väittää, että koti on yksityiselämän syntymän, kehityksen ja tapahtumien keskus.

¹⁶⁸ HE 96/1998 vp./ 2.1; Mahkonen 1997, s. 57.

¹⁶⁹ Vapaa-aika viittaa käsitteenä siihen, että on olemassa jotain muuta ei-vapaata aikaa, kuten työntekoa. Sanavalinta ei istu hyvin mahdollisimman kattavaan suojaan pyrkivän perustuslain pykälään.

¹⁷⁰ Olinpaikkatietomääräysten vaikutuksesta vapaa-aikaan lisää jaksossa 3.4.1.

¹⁷¹ Mahkonen 1997, s. 15. Teoria perustuu ajatukseen siitä, jos ei olisi olemassa mitään yksityistä, olisi mahdotonta sanoa, kuka on läheinen ja kuka etäinen tuttava.

¹⁷² Viljanen 2011c, s. 399–400.

¹⁷³ Soek 2008b, s. 7, alaviite 35; Hatton and the Others v. United Kingdom, s. 22.

PL 10.3 §:n rajauslausekkeella määrätään, että

”Lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä.”

Kotirauhan piiriin ulottuvia toimenpiteitä ovat esimerkiksi kotietsintä ja -tarkastus sekä kotirauhan piiriin tunkeutuminen ulkopuolelta tarkkailemalla sitä teknisin apuvälinein.¹⁷⁴

Rajoittamisperusteista ensimmäinen, rajoittaminen perusoikeuksien turvaamiseksi edellyttää riittävän läheistä yhteyttä toiseen perusoikeuteen. Esimerkiksi palotarkastuksia ja onnettomuustutkintaa pidetään välttämättöminä toimenpiteinä muiden yksilöiden perusoikeuksien turvaamiseksi. Toisekseen kotirauhan suoja voidaan rajoittaa rikoksen selvittämiseksi. Perustuslaissa ei ole tarkemmin määritelty, minkälaisen rikoksen tutkimisesta on oltava kyse, jotta rajoitus täyttäisi välttämättömyysvaatimuksen. Pääsääntönä voidaan kuitenkin pitää, ettei kotirauhan suojaan voida puuttua korkeintaan sakolla rangaistavien, moitittavuudeltaan vähäisten rikkomusten selvittämiseksi.¹⁷⁵

Kotirauhaan liittyy läheisesti kilpailun ulkopuolisten testien yleinen hyväksyttävyys. Aihe on kiinnostava, mutta se on itsenäinen kysymyksenasettelunsa, johon en perehdy tässä tutkimuksessa. Kilpailujen ulkopuolisia testejä tehdään muuallakin kuin kotirauhan puitteissa, muun muassa harjoituspaikoilla, jolloin kotirauha ei ole uhattuna. Olinpaikkatiedot mahdollistavat kilpailujen ulkopuolisen testauksen, joten näiden kahden välinen riippuvuussuhde on selvä. Kotirauhan piiriä voidaan kuitenkin hahmotella olinpaikkatietojen yhteydessä ottamatta kantaa siihen, onko kilpailun ulkopuolinen testi hyväksyttävä dopingvalvonnan keino ylipäänsä.

3.3.2.4 Henkilötietojen suoja

Perustuslain antama suoja koskee myös henkilön yksityisiä tietoja ja rajoittaa sen tiedon jakamista. Yksityisen tiedon suojaamiseksi on laadittu tavallista lainsäädäntöä. Rikoslaisissa on kriminalisoitu yksityiselämää loukkaavan tiedon levitys ja kunnianloukkaus.¹⁷⁶ Tämän lisäksi henkilötietojen suoja sääntelee henkilötietolaki.¹⁷⁷ Sen esitöiden mukaan yksityisyys on kokonaisuus, johon kuuluvat ainakin yksityiselämän suoja, henkilökohtainen va-

¹⁷⁴ Viljanen 2011c, s. 400–401. Kotirauhaa rajoittavien tarkastusten edellytyksistä ks. mm. Hautamäki 2012.

¹⁷⁵ Viljanen 2011c, s. 402–403.

¹⁷⁶ Rikoslaki 19.12.1889/39, 24:8–9.

¹⁷⁷ 22.4.1999/523.

paus ja kunnian suoja. Henkilötietolain esitöiden mukaan yksityisyyden suojaan kuuluu muun muassa oikeus tietää ja päättää itseään koskevien tietojen käytöstä.¹⁷⁸

Menemättä syvemmälle tietosuojakysymyksiin tai kotimaiseen henkilötietolain soveltamiskäytäntöön esitän havainnollistavana esimerkkinä yhden EIT:n yksityiselämää koskevan tiedon säilyttämistä koskevan ratkaisun. EIT katsoi tuomiossaan *S. and Marper v. United Kingdom*, että DNA-tiedot ovat sellaista yksityistä tietoa, joka ihmisellä on oikeus pitää omassa hallinnassaan.

Tapauksessa oli kyse siitä, voiko poliisi säilyttää kerättyjä DNA-profiileja sen jälkeen, kun epäilty on vapautettu syytteistä. Tuomioistuin totesi, ettei yksityiselämän käsitettä ole määriteltä tyhjentävästi, eikä niin ole syytä tehdä. Se katsoi, että yksityiselämään liittyvien tietojen säilyttäminen itsessään on EIS:n 8 artiklan yksityiselämän suojaan puuttumista. Tuomioistuimen näkemyksen mukaan tulkintaan ei vaikuta se, aiottiinko tietoja käyttää jatkossa vai ei.¹⁷⁹ Ratkaisu osoittaa, että yksityiselämän suojaa tulkitaan laajasti ja että tietosuojan turvaaminen on keskeinen osa EIS:n 8 artiklan toteutumista.

On syytä selvittää, kohdistuvatko olinpaikkatietomääräykset sellaisiin osa-alueisiin, ominaisuuksiin tai toimintoihin, jotka yksityiselämän suoja edellä esitetyn perusteella kattaa. Lopulta tavoitteena on muodostaa perusteltu käsitys siitä, loukkaavatko määräykset perustuslain takaamaa suojaa. Käsitys syntyy käymällä läpi käytännön tilanteita, jotka ovat tulleet esille oikeuskirjallisuudessa, urheilijahaastatteluissa ja uutisoinneissa.

3.4 Yksityiselämän suojan rajoitus

3.4.1 Rajoituksen olemassaoloa puoltavat seikat

3.4.1.1 Itsemääräämisoikeuden rajoitus

Kysymykseen siitä, loukkaavatko olinpaikkatietomääräykset yksityiselämän suojaa, ei ole olemassa yksinkertaista vastausta. Suomessa kysymystä ei ole viety tuomioistuimen arvioitavaksi, eikä määräysten perustuslainmukaisuutta ole koskaan tarkasteltu. Suomalainen

---

¹⁷⁸ HE 96/1998/Yksityiskohtaiset perustelut 1.1/1 §; Mahkonen 1997, s. 49. Mahkonen mukaan yksityisyys on arvokkuuden tunteen säilyttämistä ja itseään koskevan tiedon kontrollointia.

¹⁷⁹ Pendlebury 2009, s. 71; *S. and Marper v. United Kingdom*, s. 19-20; vrt. Viljanen 2011a, s. 163, PeVL 7/1997 vp. Perustuslakivaliokunta on arvioinut ehdotusta, joka sallisi DNA-tunnisteen säilyttämisen poliisin henkilökisterissään. Siinä katsottiin, ettei poliisin henkilökisteriin saisi tallettaa DNA-tunnistetta, joka sisältää tietoa rekisteröitävän henkilökohtaisista ominaisuuksista. Valiokunta ei kuitenkaan pitänyt ehdotusta ongelmallisena, ottaen huomioon rekisteröinnin taustalla oleva tärkeä yhteiskunnallinen tarve ja näytteen ottamiselle asetetut tiukat edellytykset.

oikeuskirjallisuuskin vaikenee pitkälti aiheesta. Voidaan tutkia, miten olinpaikkatietomääräykset vaikuttavat edellä eriteltyihin yksityiselämän suojan osa-alueisiin. Urheilijan itse-määräämisoikeuteen saattaa vaikuttaa ainakin kaksi tekijää. Ensinnäkin urheilijan arjessa näkyy raportointivelvollisuus ja sen noudattamisen jatkuva valvonta. Toisekseen urheilijan elämään saattaa vaikuttaa ilmoitettujen olinpaikkatietojen noudattamisvelvollisuus.

Urheilijoita testauspoolin vaatimukseen ohjeistavassa ADT:n esitteessä oleva lause kuvaa hyvin sitä, miten laajasta kontrollista tai kontrollin uhkasta kilpailujen ulkopuolisessa testauksessa on kyse. Sen mukaan ”*Urheilijan tulee olla tietoinen, että mikä tahansa antidopingorganisaatio, jolla on Maailman antidopingsäännösten perusteella tarvittavat valtuudet, voi testata hänet kilpailun ulkopuolella missä ja milloin tahansa.*”¹⁸⁰ Samalla esite osoittaa hyvin sen, minkälaisen yllätyksellisyyden momentin valvonta sisältää. Urheilijan on tiedostettava, että dopingtestaaja voi tulla minne vaan ja milloin vaan.

Velvollisuus raportoida omia tekemisiään ja kulkemisiaan on myös valvontaa.¹⁸¹ Tämä raportointivelvollisuus voi olla rajoittavaa tai rasittavaa, koska urheilija joutuu pitämään dopingvalvojan mielessä joka kerta, kun hän muuttaa suunnitelmiaan.¹⁸² Velvollisuus ottaa huomioon ulkopuolinen taho silloinkin, kun kyse on henkilökohtaisesta asiasta, tuntuu vieraalta länsimaisessa oikeusvaltiossa elävälle aikuiselle, täysivaltaiselle ihmiselle. Demokratisessa yhteiskunnassa pitäisi voida liikkua vapaasti ilman, että liikkumisesta tarvitsee kertoa viranomaisille.¹⁸³

Vaikka olinpaikkatietoja ei kerätä varsinaista seurantaa varten vaan, jotta urheilija voitaisiin tavoittaa koska tahansa, ovat yksilöön kohdistuvat vaikutukset käytännössä samat. Urheilijan on päivittäin ilmoitettava olinpaikkansa ulkopuoliselle valvontaa suorittavalle taholle, joka siten tietää lähes koko ajan, missä urheilija on. Onkin mahdollista väittää, että olinpaikkatietomääräykset ja kilpailun ulkopuolisten testien mahdollisuus asettavat urheilijan jatkuvan valvonnan alle.

Kuten aiemmin jo todettiin, olinpaikkatietojen ilmoitusvelvollisuus sisältää myös velvollisuuden olla siellä, missä on ilmoittanut olevansa. Noudattamisvelvollisuus tuo aiheeseen oman aspektinsa suhteessa yksityiselämän suojaan. Se koskee periaatteellisesti kaikkia tietoja, mutta rangaistuksen uhalla ainoastaan 60 minuutin ajanjaksoa. Olinpaikkatietojen

---

¹⁸⁰ ADT:n testauspooli esite, s. 3.

¹⁸¹ Halt 2009, s. 288.

¹⁸² Horvath – Lording 2009, s. 2.

¹⁸³ McNamee – Tarasti 2010, s. 169.

muuttuessa tiedot voi päivittää ilman seuraamuksia aina ajanjakson alkamiseen saakka. Ajanjakson alettua urheilijan on oltava ilmoittamassaan paikassa. Tunnin ajan urheilijan itsemääräämisoikeus ja oikeus liikkua vapaasti on rajattu yhteen ennalta päätettyyn paikkaan.¹⁸⁴

Oikeuskirjallisuudessa on esitetty näkemys, että jo pelkkä mahdollisuus vaikuttaa urheilijan yksityiselämään olisi aiheetonta puuttumista siihen.¹⁸⁵ Tämän ajatustavan mukaan tietojen luovuttaminen ulkopuoliselle ja annettujen tietojen noudattaminen vaikuttaa urheilijan yksityiselämään. Ne mahdollisesti jopa häiritsevät tai ohjaavat urheilijan yksityiselämää, koska hänen on oltava koko tunnin ajan ilmoittamassaan paikassa riippumatta siitä, ovatko hänen suunnitelmansa muuttuneet vai eivät. Samalla logiikalla on perusteltua todeta, että olinpaikkatietomääräykset rajoittavat yksityiselämän suojan piiriä.

3.4.1.2 Urheilijoiden kokemuksia olinpaikkatietomääräyksistä

Tutkimukseen haastateltiin kahdeksaa suomalaista huippu-urheilijaa, jotka ovat olleet rekisteröidyssä testauspoolissa usean vuoden ajan. Tavoitteena oli saada tietoa siitä, miten olinpaikkatietomääräykset koetaan käytännössä ja vaikuttaako niiden noudattaminen arkeen. Urheilijoiden vastaukset toimivat esimerkkeinä tilanteista, joissa olinpaikkatietomääräyksillä voi olla vaikutusta yksilön yksityiselämän suojaan. Vaikka haastattelut eivät täytenä kaikkia empiirisen kvalitatiivisen tutkimuksen edellytyksiä, ne auttavat luomaan mielikuvan määräysten vaikutuksista yksilön näkökulmasta katsottuna.

Yleisesti voidaan todeta, että haastatellut urheilijat kannattavat dopingvalvontaa sekä ymmärtävät ja yhtyvät WADAn tavoitteeseen poistaa dopingin käyttö urheilusta. Siitä huolimatta kaikki haastatellut urheilijat vastasivat, että he kokevat olinpaikkatietojen ilmoittamisen ja päivittämisen työläänä. Merkittävä osa urheilijoista kertoi määräysten aiheuttavan epämiellyttävän tunteen jatkuvasta seurannasta. Määräysten noudattaminen joko rajoittaa yksityiselämän toteuttamista ja päätöksentekoa tai luo vähintään rajoitetun tunteen. Epämiellyttäväksi koetaan lisäksi se, että oma olinpaikka on dopingvalvojien tiedossa ja käytettävissä koko ajan varsinkin, kun testejä tehdään vain murto-osana vuoden päivistä.

---

¹⁸⁴ Käytännössä monet urheilijat sijoittavat tunnin ajanjakson aamuun, jolloin he ovat vielä nukkumassa tai yöpymispaikassaan. Näin ollen urheilija joutuu harvoin odottamaan tunnin ajanjakson päättymistä.

¹⁸⁵ Horvath – Lording 2009, s. 3.

Urheilijahaastatteluiden ilmeni, että yllättävien muutosten ilmoittaminen on yksi järjestelmän rajoittavimmista piirteistä. Purjehtija Sari Multala kertoi, että olinpaikkatietojen noudattaminen on vaikeaa jo arkena. Esimerkiksi harjoitusmatkoilla purjehtijat ajavat pitkiä matkoja Euroopassa ja seuraavan yön majoitusosoite riippuu muun muassa liikenteen sujuvuudesta. Multala lisäsi, että myös kotona ollessa täytyy elää erittäin kurinalaista elämää, jotta pystyy noudattamaan ilmoitettuja tietoja tarkasti. Hän totesi, että arjen aikataulut voivat helposti muuttua puolesta tunnista tuntiin, jos käy aiemmista suunnitelmista poiketen esimerkiksi kaupassa matkalla kotiin.¹⁸⁶

Uimari Hanna-Maria Seppälä kommentoi, ettei asioita voi tehdä spontaanisti edes lomalla ilman ilmoittamisesta aiheutuvaa stressiä.¹⁸⁷ Myös yleisurheilijat Olli-Pekka Karjalainen ja Jarkko Kinnunen totesivat, että viime hetken lähdöt ovat vaikeita, koska olinpaikkatiedot pitäisi muistaa päivittää joka kerta.¹⁸⁸ Lomalla velvollisuus voi olla tavallista raskaampi, sillä silloin suunnitelmat muuttuvat useammin tai niitä ei ole. Lomalla koettu vapaus valita ja liikkua muuttaa luonnettaan, kun joka ilta täytyy päivittää tiedot siitä, mihin päättyi yöksi.¹⁸⁹ Onkin mahdollista, että olinpaikkatietomääräykset rajoittavat urheilijan mahdollisuutta spontaaneihin tekoihin ja päätöksiin.

Urheilijan asemaa hankaloittavat tilanteet, joissa muuttuvia olinpaikkatietoja on vaikea tai mahdoton päivittää. Tilanteita saattaa syntyä sattuman tai inhimillisten erehdyksen kautta. Halt mainitsee artikkelissaan esimerkkejä ongelmia aiheuttavista tilanteista: pommiin nukkuminen, auton hajoaminen, matkapuhelimen akun loppuminen.¹⁹⁰ Muita yllättäviä tilanteita voivat olla oma tai läheisen ihmisen sairastuminen, äkillinen avuntarve tai se, että urheilija ei syystä tai toisesta mene alkuperäisestä suunnitelmastaan huolimatta yöksi kotiin. Myös rajut sääolot saattavat muuttaa suunnitelmia urheilijan tahdosta riippumatta.

Edelleen esimerkiksi ulkolajeissa luotettava olinpaikkatietojen ilmoittaminen on lajin luonteen takia hyvin vaikeaa. Harjoitussuunnitelmat vaihtuvat sääolojen mukaan ja lisäksi tarkka olinpaikka on mahdotonta määritellä.¹⁹¹ Näissä lajeissa 60 minuutin ajanjaksoa ei voi ajoittaa päivän harjoituksen yhteyteen.¹⁹²

ADT:n mukaan akuuteissa tilanteissa ”Missed test” -merkinnän antamisessa voidaan käyttää harkintaa. Urheilijalle tiedotetaan epäonnistuneesta testiyrityksestä ja annetaan tilaisuus antaa selvitys epäonnistumisen syistä. Hyväksyttävä peruste voi olla esimerkiksi se, että

¹⁸⁶ Haastattelu Sari Multala, 10.12.2012.

¹⁸⁷ Haastattelu Hanna-Maria Seppälä, 18.12.2012.

¹⁸⁸ Haastattelu Olli-Pekka Karjalainen, 10.12.2012 ja Jarkko Kinnunen, 11.12.2012.

¹⁸⁹ Esimerkkejä tällaisesta lomanviettotavasta ovat interrail, vaeltaminen ja saaristossa purjehtiminen. Näin vietetyillä lomilla tietää harvoin etukäteen, mihin menee yöksi. Juuri seikkailumielinen retkeily tekee niistä miellyttävän lomanviettotavan.

¹⁹⁰ Halt 2009, s. 287.

¹⁹¹ Esimerkkeinä vaikeasti paikannettavista ulkolajeista ovat muun muassa soutu, purjehdus ja maasto- tai maantiapyöräily

¹⁹² Horvath – Lording 2009, s. 3.

terveys tai turvallisuus on uhattuna jostain syystä. Lisäksi ADT:lla on käytössä vuorokauden ympäri toimiva päivystyspuhelin, johon urheilija voi soittaa milloin tahansa päivittääkseen olinpaikkatietonsa.¹⁹³

Monet edellä mainituista esimerkeistä ovat äärimmäisiä ja melko harvinaisia yksittäisen ihmisen elämässä. On mahdollista väittää, ettei olinpaikkatietojen ilmoitusvelvollisuudesta koidu liian raskasta taakkaa näissä erityisissä tilanteissa, koska niitä esiintyy niin harvoin. Tämä väite on ymmärrettävä, mutta sitä tulee arvioida mahdollisten seuraamusten valossa. Kun ottaa huomioon, että jo kolme erikoista tilannetta, inhimillistä unohdusta tai virhettä puolentoista vuoden aikana voivat koitua koko urheilu-uran ja elinkeinon kohtaloksi, saattaa arviossa päätyä erilaiseen lopputulemaan.

3.4.1.3 Perhe-elämän suojan ja kotirauhan rajoitus

Koska yllätykselliset dopingtestit tehdään usein urheilijan kotona, voi ongelmaksi muodostua muidenkin kuin urheilijan kotirauhan rikkominen. Urheilijan perhe on myös oikeutettu kotirauhaan ja useimmiten perheenjäsenet ovat dopingvalvonnan ulkopuolisia tahoja. Urheilijan velvollisuudet eivät voi altistaa laajempaa henkilöpiiriä perusoikeuksien rajoitukseen.

Käytännössä näin saattaa kuitenkin käydä. Yllätyskäynnit kotiovella saattavat ajoittua huonoon ajankohtaan perhe-elämän kannalta. Tästä hyvänä esimerkkinä toimii CASin tapaus WADA v. IIHF & Florian Busch. Saksalainen jääkiekkoilija kieltäytyi yllätystestistä hänen ollessaan viettämässä perhe-elämää vaimonsa kanssa. Perhe-elämän keskeytymistä ei katsottu perusteeksi kieltäytyä dopingtestistä ja CAS määräsi Buschille säännösten mukaisen rangaistuksen, kahden vuoden toimintakiellon.¹⁹⁴

Perustuslaki sallii kotirauhan rikkomisen viranomaisille muun muassa rikosten selvittämiseksi. Dopingtestauksessa ei ole kyse rikoksen selvittämisestä, eivätkä testaajat ole viranomaisia. Dopingtestausta ei myöskään voida perustella testattavan perusoikeuksien turvaamisella.¹⁹⁵ Näin ollen dopingtestaus kotirauhan piirissä lähtökohtaisesti vaatii urheilijan

---

¹⁹³ Haastattelu Marjorit Nurmi, 28.11.2012.

¹⁹⁴ CAS 2008/A/1564: WADA v. IIHF & Busch; Ks. myös Manninen 2011, s. 151–152.

¹⁹⁵ Dopingtestausta voi perustella yleisellä tasolla muiden urheilijoiden oikeuksien turvaamisella. Eri kysymys on, edellyttääkö turvaaminen kotirauhan piirissä tapahtuvaa testausta.

suostumuksen. Urheilijan mahdollisuus kieltäytyä testauksesta kokonaan on teoreettinen, koska kieltäytyminen ei ole mahdollista ilman dopingrikkomukseen syyllistymistä.¹⁹⁶

Urheilijalla on oikeus kieltäytyä päästämästä dopingtestaajia sisälle kotiinsa. Jos urheilija haluaa vedota kotirauhaansa, hänen täytyy lähteä testaajien mukaan suorittamaan testi muualla. Kotona tapahtuvasta testauksesta voi siten kieltäytyä syyllistymättä dopingtestistä kieltäytymisestä seuraavaan dopingrikkomukseen. ADT:n mukaan on urheilijoita, jotka säännöllisesti toivovat testin tehtävän jossain muualla kuin kotonaan. Siksi testaajilla on usein suunniteltuna vaihtoehtoinen testauspaikka läheltä urheilijan kotia, esimerkiksi läheinen urheiluhalli. Pääosin urheilijat kuitenkin jäävät mieluummin tekemään testin kotiinsa, jotta kotoa ei tarvitse poistua sen takia.¹⁹⁷

Urheilijan oikeus kieltää dopingvalvojia astumasta omaan kotiin turvaa perustuslain kotirauhaa osittain. Se ei kuitenkaan poista problemaattisuutta kokonaisuudessaan. Dopingtestaajat tulevat silti kotiovelle asti, ennalta ilmoittamatta ja milloin vaan. Näiden piirteiden arviointi suhteessa kotirauhaan voi olla relevanttia.

3.4.1.4 Henkilötietosuojan rajoitus

Ennen WADC:n uudistusta vuonna 2009 Euroopan komissio pyysi lausuntoa kansainvälisestä tietosuojastandardista EU:n tietosuojatyöryhmältä. Tietosuojatyöryhmä on direktiivillä perustettu ja riippumaton neuvoa-antava elin.¹⁹⁸ Työryhmä otti kantaa olinpaikkatietomääräysten ja yksityisyyden suojan yhteensopivuuteen säännösten ollessa vielä luonnosvaiheessa. Se tutki luonnoksia lähinnä henkilötietosuojan kannalta ja antoi niistä kaksi lausuntoa, joissa se nosti esiin säännösten ongelmallisia kohtia.

Työryhmä arvioi olinpaikkatietomääräysten oikeasuhtaisuutta. Suhteellisuusarvioinnissa se paneutui siihen, ketä olinpaikkatietomääräykset koskevat. Tämän asiantuntijaryhmän mukaan urheilijoita testauspooliin nimitettäessä tulisi suorittaa riskiarvio, jotta valvonta koh-

---

¹⁹⁶ Ks. myös Viertola 2005, s. 112. Urheilijan suostumusta ja sen riittävyyttä käsiteltiin jo jaksossa 3.2.

¹⁹⁷ Haastattelu Marjorit Nurmi, 28.11.2012.

¹⁹⁸ Direktiivin 95/46/EY, artikla 29. Yksityisyyden suoja on käsite, joka helposti sekoittuu yksityiselämän suojaan. Henkilötietolain esitöiden mukaan yksityiselämän suoja on osa yksityisyyden suojaa, joka koostuu lisäksi esimerkiksi henkilökohtaisesta vapaudesta ja kunnian suojasta. HE 96/1998/Yksityiskohtaiset perustelut 1.1/1 §. Mahkonen on katsonut, että on virheellistä käyttää käsitteitä synonyymeinä. Hänen mukaan yksityisyys voi jossain tilanteissa olla yksityiselämää laajempi käsite ja toisinaan taas suppeampi. Mahkonen 1997, s. 49.

distuusi vain sinne, missä se on tarpeellista. Riskianalyysissä tulisi ottaa huomioon urheilijan laji, taso sekä henkilökohtaiset riskitekijät.¹⁹⁹

Työryhmä otti kantaa myös 60 minuutin ajanjakson ja yöpymispaikan ilmoittamiseen. Vaikka lausunnot ovat pääosin kriittisiä, työryhmä tuntuu hyväksyneen 60 minuutin ajanjakson ilmoittamisen kohtuullisena vaatimuksena.²⁰⁰ Työryhmä toteaa, että säännösten hyvä puoli on se, ettei siinä vaadita olinpaikkatietoja vuorokauden jokaiselta tunnilta. Työryhmän mukaan kohtuullisuuden puolesta puhuu myös se, ettei ilmoitusvelvollisuus pakota paljastamaan arkaluontoisia tietoja, koska tunnin ajanjakson voi ajoittaa mihin vaan klo 06–23 välillä.

Esimerkkeinä arkaluontoisista tiedoista työryhmä mainitsee käynnit lääkärissä ja uskonnollisissa tai poliittisissa kokouksissa. Edelleen työryhmä totesi, että 60 minuutin ajanjakson ja asuinpaikan ilmoittamisen lisäksi olisi kohtuullista kerätä tietoja noin neljän tunnin ajan jokaiselta päivältä.²⁰¹ Karkean ylärajan määrittämisellä pyritään varmistumaan siitä, että jokaiseen päivään jää riittävästi aikaa, jolloin raportointivelvollisuutta ei ole. Riidatonta lienee se, että yhteenlaskettuna luovutettavat tiedot muodostavat ajallisesti ison osan vuorokauden 24 tunnista. Kun yhdistää 60 minuutin ajanjaksoon kaiken muun vaaditun informaation, ei vuorokauteen jää paljon sellaista aikaa, jonka tietoja dopingvalvoja ei saisi.²⁰²

Lausunnossa vaaditaan asuinpaikan ilmoitusvelvollisuutta harkittavaksi uudelleen. Työryhmän mielestä se saattaa olla tarpeettoman laaja vaatimus ottaen huomioon, että testit pyritään tekemään klo 07–22.²⁰³ Tekstissä käytettävä ilmaisu *asuinpaikka* on harhaanjohtava käsite, koska WADC:n mukainen ilmoitusvelvollisuus koskee jokaisen vuorokauden yöpymispaikkaa riippumatta siitä, asuuko urheilija osoitteessa vai ei. Mielestäni olisi aiheellista arvioida myös, pakottaako yöpymispaikan ilmoittaminen urheilijan paljastamaan henkilökohtaisia ja arkaluontoisia tietoja itsestään. Työryhmän esimerkit kirkossa ja lääkärissä käyntien paljastamisesta voivat aktualisoitua myös yli yön kestävinä, jolloin urheilija ei voi välttyä niiden ilmoittamiselta.

Olinpaikkatietojen ilmoittaminen vuoden jokaiselle päivälle tarkoittaa sitä, että urheilija luovuttaa dopingvalvojalle suuren määrän sellaista tietoa, joka on vain tämän lähipiirin tiedossa. Olinpaikkatiedot myös paljastavat nimensä mukaisesti sen, missä urheilija on. Paljastus ei sinänsä sisällä suurempaa yllätysmomenttia, jos urheilija on kotonaan tai harjoitusmatkalla hotellissa. Nämä osoitetiedot ovat väistämättä esimerkiksi lajiliiton tiedossa muistakin syistä kuin dopingvalvonnan takia. Vapaa-aikansa osalta urheilija joutuu

¹⁹⁹ Tietosuojatyöryhmän lausunto 4/2009, s. 6.

²⁰⁰ Lausunnossa lienee otettu kantaa ainoastaan ilmoitusvelvollisuuden kohtuullisuuteen, eikä siihen kysymykseen, onko ilmoitettujen tietojen noudattamisvaatimus kohtuullista. Tämä on johdonmukaista ryhmän tehtävän eli tietosuojan tutkimisen kanssa.

²⁰¹ Tietosuojatyöryhmän lausunto 4/2009, s. 6–7.

²⁰² Pendlebury 2009, s. 71. 60 minuutin ajanjakson lisäksi on ilmoitettava majoitusosoite ja vuorokauden säännöllinen toiminta.

²⁰³ Tietosuojatyöryhmän lausunto 4/2009, s. 7.

paljastamaan uusia, täysin urheiluun liittymättömiä tietoja, esimerkiksi mökin, lomakohteen, hotellipreferenssinsä ja kaikkien näiden kohteiden osoitteet. Määräysten ulottuminen vapaa-aikaan, ilman loma-aikaa ja välipäiviä, tekeekin niistä kyseenalaisempia yksityiselämän suojaan nähden.

Lausunnon loppupäätelmissä työryhmä päätyy tukemaan WADAn kansainvälistä tietosuojastandardia, mutta ei ilman varauksia. Lausunnossa vaaditaan, että urheilijoiden perusoikeuksia ja yksityiselämän suojaa kunnioitetaan siitä huolimatta, että dopingin vastainen toiminta tunnustetaan merkitykselliseksi ja hyväksyttäväksi toiminnaksi.²⁰⁴ Työryhmä korostaa lisäksi sitä, että EU:ssa sijaitsevien antidopingvalvojen on sivuutettava ne osat WADC:sta, jotka ovat kansallisen lainsäädännön vastaisia.²⁰⁵

Myös tietosuojavaltuutettu Reijo Aarnio on tarkastellut olinpaikkatietomääräyksiä henkilötietolain kannalta vuonna 2012. Arvio tuli ajankohtaiseksi, kun ADT siirtyi käyttämään kansainvälistä ADAMS-tietokantaa olinpaikkatietojen keräämiseen. Tietosuojavaltuutetun huomio kiinnittyi siihen, että tietokannan fyysinen sijainti on WADAn päätoimistossa Kanadassa, joten siihen lisätyt tiedot siirtyvät suoraan EU:n ulkopuolelle.

Aarnio piti urheilijan suostumusta olinpaikkatietomääräyksiin riittämättömänä oikeutuksena tällaiselle tiedonsiirrolle. Hänen mukaansa suostumuksen edellyttämä vapaaehtoisuus ei täyty, jos kieltäytymisen uhkana on kilpauran loppuminen. Sen sijaan sopimuksen solminen olisi nimenomaisempi osoitus tahtotilasta ja riittävä henkilötietolain kannalta. Ohjeistuksen mukaisesti ADT otti käyttöön sopimuspohjan, jolla urheilija hyväksyy ADAMS-tietokannan käytön ja tiedon siirron. Sopimuksen myötä tietosuojavaltuutettu antoi luvan tietokannan käyttöönottoon, ja urheilijat aloittivat sen käytön Suomessa kesällä 2012.²⁰⁶

3.4.2 Rajoituksen olemassaoloa vastaan puhuvat seikat

Suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa on käsitelty olinpaikkatietojen ilmoitusvelvollisuutta hyvin rajallisesti. Viertola on yksi harvoista suomalaisista, joka on ottanut kantaa käsillä olevaan aiheeseen.²⁰⁷ Hän on katsonut artikkelissaan, että ilmoitusvelvollisuus ei estä urheilijan perhe-elämää ja yhteydenpitoa muihin henkilöihin eikä rajoita mahdollisuuksia

²⁰⁴ Tietosuojatyöryhmän lausunto 4/2009, s. 19.

²⁰⁵ Tietosuojatyöryhmän lausunto 4/2009, s. 3.

²⁰⁶ Haastattelu Pirjo Ruutu, 28.11.2012. Aiheellista olisi mielestäni pohtia, onko yllä mainittuun sopimukseen sitouduttu vapaaehtoisesti ja jääkö urheilijalle siinäkin tapauksessa tosiasiallista vaihtoehtoa. Problematiikkaa liittyen perusoikeuksista luopumiseen sopimuksella käsiteltiin jo edellä jaksossa 3.2. Sen perusteella voisi olla mahdollista arvioida, että heikomman osapuolen suoja tulisi kyseeseen tässä sopimussuhteessa.

²⁰⁷ Useampi tutkija on kylläkin esitellyt teeman ja tunnistanut olinpaikkatietomääräysten ongelmalliset piirteet yksityiselämän suojan kannalta. Ks. esim. Halila 2006, s. 391–392; Kinnunen 2012, s. 102; Tarasti 2010, s. 195.

matkustaa tai vaihtaa kotipaikkaa. Artikkelissa ei ole tosin erikseen otettu kantaa siihen, rajoittaako ilmoitettujen tietojen noudattaminen yksityiselämää. Artikkelissa esitetty kanta puhuu kuitenkin selkeästi olinpaikkatietojen puolesta. Viertolan mukaan niin kauan kuin henkilötietolakia noudatetaan, ristiriitaa yksityiselämän suojan kanssa ei ole.²⁰⁸

ADT:ssa olinpaikkatietomääräysten muutokset vuoden 2009 WADC uudistuksen yhteydessä otettiin iloiten vastaan. Selkeät ja tarkat määräykset ovat pääsihteeri Pirjo Ruudun mukaan kaikkien eduksi. ADT:n mukaan se helpottaa kansallisten antidopingtoimistojen ja lajiliittojen työtä sekä selkeyttää sitä, mitkä velvollisuudet urheilijalle kuuluvat ja mitä niiden rikkomisesta voi seurata. ADT:n näkemyksen mukaan tärkeintä on pitää testauspoolit harkitun ja kohtuullisen kokoisina, jotta verrattain raskaat velvollisuudet eivät kohdistu liian moniin. Suomen tasolla urheilijoiden määrä pyritään pitämään muutamissa kymmenissä. Heidän velvollisuuttaan noudattaa olinpaikkatietomääräyksiä pyritään keventämään tekemällä ilmoittaminen mahdollisimman helpoksi.

Olinpaikkatietoja tarvitaan, koska urheilijoita pyritään testaamaan kohdennetusti, esimerkiksi tiettyä urheilijaa ja ennen hänen kauden pääkilpailua. ADT:n mukaan dopingtestit vaativat useita käyntejä, jos olinpaikkatietoja ei ole käytettävissä. Usean testiyrityksen takia menetetään ajan ja taloudellisten resurssien lisäksi testin yllätyksellisyys, koska urheilijaa tavoiteltaessa vastassa on usein perheenjäsen tai muu henkilö, joka voi kertoa urheilijalle testiyrityksestä.²⁰⁹

Suomessa urheilijat ovat ottaneet olinpaikkatietomääräykset vastaan ilman kohua tai vastustusta. Julkisuudessa ei ole käyty keskustelua aiheesta, eikä ADT:n suuntaan ole tullut valituksia olinpaikkatietomääräysten sisällöstä tai seuraamuksista. Hankaluuksia on ollut pääasiassa vain järjestelmän sisäänajovaiheessa, kun sekä urheilijat että ADT:n työntekijät vielä opettelivat käyttämään järjestelmää.²¹⁰

Norja ja Iso-Britannia ovat tietojeni mukaan ainoat maat, joissa on tehty systemaattinen kysely urheilijoiden mielipiteistä ja asenteista olinpaikkatietomääräyksiä kohtaan. Norjalaisessa tutkimuksessa selvisi, että 43 prosenttia urheilijoista koki, että määräykset ovat tarpeellisia tehokkaan dopingvalvonnan toteuttamiseksi. Iso-Britanniassa tehdyssä tutki-

---

²⁰⁸ Viertola 2005, s. 113. Kirjoitusta lukiessa on huomioitava, että Viertola oli artikkelin kirjoitushetkellä ADT:n pääsihteeri.

²⁰⁹ Haastattelut Marjuriit Nurmi ja Pirjo Ruutu, 28.11.2012.

²¹⁰ Ibid.

mukassa 12 prosenttia urheilijoista tuki määräystä, jonka mukaan olinpaikkatiedot pitää ilmoittaa seitsemän päivää viikossa.²¹¹

ADT:n mukaan Suomessakin on harkittu kyselyn tekemistä. Koska urheilijat eivät ole protestoineet järjestelmää näkyvästi, eivätkä määräykset ole aiheuttaneet paljon merkintöjä urheilijoille, resurssit on kyselyn sijaan ohjattu muuhun akuutimpaan käyttöön. ADT on aiheellisesti todennut, että kyselyn toteuttajan tulisi olla ulkopuolinen ja riippumaton, tieteellisiä menetelmiä käyttävä taho, jotta urheilijoiden todelliset mielipiteet ja ajatukset saataisiin selvitettyä.²¹²

ADT on saanut urheilijoilta palautetta eniten teknisestä toteutuksesta, jotta vaatimusten noudattaminen olisi käytännössä helpompaa. Ehdotuksia on annettu esimerkiksi tietokannan ja tietokonejärjestelmän parantamiseksi tai mobiilisovelluksen kehittämiseksi. Urheilijat ovat kuitenkin oppineet täyttämään velvollisuudet hyvin, sillä merkintöjä on annettu Suomessa hyvin vähän. Tällä hetkellä voimassa olevia merkintöjä on vain muutama, eikä yhdelläkään urheilijalla ole kahta merkintää.²¹³

3.4.3 Yhteenveto

Olinpaikkatietomääräysten noudattamista Suomessa valvova ADT ei kiistä, etteivätkö nämä määräykset rajoittaisi urheilijoiden yksityiselämää jossain määrin. ADT:n mukaan määräysten noudattaminen pyritään tekemään urheilijan kannalta mahdollisimman helpoksi, koska ilmoitusvelvollisuus on työläs. Määräysten sisältöä ei kuitenkaan kyseenalaisteta, eikä säännöksistä jousteta, sillä olinpaikkatiedot ovat välttämättömiä dopingvalvonnan tehokkaassa toteutuksessa. Yksi mahdollinen tulkinta ADT:n kannasta on se, että ADT myöntää määräysten rajoittavan yksityiselämää, mutta katsoo rajoituksen olevan suhteellinen tavoitteeseen nähden.

Edellä on tarkasteltu useasta näkökulmasta, mitä yksityiselämän suoja kattaa ja rajoittavako olinpaikkatietomääräykset tämän suojan piiriä. Kiistatta voi todeta ainakin, että olinpaikkatietomääräykset ovat ongelmallisia perusoikeusnäkökulmasta. Niiden oikeutus perustuu yksityisen, mutta monopoliasemassa olevan tahon tavoitteisiin, joihin pyrittäessä yksittäisen urheilijan on joustettava ja tehtävä suurehkoja kompromisseja suhteessa omaan yksityisyyteensä. Monet määräysten piirteet ja käytännön vaikutukset antavat perustellun syyn väittää, että olinpaikkamääräykset todella rajoittavat perustuslain takaamaa yksityiselämän suojaa.

---

²¹¹ Waddington 2010, s. 260. Huomionarvoista on se, että molemmat kyselyt on tehty ennen vuoden 2009 WADC:n uudistusta.

²¹² Haastattelu Pirjo Ruutu, 28.11.2012.

²¹³ Haastattelut Marjorit Nurmi ja Pirjo Ruutu, 28.11.2012.

Olen taipuvainen katsomaan, että olinpaikkatietomääräykset vaikuttavat urheilijoiden yksityiselämään ja siten loukkaavat yksityiselämän suojaa. Esitettyjen tietojen perusteella ei ole mahdollista todeta sovittamatonta ristiriitaa yksilön oikeuksien perustuslaillisen suojan kanssa. Yhteiskunnassa esiintyy useita muitakin tilanteita ja vaatimuksia, joissa yksilön perusoikeuksia rajoitetaan sallitusti. On selvittävä, voiko tätä yksityiselämän suojan mahdollista loukkausta pitää sallittuna perusoikeuden rajoituksena. Suhteellisuus on yksi relevanteista rajoitusedellytyksistä olinpaikkatietomääräysten sallittavuusarviossa. Sen ja muiden edellytysten täyttymistä tutkitaan seuraavassa jaksossa.

4 PERUSOIKEUKSIEN RAJOITUSEDELLYTYKSET

4.1 Yleistä

Perusoikeudet eivät ole ehdottomia, vaikka niiden suojaa pidetäänkin muita oikeuksia vahvempana. Perusoikeuden rajoituksen sallittavuutta arvioidaan eri tekijöiden avulla. Perusoikeuksia voidaan ja täytyy rajoittaa muun muassa silloin, kun ne ovat ristiriidassa toisten yksilöiden perusoikeuksien kanssa. Myös tärkeät yhteiskunnalliset tekijät voivat olla syynä perusoikeuksien rajoittamiselle. Rajoittaminen on siis mahdollista, mutta rajoituksilla on selkeät ehdot ja raamit.²¹⁴

Yksityiselämän suojaa turvaavassa PL 10 §:ssä on kotirauhaa koskeva rajoituslauseke. Pykälän kolmannen momentin ensimmäisessä virkkeessä todetaan seuraavaa: *"Lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä."* Yksityiselämän suojan rajoittamiseen yleisellä tasolla ei ole otettu kantaa, eikä rajoittamista ole näin ollen säännelty lailla. Perusoikeuksien rajoituksen sallittavuus ratkaistaan siten lainsäädäntökäytännössä ja yleisiä rajoitusedellytyksiä koskevan opin perusteella.²¹⁵

Perustuslakivaliokunnan perusoikeusuudistusta koskeva mietintö sisältää luettelon rajoitusperusteista.²¹⁶ Luettelon voidaan katsoa luovan yleisen testin, jolla perusoikeusrajoituksen sallittavuutta arvioidaan.²¹⁷ Testiin sisältyy luettelon mukaisesti seitsemän kohtaa: (1) lailla säätämisen vaatimus, (2) täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimus, (3) oikeusturva-

²¹⁴ Viljanen 2011a, s. 139–140.

²¹⁵ Viljanen 2011a, s. 144.

²¹⁶ PeVM 25/1994/Valiokunnan kannanotot/Perusoikeudet lainsäätäjän toimesta.

²¹⁷ Viljanen 2011a, s. 146–147: Luettelo ei ole tyhjentävä, vaan myös muut seikat voisivat olla merkityksellisiä sallittavuusarviossa.

vaatimus, (4) hyväksyttävyystvaatimus, (5) ydinalueen koskemattomuuden vaatimus, (6) suhteellisuusvaatimus ja (7) ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisen vaatimus.²¹⁸ Kaikkien edellä listattujen vaatimusten on toteuduttava samanaikaisesti, jotta rajoitus voi olla hyväksyttävä.²¹⁹

Rajoitusedellytykset on kehitetty perusoikeuksien vertikaalisuhteessa tapahtuvien rajoitusten arviointiin, eikä niitä voi soveltaa sellaisenaan horisontaalisuhteisiin. Osa edellytyksistä ja doktriinin piirteistä toistuu kuitenkin molemmissa konteksteissa.²²⁰ Ehdottomiksi kielloiksi tarkoitettujen perusoikeuksien osalta rajoitusedellytyksien harkinta ei ole mahdollista edes vertikaalisuhteessa. Muiden perusoikeuksien osalta voidaan rajoituksia arvioida ottaen harkinnalle mallia ja suuntaa yleisistä rajoitusedellytyksistä.²²¹

Rajoitusedellytysten täyttymisen arvioinnissa lähdetään siitä olettamuksesta, että edellisen jakson perustelut hyväksytään ja olinpaikkatietomääräysten katsotaan muodostavan yksityiselämän suojan rajoituksen. Seuraavassa tarkastellaan ainoastaan tämän tutkimuksen kannalta ongelmallisimpia rajoitusedellytyksiä, jotka ovat hyväksyttävyystvaatimus, suhteellisuusvaatimus, lailla säätämisen vaatimus ja oikeusturvavaatimus.²²² Näistä kaksi ensimmäistä soveltunee sekä vertikaali- että horisontaalisuhteisiin. Lailla säätämisen vaatimus ja oikeusturvavaatimus ovat puolestaan relevantteja ainoastaan vertikaalisuhteissa. Myös niitä tarkastellaan, koska dopingvalvonnan luonteen määrittely julkisen ja yksityisen välillä on rajanvetokysymys ja kyseiset edellytykset ovat tärkeitä urheilijan oikeusaseman takia.

Arvio rajoituksen sallittavuudesta on perustuslain toteutumista valvovien tahojen tehtävä. Perustuslakivaliokunta valvoo perustuslain toteutumista uusien lainsäädäntöhankkeiden yhteydessä antamalla eduskunnalle lausuntonsa.²²³ Vastuu jälkikäteisestä valvonnasta on

---

²¹⁸ Ks. Viljanen 2011c, s. 395.

²¹⁹ Viljanen 2011a, s. 146.

²²⁰ Halila 2011, s. 57; Ks. myös Halila 2007, s. 79. Urheilun itsesääntelyn osalta perusoikeuksien rajoitusedellytykset eivät ole samoja kuin lainsäädännön. Jos olinpaikkatietomääräyksistä ja niiden laiminlyönnistä seuraavista kurinpitotoimista säädettäisiin lailla, tulisi rajoitusedellytys testi ilman muuta tehdä. Ks. Halila 2011, s. 52.

²²¹ Perusoikeuksien yleisiä rajoitusedellytyksiä ei näin ollen ole tarkoitus soveltaa välittömästi, eivätkä ne tarjoa kysymykseen valmiita vastauksia. Ne tuovat esille oikeudellisesti merkityksellisiä näkökulmia, joihin urheilun itsesääntelyn oikeudellinen harkinta voidaan kiinnittää. Tältä osin ks. Aine 2011a, s. 166.

²²² Tarkastelematta jää muun muassa täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimus, koska sen voidaan katsoa täyttyvän WADC:n, sen standardien ja Suomen antidopingsäännösten melko yksityiskohtaisissa määräyksissä. Samaten tutkimatta jää ydinalueen koskemattomuuden vaatimus. Kolmanneksi erikseen tutkimatta jää ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisen vaatimus. Tutkimuksessa otetaan kuitenkin huomioon EIS:n tyhjentävät rajoitusperusteet, joten siltä osin ihmisoikeusvelvoitteet tulevat huomioitua.

²²³ Viljanen 2011a, s. 139–140.

tuomioistuimilla, joilla on esimerkiksi PL 106 §:n velvollisuus perustuslainmukaiseen tulkintaan. Tuomioistuinten velvollisuus tarkoittaa ääritilanteessa sitä, että perustuslain kanssa ristiriidassa oleva tavallinen laki on jätettävä huomiotta.²²⁴

Rikoslain dopingpykälien sisältöä ja mahdollisia perusoikeusrajoituksia ei ole arvioitu perustuslakivaliokunnassa lainsäädäntövaiheessa.²²⁵ On mahdollista, ettei pykälien rajoitusten katsottu ulottuvan perusoikeuksien tasolle. Muut dopingsäännökset ovat perinteisesti mielletty yksityisten tahojen, WADAn ja ADT:n laatimiksi, joten ne on rinnastettu urheilun sisäisiin kilpailusääntöihin. Koska nämä dopingsäännökset eivät perustu lainsäädäntöön vaan itsesääntelyyn, ei rajoitusedellytystestiä ole tehty.²²⁶ Olinpaikkatietomääräysten sisältöä ei myöskään ole koskaan haastettu suomalaisessa tuomioistuimessa.²²⁷ Rajoitusedellytysten täyttymistä olinpaikkatietomääräysten osalta ei siten ole arvioitu edes perustuslain jälkikäteisessä valvonnassa. Olinpaikkatietomääräysten perustuslainmukaisuudesta voi siitä huolimatta muodostaa kuvan vertailemalla rajoitusedellytyksiä ja määräysten sisältöä.

4.2 Hyväksyttävyyysvaatimus

4.2.1 Edellytykset

Perustuslakivaliokunnan mietinnön mukaan perusoikeuksien rajoittaminen edellyttää hyväksyttävän perusteen, joka on painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatima. Mietinnössä on annettu merkitystä ainakin sille, rajoitetaanko perusoikeutta toisen perusoikeuden turvaamiseksi. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin katsonut, että hyväksyttävä rajoitusperuste voi olla myös riittävän painava muu yhteiskunnallinen intressi, kuten kansallinen turvallisuus ja vakavan rikollisuuden estäminen.²²⁸

Ihmisoikeussopimuksissa hyväksytyt rajoitusperusteet luovat taustaa hyväksyttävälle perusoikeuden rajoituksille. Kansainvälisten sopimusvelvoitteiden täittyminen ei kuitenkaan vielä tee rajoituksesta perustuslaillisesti hyväksyttävää. Arvio perustuslainmukaisuudesta on siten tehtävä erikseen kunkin rajoituksen osalta. Kaikki EIS:n rajoitusperusteet eivät

---

²²⁴ Hallberg 2011, s. 57.

²²⁵ HE 17/2001 vp.

²²⁶ Viertola 2005, s. 106; Ks. myös Soek 2008b, s. 8–9. Dopingvalvonnan julkista toimintaa muistuttavia piirteitä on pohdittu aikaisemmin jaksossa 3.1.1.

²²⁷ Ryhmä belgialaisia urheilijoita on nostanut kanteen olinpaikkatietomääräyksistä paikallisessa tuomioistuimessa. Siitä lisää jaksossa 4.4.1.

²²⁸ PeVM 25/1994/Valiokunnan kannanotot/Perusoikeudet lainsäätäjän toimessa; Viljanen 2011a, s. 154–155.

välttämättä ole hyväksyttyjä perustuslain mukaan, koska niiden tulkinta voi olla tiukempaa kansallisen perusoikeussäännösten yhteydessä.²²⁹

EIS:n 8 artiklan 2 momentin yksityiselämän suojan sallitut rajoitusperusteet on kirjoitettu auki tyhjentävästi, ja ne antavat suuntaa PL 10 §:n rajoitusedellytysten arviolle.²³⁰ Sopimuksen mukaan yksityiselämän suojaa voi rajoittaa säätämällä siitä lailla, kun se on ”(---) demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätöntä kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, tai epäjärjestyksen ja rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalien suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.”²³¹

Koska EIS:n hyväksyttyjen rajoitusperusteiden luettelo on tyhjentävä, se on kirjoitettu hyvin laajasti. Säännökset jättävät valtioille runsaasti harkintavaltaa, eikä luettelo anna tarkkaa kuvaa siitä, mikä katsotaan hyväksyttäväksi. Rajoitusperusteen hyväksyttävyyttä voi kuitenkin peilata EIS:n 8 artiklan hyväksyttyihin rajoitusperusteisiin.²³²

4.2.2 Antidopingliikkeen ja -järjestelmän perustelut

4.2.2.1 Dopingvalvonnan perustelut

Olinpaikkatietomääräykset on kehitetty tehostamaan dopingvalvontaa ja edistämään dopingin kitkemistä urheilusta. Ankarilla määräyksillä pyritään myös lisäämään dopingvalvonnan uskottavuutta. Dopingvalvonnan perimmäinen syy on pyrkimys estää suoritusta parantavien aineiden ja menetelmien käyttö urheilussa. Tätä pyrkimystä on perusteltu muun muassa WADC:n johdannossa. Säännösten mukaan yksi sen tarkoituksista on suojella urheilijan oikeutta osallistua dopingvapaaseen urheiluun ja siten edistää terveyttä, reilua peliä ja tasa-arvoisuutta maailmanlaajuisesti. WADC:n mukaan antidopingliike suojelee urheilun arvokkainta ominaisuutta eli urheilun henkeä, jota kuvataan ihmismielen ja vartalon juhlaksi, jolle on tyypillistä ideaali reilusta pelistä, terveydestä, tiimityöstä, hauskanpidosta ja täydellisyyden tavoittelusta.²³³

---

²²⁹ Viljanen 2011a, s. 156.

²³⁰ PeVM 25/1994/Valiokunnan kannanotot/Perusoikeudet lainsäätäjän toimessa; Viljanen 2011c, s. 396.

²³¹ SopS 85–86/1998.

²³² PeVM 25/1994/Valiokunnan kannanotot/Perusoikeudet lainsäätäjän toimessa; Viljanen 2011c, s. 396.

²³³ WADC johdanto, s. 11, 14. Urheilun muiksi ideaaleiksi WADC nimeää muun muassa omistautuneisuuden, sääntöjen ja lakien sekä itsensä ja kilpikumppaneiden arvostamisen.

UNESCO:n dopingin vastaisen yleissopimuksen ensimmäisessä artiklassa todetaan, että sopimuksen tarkoitus on edistää dopingin ennaltaehkäisyä ja sen vastaista taistelua päämääränä dopingin poistaminen.²³⁴ Sopimus tunnustaa myös urheilun roolin moraali-, kulttuuri- ja liikuntakasvatuksessa ja toisaalta on tietoinen siitä, mikä vaikutus huippu-urheilijoilla voi olla nuorisoon. Edelleen sopimuksessa todetaan, että viranomaisilla ja urheiluorganisaatioilla on vastuu urheiludopingin ennaltaehkäisystä ja voittamisesta etenkin reilun pelin periaatteen mukaisen toiminnan takaamiseksi urheilutapahtumissa ja urheilijoiden terveyden suojelemiseksi.²³⁵

Dopingvalvonnassa käytettyjen keinojen ja siten mahdollisten yksityiselämän suojan rajoitusten perusteina ovat yksinkertaistettuna terveyssyyt, tasavertaisuus ja muiden urheilijoiden oikeudet ja vapaudet. Terveyden suojeleminen kohdistuu dopingin käyttäjään itseensä. Dopingvalvonnalla ei pystytä suojelemaan muiden, dopingia käyttämättömien henkilöiden terveyttä.²³⁶ Huomion arvoista on myös se, että kiellettyjen aineiden listalla on myös niin sanotut sosiaaliset huumausaineet.²³⁷ Sosiaalisilla huumausaineilla tarkoitan aineita, joilla ei ole suoritusta parantavaa vaikutusta, mutta joiden käyttö on laitonta huumausainelainsäädännön mukaan.

WADC:n kiellettyjen aineiden listalle on otettu kaikki aineet, jotka täyttävät vähintään kaksi kolmesta seuraavasta kriteeristä: aine on (1) suoritusta parantava, (2) urheilun hengen vastainen ja (3) terveydelle vaarallinen.²³⁸ Sosiaalisten huumausaineiden osalta valvonnan perusteena ei voi pitää tasavertaisuutta tai muiden urheilijoiden oikeuksia. Peruste on ennemminkin terveyden ja moraalin vartioiminen sekä urheilun kasvatuksellisen roolin ylläpitämistä.

Tasavertaisuutta ja muiden urheilijoiden oikeuksia pyritään suojelemaan varmistamalla, että kaikilla olisi samat lähtökohdat kilpailussa. Doping nähdään kilpailuolosuhteita vääristävänä tekijänä.²³⁹ Yhtäläisistä lähtökohdista puhuminen on harhaanjohtavaa, koska dopingvalvonnalla pyritään varmistamaan ainoastaan se, ettei kenelläkään ole etua kielletyis-

---

²³⁴ SopS 4/2007/ 1 osa, 1 art: Puhdas urheilu ja Fair play on otettu myös osaksi Euroopan neuvoston urheilua koskevaa vihreää kirjaa.

²³⁵ SopS 4/2007/ johdanto; Helsingin Sanomat 10.11.2012. Dopingrikkomuksia on todettu vuosien 2000–2012 aikana 1989 kappaletta, eli vuosittain yli 160 rikkomusta. Antidopingliikkeellä on verrattain suuri haaste edessään. Vierailtu 15.11.2012.

²³⁶ Ks. tarkemmin paternalistisesta lainsäädännöstä Kinnunen 2012, s. 185–186, 188–189; ks. myös Halila 2006, s. 54–56.

²³⁷ Pendlebury 2009, s. 72.

²³⁸ WADC 4.3.1.

²³⁹ Aine 2011a, s. 167; Aine 2011c, s. 31.

tä, suoritusta parantavista aineista. Taloudellisia, fyysisiä ja geneettisiä lähtökohtia ei pyritä erikseen tasoittamaan, vaikka niillä on monessa lajissa vähintään yhtä suuri merkitys lopulliseen tulokseen. Reilun pelin ideaali tulee haastetuksi erityisesti välinelajeissa. Ne vaativat investointeja, joihin isolla osalla maailman urheilijoista ei ole mahdollisuutta.²⁴⁰

4.2.2.2 Olinpaikkatietomääräysten perustelut

Olinpaikkatietovaatimusten olemassaoloa ja ankaruutta perustellaan tarpeella varmistaa dopingtestauksen tehokkuus. Perusteluiden kulmakivenä on ajatus siitä, ettei dopingrikkojia saada kiinni, ellei käytössä ole tarkkaa tietoa urheilijan sijainnista kilpailujen ulkopuolisia yllätystestejä varten.

Kansainvälisessä testausstandardissa määritellään vaatimukset olinpaikkatietojen sisällölle. Kappaleen 11 ensimmäisessä kohdassa perustellaan sen sisältö:

*“It is recognized and accepted that (a) **No Advance Notice Out-of-Competition Testing is at the core of effective Doping Control**; and (b) without accurate information as to an Athlete’s whereabouts, such testing can be inefficient and often impossible.”*²⁴¹ (Korostus laatijan.)

Yhtenäisen valvontakriteeristön kehittäminen tasoittaa eri maista tuleviin urheilijoihin kohdistuvia vaatimuksia ainakin, jos urheilijat ovat kansainvälisen lajiliiton valitsemana testauspoolissa. Antidopingtyön taso vaihtelee merkittävästi eri maissa, joten kansainvälinen valvonta lisää luottamusta vastustajien puhtaudesta. Lajiensa huiput joutuvat samanlaiseen kontrolliin riippumatta siitä, minkälaiset resurssit paikallisilla antidopingtoimistoilla on.²⁴²

Merkittävin vuoden 2009 WADC:hen otettu olinpaikkatietoja koskeva lisä on 60 minuutin ajanjakso. Muutoksen taustalla oli tarve varmistaa valvonnan tehokkuus, mutta samalla selkeyttää, missä tilanteissa urheilija voi syyllistyä dopingrikkomukseen, jotta sen uhka ei olisi päällä koko ajan. Ratkaisu nähtiin kompromissina urheilijan yksityisyyden ja yllätystestien tarpeen välillä.²⁴³

²⁴⁰ McNamee – Tarasti 2010, s. 165.; Ks. myös Kinnunen 2012, s. 128.

²⁴¹ IST 11.1.1.

²⁴² Haastattelu Pirjo Ruutu, 28.11.2012. Käytännössä tehokkaat kansalliset antidopingtoimistot kuitenkin edesauttavat dopingvapaan urheilun saavuttamista. On esimerkiksi mahdollista, että kansainväliset lajiliitot delegoivat dopingtestauksen sellaisissa maissa, jotka ovat vaikeasti tavoitettavissa tai joissa urheilijoita on vain vähän. Määräysten tuoma yllätystestiuhka luonee kuitenkin yleisestävän vaikutuksen, ainakin jos testejä tosiasiaa tehdään silloin tällöin ja yllätyksellisenä.

²⁴³ IST 11.1.4 kommentti; IST 11.4.1 kommentti.

4.2.3 Arvio hyväksyttävyydestä

Rajoitusperusteen hyväksyttävyydsarvioon ei ole olemassa suoraviivaista kriteeristöä. Hyväksyttävyyttä on arvioitava tilanteen mukaan. Antidopingtyötä perustellaan useilla eri tarkoituksilla. Niitä yhdistää puhtaan urheilun ideaali, joka on yleisesti hyväksytty urheiluun kuuluvaksi tärkeäksi tavoitteeksi seuratasolta aina valtioiden välisiin sopimuksiin asti. Puhtaan urheilun ideaalia suojellaan, jotta urheilun merkitys kansanterveydellisenä vaikuttajana, ihmisiä innostavana kulttuurimuotona ja viihdeteollisuuden osana säilyisi ennallaan. Toisaalta antidopingtavoitteiden taustalla vaikuttavat voimakkaasti urheilun kantavat periaatteet, kuten fair play. Reilun pelin periaatteeseen kuuluu velvollisuus käyttää ainoastaan rehellisiä keinoja, joten dopingin käyttö on ristiriidassa urheilun ytimen kanssa.²⁴⁴

Dopingvalvonta on omiaan vähentämään kehon manipulointia lääkeaineilla ja suoritusta parantavilla menetelmillä. Näin valvonta voi edesauttaa urheilijoiden terveyttä. Lisäksi puhtaasti urheilevat roolimallit voivat kannustaa muita olemaan käyttämättä doping- tai huumausaineita, mikä osaltaan edistää joidenkin ihmisten terveyttä.²⁴⁵ Dopingvalvonta voi myös parhaimmillaan vähentää urheilijoiden välistä eriarvoisuutta ja suojata siten muiden urheilijoiden oikeuksia. Valtio on sitoutunut antidopingtyöhön useilla instrumenteilla, mikä voi olla osoitus siitä, että puhtaan urheilun ideaalia pidetään painavana yhteiskunnallisena intressinä.

Lähtökohtaisesti dopingin poistaminen urheilusta lienee hyväksyttävä rajoitusperuste. Hyväksyttävyyden puolesta puhuu se, että antidopingtyötä tuetaan laajalti ja että sen tavoitteet on hyväksytty poliittisesti. Käänteisesti voidaan ajatella, ettei yhteiskunta voi edistää urheilutoimintaa, jos siinä menestyminen vaatii terveyttä vaarantavien aineiden käyttöä.²⁴⁶ Dopingvalvonnan perustelut sisältävät piirteitä, jotka voivat olla hyväksyttäviä sekä perustuslain että EIS:n kannalta. Mitä korkeammalle urheilu arvostetaan nykyisellään yhteiskunnallisena vaikuttajana, sitä vahvempana perusteena voi urheilun ideaaleja suojelevaa dopingvalvontaa pitää.

Tulkinnan tekee ongelmalliseksi se, että ainakin EIS 8 artiklan 2 momentti koskee ainoastaan viranomaisen oikeutta rajoittaa yksilön yksityiselämän suojaa tyhjentävästi luetelluilla

---

²⁴⁴ Aine 2011c, s. 35; Ks. myös Kinnunen 2012, s. 121–122.

²⁴⁵ Aine 2011a, s. 167.

²⁴⁶ Ibid.

hyväksyttävillä perusteilla.²⁴⁷ Kuten edellä jaksossa 3.1 todettiin, Suomessa ADT ei täyttä-
ne julkisen vallan käytön kriteereitä.

Olinpaikkatietomääräysten perusoikeudellinen sallittavuus ei ole riippuvainen ainoastaan
perusteen hyväksyttävyydestä. Käytettyjen keinojen tulee myös olla hyväksyttäviä ja lisäk-
si oikeasuhtaisia tavoitteeseen nähden. Toisin sanoen on ratkaistava, onko olinpaikkatieto-
jen kerääminen tarpeellista puhtaan urheilun suojaamiseksi.

4.3 Suhteellisuusvaatimus

4.3.1 Soveltuvuusvaatimus

Viljanen on pilkkonut suhteellisuusvaatimuksen kolmeen osavaatimukseen, jotka ovat (1)
soveltuvuusvaatimus, (2) välttämättömyysvaatimus ja (3) suhteellisuusvaatimus suppeassa
merkityksessä.²⁴⁸ Seuraavassa hyödynnän tätä jaottelua muodostaakseni mahdollisimman
selkeän ja kattavan kuvan siitä, mitä suhteellisuusvaatimus edellyttää perusoikeuden rajoi-
tukselta.

Soveltuvuusvaatimus edellyttää, että valitulla perusoikeutta rajoittavalla keinolla on yli-
päänsä mahdollista saavuttaa tavoite, johon rajoituksella pyritään.²⁴⁹ Se ei edellytä keinolta
tehokkuutta tai muitakaan ominaisuuksia. Soveltuvuusvaatimuksen ainoa kriteeri on, että
suunnitelman onnistuessa tavoite voidaan saavuttaa.

Olinpaikkatiedot mahdollistavat urheilijan testaamisen päivittäin. Lienee kiistatonta, että
mitä tarkemmat olinpaikkatiedot urheilijoilta on saatavissa, sitä helpompi urheilija on saa-
vuttaa testiin milloin vain. Mitä enemmän dopingtestejä tehdään, sitä todennäköisemmin
kiellettyjä aineita ja menetelmiä käyttävät urheilijat jäävät kiinni. Näin olinpaikkatiedoilla
on erityisestävä vaikutus, joka edistää tavoitetta poistaa doping urheilusta.

Toinen olinpaikkatietomääräysten vaikuttamiskeino on yleisestävä vaikutus. Määräysten
pelotevaikutus voi käytännössä vähentää dopingin käyttöä ja edistää tavoitteen saavutta-
mista. Tietojen päivittäinen ilmoitusvelvollisuus lisää yleisestävää vaikutusta. Jos olin-
paikkatietojen ilmoitusvelvollisuus koskisi ainoastaan rajattuja tietoja, voisi urheilija hyö-
dyntää ilmoittamisesta vapaata aikaa kiellettyjen aineiden ja menetelmien käyttöön ilman

---

²⁴⁷ Soek 2008a.

²⁴⁸ Viljanen 2011a, s. 157; Ks. myös Rigozzi – Kaufmann-Kohler – Malinverni 2003, s. 50.

²⁴⁹ Viljanen 2011a, s. 157.

kiinnijäämisriskiä. Riskin onkin oltava riittävän korkea, jotta keinoilla on yleisestävä vaikutus.

Dopingvalvonnan johtava strategia ei voi olla vain sanktioiden ankaruuteen nojaava, vaan dopingtestausta pitää kehittää niin, että kiinnijäämisen todennäköisyys on tosiasiallisesti korkea.²⁵⁰ Jos testaustekniikka ei ole riittävän kehittynyttä, ei olinpaikkatiedoillakaan lisätä dopingkäyttäjien kiinnijäämisen todennäköisyyttä. Huomionarvoista on lisäksi se, että ainoastaan kerättyjen tietojen käyttäminen testaustarkoitukseen lisää kiinnijäämisen todennäköisyyttä. Kun taloudelliset resurssit ovat rajalliset, tehostavat olinpaikkatiedot testausta niin, että tietyllä resurssimäärällä saadaan tehtyä enemmän testejä.²⁵¹

Yhteenvedona voidaan todeta, että olinpaikkatiedot lisäävät dopingvalvonnan tehokkuutta ja siten edesauttavat tavoitetta poistaa dopingin käyttö urheilussa. Keinon toimivuus ei kuitenkaan merkitse, että keino on ainoa mahdollinen tapa. Soveltuvuusarvion avulla pystytään toteamaan ainoastaan, että olinpaikkatiedot ovat yksi toimiva keino.

4.3.2 Välttämättömyysvaatimus

4.3.2.1 Vaihtoehto määräyksille

Perustuslakivaliokunnan mukaan rajoituksen on oltava välttämätön hyväksyttävän tavoitteen saavuttamiseksi. Rajoitus on välttämätön, jos tavoitetta ei voida saavuttaa perusoikeuksia vähemmän rajoittavalla keinolla.²⁵²

Edellä esitetyn vuoksi on siis selvitettävä, onko saman tavoitteen saavuttamiseksi olemassa vähemmän rajoittavaa vaihtoehtoa.²⁵³ Jos hyväksyttävän tavoitteen saavuttamiseksi ei ole tiedossa muita ratkaisumalleja, saattaa rajoitus täyttää suhteellisuusvaatimuksen. Toimivaa vaihtoehtoratkaisua, joka olisi tehokas, mutta vähemmän yksityiselämää rajoittava, ei ole oikeuskirjallisuudessa toistaiseksi onnistuttu muotoilemaan. Ideoita ja ajatuksia määräysten kehittämiseksi on kuitenkin ehdotettu. Tässä tutkimuksessa käydään läpi kolme esitettyä

---

²⁵⁰ Aine 2011a, s. 170, 171 ja 173.

²⁵¹ Tässä suhteessa on kiinnostavaa, miten usein urheilijoita pyritään testaamaan vuositasolla. Urheilijahaastatteluiden perusteella harjoituskauden yllätystestejä on monissa lajeissa kolmesta neljään vuositasolla ja useimmiten ne tehdään kotona. Herää kysymys, eikö tämä testimäärä onnistuisi olinpaikkatiedoittakin ilman, että siitä syntyy liiallista taakkaa testaavalle taholle. Tällaisen testimäärän toteuttamiseen voisi riittää leiri- ja kilpailupäivien ilmoittaminen, jolloin muina aikoina urheilijaa voitaisiin tavoitella kotoa.

²⁵² PeVM 25/1994/Valiokunnan kannanotot/Perusoikeudet lainsäätäjän toimessa; Viljanen 2011a, s. 157.

²⁵³ Pendlebury 2009, s. 73.

ehdotusta vaihtoehtoisista vaatimuksista. Sen jälkeen tutkitaan tapoja, joilla nykyiset vaatimukset voisi toteuttaa urheilijan kannalta kevyemmällä tavalla.

Ensimmäisenä voidaan pohtia, eikö urheilijoita voisi tavoittaa testaukseen vähemmilläänkin tiedoilla kuin mitä määräykset tällä hetkellä edellyttävät. Tietoja voitaisiin esimerkiksi vaatia ainoastaan osalta viikon päivistä. Kohtuullisemmaksi urheilijan kannalta järjestelmän tekisi myös se, jos sanktionuhka ilmoittamisvirheistä ja laiminlyönneistä ei olisi päivittäinen. Tämä ehdotus on osittainen paluu vanhaan, ennen vuotta 2009 käytössä olleeseen järjestelmään. Aikaisemmin ADT teki lajiliittojen kanssa yhteistyötä, jolloin ADT sai käyttöönsä ne olinpaikkatiedot, jotka olivat lajiliiton tiedossa.

Tämän ehdotuksen ongelma on, että se jättää mahdollisuuden testipakoilulle ja dopingin käytölle. Jos urheilijan ei koskaan tarvitsisi merkitä yöpymispaikkaansa erikseen, vaan riittäisi, että hän ilmoittaisi leiri- ja kilpailuohjelmansa, voisi urheilija mennä dopingia käyttäessään mökille tai johonkin muuhun osoitteeseen, joka ei ole ADT:n tiedossa. Annetuilla tiedoilla testaaja tavoittaa urheilijan todennäköisesti yhden päivän aikana, jos hänellä on mahdollisuus odottaa urheilijaa ilmoitetuissa osoitteissa. Urheilijan etsiminen ja odottaminen on vaivalloisempaa ja myös huomattavasti kalliimpaa ADT:lle. Lieneekin oikeutettua sanoa, että urheilijan vapausoikeuksia on rajoitettu, jotta dopingvalvojen toiminta olisi ajallisesti ja taloudellisesti tehokkaampaa.²⁵⁴

ADT:n testauspäällikön mukaan olinpaikkatietojen merkittävä etu on se, että testin yllätyksellisyys säilyy. Urheilijoita, joiden olinpaikkatietoja ei ole saatavilla, pyritään testaamaan kotiosoitteessa tai harjoituspaikalla. Jos urheilija ei ole paikalla testaajien saapuessa, on vastassa usein joku urheilijan perheenjäsenistä tai harjoittelukavereista. Heidän kautta urheilijalle kulkeutuu viesti siitä, että dopingtestaajat ovat tavoitelleet häntä ja testin yllätyksellisyys menetetään. Ongelmat urheilijan tavoittamisessa vaikeuttavat huomattavasti myös dopingtestauksen kohdentamista strategiselle ajankohdalle, esimerkiksi juuri ennen kauden pääkilpailua.²⁵⁵

Toinen, urheilijahaastatteluissa ilmennyt ehdotus on, että olinpaikkojen ilmoittamisen sijaan urheilijaa tavoiteltaisiin omaisten ja läheisten avulla. Urheilija voisi antaa ADT:n

²⁵⁴ Helsingin Sanomat 12.11.2012. WADA:n johtaja David Howman totesi Lance Armstrong -kohun yhteydessä, että WADA tarvitsee lisää rahaa, jotta se voi uskottavasti taistella dopingin käyttöä vastaan. Hän sanoi, ettei olemassa olevilla resursseilla voida kitkeä tehokkaasti järjestelmällistä dopingtoimintaa. Voi olla, että ilman taloudellisia tehosteita, dopingvalvonta kohdistuisi vain hyvin harvoihin urheilijoihin, jolloin kiinnijäämisriski pienenee huomattavasti ja todellinen valvonnan tehokkuus heikkenee. Vierailtu 23.11.2012.

²⁵⁵ Haastattelu Marjorit Nurmi, 28.11.2012.

käyttöön esimerkiksi viiden henkilön puhelinnumerot, sillä edellytyksellä, että joku heistä tietäisi aina, missä urheilija on.²⁵⁶ Tällä järjestelmällä urheilija välttyisi ilmoittamasta olinpaikkatietojaan erikseen ADT:lle ja riski saada sanktio pelkämästä laiminlyönnistä poistuisi.

Läheistenkin varassa olevan urheilijan tavoittelu mahdollistaa keinottelun. Läheiset saattavat olla tietoisia dopingin käytöstä ja auttaa urheilijaa olemalla vastaamatta ADT:n puheluihin, antamalla virheellistä tietoa urheilijan olinpaikasta tai varoittamalla urheilijaa tulevasta testistä. Sen lisäksi voi tulla tilanteita, joissa kukaan läheisistä ei tiedä, missä urheilija kulloinkin on. Testauspakoilu olisi siten mahdollista ilman, että urheilija joutuu vastuuseen tilanteesta.²⁵⁷

Arvioitaessa olinpaikkatietojen välttämättömyyttä on otettava huomioon, ettei nykyinenkään verrattain ankara järjestelmä ole aukoton. Urheilija, joka haluaa käyttää kiellettyjä aineita tai menetelmiä, voi suunnitelmallisella toiminnalla tehdä sen jäämättä kiinni.²⁵⁸ Modernit dopingaineet poistuvat kehosta hyvin nopeasti. Pieniä määriä käytettäessä jopa 12 tunnin aika riittää poistamaan kiellettyjen aineiden jäljet kehosta.²⁵⁹

Vaikuttaa kuitenkin siltä, että olinpaikkatiedot tehostavat dopingtestausta ja valvontaa merkittävästi. Olinpaikkatietojen ansiosta testaus on ainakin teoriassa mahdollista milloin vain, mikä lisää dopingia käyttävän urheilijan kiinnijäämisen riskiä. Jos yhtä tehokasta ja käyttökelpoista vaihtoehtoa kuin nykyjärjestelmä ei löydetä, voidaan väittää, että olinpaikkatietojen ilmoitusvelvollisuus on välttämättömätön keino. Keinon välttämättömyys on painava suhteellisuuden puolesta puhuva peruste.²⁶⁰ Se, *miten* olinpaikkatietoja kerätään, on oma kysymyksensä suhteellisuuden näkökulmasta. Seuraavaksi käydään läpi ehdotuksia määräysten toteuttamisen keventämiseksi.

---

²⁵⁶ Haastattelu Pekka Koskela, 11.12.2012.

²⁵⁷ Haastattelu Lauri Tarasti, 17.12.2012.

²⁵⁸ Urheilija voi esimerkiksi muuttaa olinpaikkatietojaan viime tipassa useampana päivänä paikkoihin, joihin testaajat eivät ehdi saapumaan. Urheilija voi myös ilmoittaa 60 minuutin ajanjaksoit niin pitkälle toisistaan kuin mahdollista, jolloin ajanjaksojen väliin saattaa jäädä riittävän pitkä aika dopingaineiden käyttöön ja niiden jälkien poistumiseen elimistöstä. Eräässä haastattelussa ilmeni, että ADT on reagoinut viime hetken olinpaikkatietomuutoksiin valppaasti. Kyseinen urheilija oli jäänyt suunnitelmista poiketen ystävänsä luokse yöksi toiselle paikkakunnalle, jolloin hän joutui muuttamaan 60 minuutin ajanjakson kellonaikaa. Muutos oli huomattu ADT:ssa ja dopingtestaajat olivat tulleet tekemään yllätystestin muutosta koskevaa päivää seuraavana aamuna.

²⁵⁹ Haastattelu Lauri Tarasti, 17.12.2012.

²⁶⁰ Pendlebury 2009, s. 74.

4.3.2.2 Vaihtoehtoinen tapa toteuttaa määräykset

Nykyisten määräysten mukaan urheilijoiden on ilmoitettava kaikki vaadittavat tiedot etukäteen, kolmelle seuraavalla kuukaudella, kaksi viikkoa ennen ajanjakson alkua. Pisimmillään olinpaikan ilmoitusvelvollisuus ulottuu siten yli sadan päivän päähän.

Tarastin mielestä olinpaikkatietojen ilmoittaminen näin pitkälle etukäteen on suhteetonta ja käytännössä mahdotonta. Hän hyväksyy tarpeen olinpaikkatietojen ilmoittamiselle, mutta toteaa, että samaan tulokseen päästäisiin, vaikka tietoja ei olisi käytettävissä niin pitkältä ajalta eteenpäin. Hänen näkemyksensä mukaan olisi kohtuullista vaatia olinpaikkatietoja kaksi viikkoa tai korkeintaan kuukausi eteenpäin.²⁶¹

Samaa ehdottaa purjehtija Tapio Nirkko. Hänen kokemustensa mukaan vaikeinta on muistaa päivittää jo kerran ilmoitetut tiedot suunnitelmien muuttuessa.²⁶² Nirkko ehdottaakin, että tiedot päivitetäisiin kerran kuukaudessa, jotta urheilijan suunnitelmat olisivat tiedossa täsmällisemmin ja päivityksen tarve todennäköisesti vähenisi.²⁶³

Joka kuukausi tehtävä ilmoittaminen johtaa siihen, että olinpaikkatietomääräykset ovat ylipäänsä useammin urheilijan mielessä kuin neljä kertaa vuodessa. Vaikka määräysten jatkuva tiedostaminen ei lähtökohtaisesti kuulosta parannusehdotukselta, se voi joissain tapauksissa keventää urheilijan taakkaa. Lajeissa, joissa doping ei ole millään tavalla relevanttia tai keskustelun kohteena ja joissa testejä tehdään suhteellisen vähän, unohtuu olinpaikkatietojen ilmoittaminen erittäin helposti. Rangaistukset tietojen päivittämisen laiminlyönnistä ovat kuitenkin yhtä ankarat kuin lajeissa, joissa dopingin käyttö ja testauspakoilu ovat todellisia ongelmia.

Toinen ehdotus on, että testit suoritettaisiin lyhyellä varoitusajalla. Varoituksen avulla voitaisiin välttää ikävimmat perhe-elämää häiritsevät tilanteet. Australialainen asianajaja John Marshall esitti vuonna 2009, ettei WADAn uutta säännöstöä voida hyväksyä ilman lisäselvitystä vaihtoehdoista. Hän kyseenalaisti olinpaikkatietovaatimusten suhteellisuuden ja vaati lisäperusteluja sille, miksi puolen tunnin varoituksella tehtävät testit eivät palvelisi yllätystestitarkoitusta. Marshallin mielestä tarpeellisuuden todistamiseksi WADAn tulisi näyttää tilastoja siitä, miten usein olinpaikkatietoja käytetään yllätystestejä varten ja kuinka usein urheilijoita on saatu kiinni dopingin käytöstä näiden testien seurauksena.²⁶⁴

Samoja kysymyksiä nousi esille myös ADT:n testauspäällikön kanssa käydyssä keskustelussa. Hänen mukaansa olinpaikkatietoja käytetään päivittäin ja ne ovat testauspooliurheili-

²⁶¹ Haastattelu Lauri Tarasti, 17.12.2012.

²⁶² Saman vaikeuden ilmaisi myös suurin osa muista haastatelluista urheilijoista.

²⁶³ Haastattelu Tapio Nirkko, 10.12.2012.

²⁶⁴ Horvath – Lording 2009, s. 3.

joiden tavoittamisessa keskeisessä asemassa. Olinpaikkatietojen avulla urheilijat tavoitetaan ensi yrittämällä, eikä testaajien tarvitse käyttää aikaa odottamiseen tai useisiin testausyrityksiin.²⁶⁵ Puolenkin tunnin varoaikaa on pidetty liian pitkänä, koska se jättää mahdollisuuden manipuloida näytettä. Yksi tapa on siirtää katetroinnin avulla itseensä puhdas virtsanäyte. WADA on manipulointiriskin takia pitänyt tiukasti kiinni testien täydellisestä yllätyksellisyydestä.²⁶⁶

Kolmas melko äärimmäinen ehdotus on olinpaikkatietoja ympäröivässä keskustelussa ilmennyt ajatus korvata ilmoitusvelvollisuus GPS-paikantimella. Urheilijan mukana kulkeva paikannin kertoisi dopingtestaajille urheilijan täsmällisen sijainnin ja säästäisi urheilijoilta ilmoittamisen vaivan.²⁶⁷ GPS-paikantimen käyttöä on jo ehdotettu vaihtoehdoksi olinpaikkatietojen keräämiselle.²⁶⁸ Antidopingorganisaatioiden tasolla asiasta ei ole keskusteltu vielä julkisesti, mutta tilanne voi muuttua lähivuosina.²⁶⁹

Paikantimen käytön hyvä puoli olisi se, että se keventäisi urheilijan ilmoittamisvelvollisuutta ja ilmoitettujen tietojen noudattamisen taakkaa. Jatkuva seuranta vapauttaisi urheilijat myös olinpaikkatietojen puuttellisuudesta tai vanhentumisesta syntyvistä ongelmista, eikä edellyttäisi erillistä rangaistusuhkaa. Paikantimen käyttöönotto olisi pitkälle urheilijan yksityisyyteen puuttuva keino, mutta se mahdollistaisi testauksen milloin vain ja poistaisi rangaistusuhan muodollisuuksien laiminlyömisestä.

Keinon huono puoli on se, että se rajoittaa yksityisyyttä entisestään ja antaa mahdollisuuden kirjaimellisesti jatkuvaan valvontaan. Järjestelmän toinen heikkous olisi se, että testauksen suunnittelu olisi mahdotonta, koska dopingvalvojalla on tiedossa ainoastaan se, missä urheilija on juuri kyseisenä hetkenä.²⁷⁰ Edelleen ongelmia voisi aiheuttaa se, ettei GPS-paikantimet, kuten eivät muutkaan tekniset laitteet, aina toimi moitteettomasti. Jos urheilija vetoaisi laitevikaan, olisi laitteen toimivuus vaikea todentaa. Jos GPS-paikannin otettaisiin käyttöön, olisi tärkeä säännellä erittäin tarkkaan, kenellä on pääsy urheilijoiden olinpaikkatietoihin.²⁷¹

---

²⁶⁵ Haastattelu Marjorit Nurmi, 28.11.2012.

²⁶⁶ Pendlebury 2009, s. 74; Nicholson 2009, s. 10.

²⁶⁷ Mm. Nicholson 2009, s. 11.

²⁶⁸ Ks. Kinnunen 2012, s. 126.

²⁶⁹ Haastattelu Lauri Tarasti, 17.12.2012. Myös monet urheilijat mainitsivat GPS-paikantimen vaihtoehtona nykyiselle järjestelmälle, koska se helpottaisi heidän työmääräänsä huomattavasti. Siitä huolimatta paikantimen koettiin lisäävän tunnetta valvonnanalaisuudesta.

²⁷⁰ Nicholson 2009, s. 11.

²⁷¹ Haastattelu Lauri Tarasti, 17.12.2012.

4.3.2.3 Monitasoiset määräykset

Neljänneksi ratkaisuksi määräysten suhteellisuuden lisäämiseksi on ehdotettu eritasoisia määräyksiä eri lajeille. Taitolajeissa dopingista saatavat hyödyt ovat rajallisia, ja siten sen käyttö on huomattavasti harvinaisempaa. Tämän lisäksi lajien välillä on suuria eroja siinä, miten paljon yksilöurheilija voi itse päättää aikatauluistaan ja kuinka aikaisin hän saa muutoksista tiedon. Esimerkiksi Nicholson pitää suhteettomana sellaista järjestelmää, joka ei tunnista lajien välisiä eroja.²⁷²

Jotta suhteellisuusvaatimus voisi täytyä, tulisi Nicholsonin mielestä arvioida erittäin huolellisesti, missä lajeissa dopingin käyttö on relevantti ja yleinen ongelma sekä ketkä urheilijat on syytä ottaa tarkempaan seurantaan. Hänestä urheilijan on oleellista tietää, että samassa lajissa ja sarjassa kilpailevat muut urheilijat ovat yhtä tiukan dopingvalvonnan alla kuin he itse ovat. Urheilijalle ei ole välttämätöntä tietää, ovatko muiden lajien edustajat samasta maasta samassa kohtelussa. Siksi dopingvalvonta olisikin Nicholsonin mukaan järkevämpää koordinoita kansainvälisesti lajiliittojen avulla kuin kansallisesti.²⁷³

Vaikeuksia voi syntyä lajien määrittelystä, koska on hyvin haastavaa jakaa lajit puhtaasti taito-, voima- tai nopeuslajeihin. Myös monissa taitoa vaativissa lajeissa suoritusta parantavista aineista voi hyötyä merkittävästi. Kevyempään dopingvalvontaan soveltuvien lajien valinta olisi vaativaa.²⁷⁴ Monitasoinen järjestelmä voisi kuitenkin olla varteenotettava vaihtoehto, koska se rajaisi ankarien vaatimusten piirissä olevien urheilijoiden määrän hyvin pieneksi.

Kansainvälisen testistandardin neljännessä jaksossa on esitetty kriteerit, joilla urheilijat tulee valita testauspooleihin.²⁷⁵ Tämä kriteeristö johtaa siihen, että valittujen urheilijoiden lukumäärässä on huomioitu lajien erityispiirteet, mutta vaatimukset ovat kaikille lajista riippumatta samat. Tarkat urheilijavalinnat saattavat lisätä järjestelmän suhteellisuutta ja minimoivat lukumäärän urheilijoita, joihin rajoitus kohdistuu. Se ei kuitenkaan vaikuta

---

²⁷² Nicholson 2009, s. 9. Yleisesti ottaen Nicholson kannattaa olinpaikkatietojen keräämistä ja pitää yllätystestausta välttämättömänä antidopingliikkeelle.

²⁷³ Nicholson 2009, s. 8. Voidaan väittää, että nämäkin urheilijat kilpailevat tosiasiallisesti samoista resursseista: valtion tukirahoista ja sponsorirahoista. Jos jossain lajissa pärjätään dopingissa epärehellisesti, se on pois toisen lajin edustajalta.

²⁷⁴ Haastattelu Lauri Tarasti, 17.12.2012.

²⁷⁵ IST 4.3.2; Yhtäläisistä määräyksistä ks. myös Beloff 2008, s. 8–9. Beloffin näkemyksestä suhteellisuuden täyttymisestä ks. jakso 4.3.4.

yksittäisen testauspooliin valitun urheilijan kokemaan yksityiselämän rajoitukseen, jota myös tulee tarkastella suhteellisuuden kannalta.

4.3.3 Suppean merkityksen suhteellisuusvaatimus

4.3.3.1 Edellytykset

Suppean merkityksen suhteellisuusvaatimus edellyttää, ettei valittu keino rasita liiallisesti rajoituksen kohdetta.²⁷⁶ Suhteellisuusarvio edellyttää myös intressien keskinäistä punnintaa. Perustuslakivaliokunnan mietinnön mukaan *”Rajoitus ei saa mennä pidemmälle, kuin on perusteltua ottaen huomioon rajoituksen taustalla olevan yhteiskunnallisen intressin painavuus suhteessa rajoitettavaan oikeushyvään.”*²⁷⁷

Suhteellisuusarvioon vaikuttavat siten sekä yksilön asema että rajoitusperusteen yhteiskunnallinen merkittävyys. Yksilön asemalla viitataan siihen, että arviossa on otettava huomioon, mikä perusoikeussuojan taso on. Lähtökohtaisesti yksilöt ovat perusoikeussuojan ytimessä ja usein heillä on voimakkain tarve perusoikeussuojalle.²⁷⁸ Viljanen on muotoillut perustuslakivaliokunnan lausunnosta punnintasäännön, jonka mukaan mitä enemmän perusoikeutta rajoitetaan tavoitteen takia, sitä tärkeämpää täytyy tavoitteen täyttymisen olla.²⁷⁹

Lopulta ratkaistavaksi jää, kumpaa intressiä pidetään arvokkaampana, rajoituksella tavoiteltavaa intressiä vai rajoituksen kohteena olevaa perusoikeuden takaamaa intressiä. Tämän teoreettisen kysymyksenasettelun voi siirtää käytäntöön pohtimalla, onko tärkeämpää suojella puhtaan urheilun ideaalia vai urheilijoiden oikeutta yksityiselämän suojaan.

Euroopan neuvoston dopingin vastaisessa yleissopimuksessa vuodelta 1989 määrätään niin ikään, että dopingvalvontaa on suoritettava tarkoituksenmukaisia menetelmiä käyttäen puuttumatta kohtuuttomasti urheilijan yksityiselämään.²⁸⁰ Siksi onkin pohdittava, miten syvälle käyvän ja kattavan rajoituksen olinpaikkatietomääräykset muodostavat yksityiselämän suojaan. Mitä merkittävämpänä rajoitusta pidetään, sen painavamman yhteiskunnallisen intressin dopingin poistaminen urheilusta pitää olla.

---

²⁷⁶ Viljanen 2011a, s. 157.

²⁷⁷ PeVM 25/1994/Valiokunnan kannanotot/Perusoikeudet lainsäätäjän toimessa; Viljanen 2011a, s. 157.

²⁷⁸ Aine 2011a 168–169.

²⁷⁹ Viljanen 2011a, s. 158.

²⁸⁰ Tietosuojaryhmän lausunto 4/2009, s. 6; SopS 23/1990/ 7 art. 3a ja perustelut 74.

Rajoituksen merkitsevyyttä ei pidä sekoittaa rajoituksen kohteiden lukumäärään. Sallittavuusharkintaan ei voi vaikuttaa se, miten moneen henkilöön rajoitus kohdistuu, koska perusoikeudet ovat yksilöllisiä, jokaiselle ihmiselle taattuja oikeuksia. Näin ollen suhteellisuusarvio täytyy tehdä yksilön näkökulmasta riippumatta siitä, kohdistuuko rajoitus 30 vai 3000 henkilöön.

4.3.3.2 Rajoituksen laajuus urheilijan näkökulmasta

Olinpaikkatietomääräysten sallittavuuden harkinnassa vastakkain ovat dopingvalvonnan tavoitteet ja yksilön vapausoikeus. Näiden kahden intressin tärkeysjärjestykseen vaikuttaa niiden oikeudellinen viitekehys, mukaan lukien perustuslain etusija, mutta myös arvostuksenvaraiset piirteet. Intressien väliseen punnintaan ei ole olemassa yhtä oikeaa vastausta. Viitteitä dopingvalvonnan tavoitteen painavuudesta antavat edellä esitellyt antidopingliikkeen perustelut. Esille tulleet valtion eri sitoutumismekanismit ovat osoitus siitä, että antidoping on jopa valtione tasoisesti merkittävä tavoite. Toisaalta klassiset vapausoikeudet ja yksityiselämän suoja sijoittuvat demokraattisen yhteiskunnan ytimeen ja ovat ensisijaisia antidopingsäännöksiin nähden.²⁸¹ Monesta periaatteesta ja tavoitteesta voisi luopua ennen kuin henkilökohtaisesta vapaudesta.

Yksityiselämän suoja ei liene aivan vapausoikeuksien ytimessä, kuten esimerkiksi henkilökohtainen koskemattomuus ja kidutuksen kieltö. Olinpaikkatietomääräykset eivät rajoita henkilökohtaista koskemattomuutta tai liikkumisvapautta merkittävästi. Ne eivät myöskään rajoita olennaisesti tai ainakaan pitkällä tähtäimellä valinnanvapautta omista tekemisistä ja menemisistä. Ne rajoittavat oikeutta yksityisyyteen ja oikeutta olla olematta raportointivelvollinen kenellekään. Ne rajoittavat spontaaneja muutoksia urheilijan päiväohjelmaan. Olinpaikkatietomääräysten poikkeuksellisuudesta kertoo se, ettei vastaavaa raportointivelvollisuutta juuri ole muilla yhteiskunnan alueilla. Ainoastaan ehdonalaisia vankeja varten on kehitetty olinpaikkatietomääräyksiä muistuttavia rajoituksia.²⁸²

Rajoituksen merkittävyyttä voidaan arvioida myös rajoituksen vaikutusfrekvenssin kautta. Kyse on siitä, kuinka monta kertaa päivässä, viikossa tai kuukaudessa rajoitus vaikuttaa yksilön elämään. Mitä useammin, sen merkittävämpänä rajoitusta voidaan pitää. Olinpaikkatiedot ilmoitetaan joka vuosineljännes, joten työläin ilmoitusurakka on vain neljä kertaa

²⁸¹ Valtiosääntö turvaa ihmisarvon loukkaamattomuuden ja yksilön vapauden ja oikeudet sekä edistää oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa. PL 1 § 2 mom.

²⁸² Laki valvontarangaistuksesta 8.4.2011/330; Laki nuorisorangaistuksesta 21.12.2004/1196.

vuodessa. Tätä velvollisuutta suurempi rasite on mielestäni muutosten päivittäminen. Suunnitelmien muutokset ovat yleisiä ja urheilijoilla ehkä vielä tavanomaista yleisempiä, koska päivärytmit ja harjoituspaikat vaihtelevat. Tämän lisäksi urheilijan täytyy olla päivittäin tunnin ajan ilmoittamassaan paikassa. Rajoitus vaikuttaa urheilijan elämään siten vähintään päivittäin, usein myös useamman kerran päivässä. Frekvenssinäkökulmasta olinpaikkatietomääräykset muodostavat melko laajan rajoituksen.

Yksittäisen urheilijan näkökulmasta olinpaikkatietomääräykset rajaavat urheilijan oikeutta yksityiselämän suojaan merkittävästi. Vaikka järjestelmään valittuja urheilijoita on vähän, on rajoitus näiden urheilijoiden kannalta huomattava. Heidän on luovuttava osittain omasta vapaudestaan ja nähtävä vaivaa kymmeniä tunteja edesauttaakseen vähemmistössä olevien dopingin käyttäjien kiinniottamista.

4.3.3.3 Seuraamusten suhteellisuus

Olinpaikkatietomääräysten rikkomisesta on säädetty seuraamuksia, joita käsittelin edellä jaksossa 2.3. Seuraamusten oikeasuhtaisuus on tärkeä tekijä suhteellisuusvaatimuksen täyttymisessä. Rangaistusuhka ja rangaistus itsessään ovat keinoja, joita käytetään tavoitteen saavuttamiseksi. Langetettavat seuraamukset, merkinnät ja toimintakielto, vähentävät dopingin käyttöä kahdella tavalla.²⁸³ Ensinnäkin toimintakielto poistaa urheilun piiristä ne ihmiset, jotka ovat dopingia käyttäneet. Toisena ja ehkä tärkeämpänä myös seuraamusten pelotevaikutus vähentää dopingia. Koska riskinä on urheilu-uran ja elinkeinon päättyminen, saattaa moni urheilija jättää dopingin käytön kiinnijäämisen pelossa.

Olinpaikkatietojen ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönneistä seuraa toimintakielto, jonka pituus vaihtelee yhden ja kahden vuoden välillä. Seuraamus on yhtä ankara kuin kiellettyjen aineiden käytöstä kiinnijääneelle annettu rangaistus. Se estää urheilijan elinkeinon harjoittamisen. Olinpaikkatietomääräysten rikkomisen syy on useimmiten laiminlyönti eikä tahallinen rikkomus, kuten kiellettyjen aineiden tai menetelmien käyttö. Toisaalta on katsottu, että kolme merkintää olinpaikkatietojen laiminlyönnistä on osoitus toistuvasta toimintatavasta ja voi olla tietoista testauspakoilua.²⁸⁴

Aineen mukaan seuraamus on suhteutettava teon vahingollisuuteen. Vahingollisuusarviossa on otettava huomioon tapauksen olosuhteet, eikä noudatettava kaavamaisista harkintaa.

---

²⁸³ Aine 2011a, s. 169.

²⁸⁴ BBC News 8.8.2006.

Suhteellisuusperiaatteen kannalta relevantteja seikkoja voivat olla esimerkiksi dopingin käytön laajuus ja suunnitelmallisuus sekä pyrkimys systemaattisesti salata kiellettyjen aineiden ja menetelmien käyttö.²⁸⁵

Uudistettavan WADC:n luonnoksessa on ehdotus rangaistusten koventamisesta niin, että ensimmäisestä dopingrikkomuksesta määrätään neljän vuoden toimintakielto. Olinpaikkatietomääräysten rikkomisen seuraamus pysytettäisiin samalla tasolla, vuodesta kahteen vuotta. Suhteessa muihin rikkomuksiin olinpaikkatietomääräysten laiminlyönnin rangaistusta siis kevennetään.²⁸⁶ Tämä muutos osoittaa, että dopingrikkomuksen vakavuuteen oltaisiin kiinnittämässä huomiota ja seuraamuksia porrastettaisiin jatkossa enemmän. On mahdollista perustella, että nykyisellään seuraamusasteikko on suhteeton. Olinpaikkatietomääräysten laiminlyönnin seuraamusta voidaan pitää tarpeettoman ankarana rangaistuksena suhteessa muihin dopingrikkomuksiin.

4.3.4 Suhteellisuuden kokonaisarvio

Suhteellisuusarvio on keskeisimpiä ratkaistavia kysymyksiä olinpaikkatietomääräysten sallittavuutta arvioitaessa. Se ei ole yksiselitteinen, eikä sitä voida irrottaa arvioitavan yksittäisen tapauksen faktoista. Suhteellisuutta koskevat arviot voivat vaihdella erittäin paljon riippuen siitä, kuka arvionnin tekee.²⁸⁷ Se, että olinpaikkatiedot ovat välttämättömiä kilpailun ulkopuolisten dopingtestien suorittamiseksi, ei automaattisesti tee keinosta oikeasuhtaista. Toisaalta taas yksityiselämän suojaa rajoittava vaikutus ei tee keinojen suhteettomuudesta itsestään selvää.²⁸⁸ Arvioon saattaa vaikuttaa myös se, jääkö rajoituksen kohteena olevalle urheilijalle vaihtoehtoisia tapoja toteuttaa ammattiaan tai harrastustaan.²⁸⁹

Beloff on todennut, että olinpaikkatietomääräysten kannalta ongelmallisinta on suhteellisuuden täyttyminen. Hän katsoo, että suhteetonta olisi ainakin olinpaikkatietojen edellyttäminen vuorokauden ympäri ja dopingtestaus yöaikaan. Vuoden ympäri tehtävät yllätystestit hän hyväksyy toteamalla, että esimerkiksi kuukauden loma olisi erittäin pitkä aika dopingin käytössä. Kaikissa lajeissa noudatettavat yhtäläiset vaatimukset hän tyrmää käyttämällä seuraavaa vertausta: *"It would be in Lord Ackner's phrase to use a sledgehammer to crack a nut."* Edelleen hän lisää, että on sääntöjä kirjoittavan tahon vastuulla näyttää,

²⁸⁵ Aine 2011a, s. 170, 171 ja 173.

²⁸⁶ Haastattelu Pirjo Ruutu, 28.11.2012.

²⁸⁷ Beloff 2008, s. 5.

²⁸⁸ Pendlebury 2009, s. 73.

²⁸⁹ Aine 2011a, s. 170.

että määräykset ovat suhteellisia, eikä päinvastoin, että urheilijan täytyy todistaa järjestelmän suhteettomuus.²⁹⁰

Skeptistä kritiikkiä olinpaikkatietomääräysten suhteellisuudesta on osoittanut myös tutkija Janwille Soek. Hänen mukaansa, kun vastakkain on urheilijan oikeus yksityisyyteen ja antidopingjärjestön tarve luoda yleisön keskuuteen uskomus puhtaasta urheilusta, tulisi urheilijan yksityisyyden aina voittaa.²⁹¹

Yhteenvedona voidaan todeta, että olinpaikkatietomääräysten suhteellisuusvaatimuksen täyttyminen on kyseenalaista. Suhteellisuusvaatimuksen täyttyminen on epäselvää sekä koko määräysten osalta että niiden toteuttamistavan osalta. Lopullisen arvion määräysten sallittavuudesta voisi tehdä tuomioistuin, jos kysymyksestä nostettaisiin kanne. Lopullisen ja yleispätevän päätöksen asiasta voisi antaa EIT. Toistaiseksi olinpaikkatietomääräysten laillisuutta ei ole haastettu suomalaisessa tuomioistuimessa eikä EIT:ssä.

4.4 Muita rajoitusedellytyksiä

4.4.1 Oikeusturvavaatimus

4.4.1.1 Oikeussuojakeinot

Perustuslakivaliokunnan mietinnön mukaan sallittavan perusoikeuden rajoituksen edellytyksenä on, että oikeusturvajärjestelyt ovat riittävät.²⁹² Edellytyksen lähtökohtana on muutoksenhakuoikeuden järjestäminen, mutta sillä tarkoitetaan myös menettelyllistä turvaa. Yleensä oikeusturvavaatimus täyttyy, jos yksilöllä on mahdollisuus valittaa yleiseen tai hallintotuomioistuimeen. Joissain tapauksissa myös lievemmät oikeusturvajärjestelyt voivat olla riittäviä.²⁹³

Yksilö saa turvaa myös perusoikeudellensa viime kädessä valtion oikeusturvakoneiston kautta. Vertikaalisuhteessa yksilö voi vedota perusoikeuteensa tuomioistuimessa suoraan valtiota vastaan. Yksityisten välisissä suhteissa tilanne on erilainen. Ensinnäkin horisontaalisuhteissa molemmat osapuolet ovat perusoikeuksien haltijoita. Nämä oikeudet saattavat olla ristiriidassa ja tuomioistuin joutuu punnitsemaan ja arvottamaan kummalle perusoi-

---

²⁹⁰ Beloff 2008, s. 9–10.

²⁹¹ Soek 2008b, s. 11.

²⁹² Viljanen 2011a, s. 162; PeVM 25/1994 vp, s. 5.

²⁹³ Viljanen 2011a, s. 162; Eskuri 2005, s. 53.

keudelle antaa etusijan.²⁹⁴ Toiseksi horisontaalisuhteissa perusoikeuksien välitön vaikutus on epäselvä. Perusoikeudenhaltija saattaa kohdata tilanteen, jossa hän voi vedota oikeudessa toista yksityistä vastaan ainoastaan tavallisen lain perusteella. Perusoikeuksien suojaksi kirjoitetut tavalliset lait turvaavat näin välillisesti perusoikeuksia.²⁹⁵

Urheilijan oikeusturva toteutuu ensisijaisesti urheilun sisäisissä muutoksenhakuelimissä. Lajiliitoilla on tavalliset omat riitojenratkaisuelimensä, johon lajiliiton päätöksistä voi valittaa. Urheilun oikeusturvalautakunta on ylin urheilun sisäisen muutoksenhaku aste Suomessa. Se ottaa asian käsiteltäväksi vasta, kun kaikki lajiliittojen sisäiset keinot on käytetty. Kansainvälisten lajiliittojen päätöksistä urheilija voi valittaa CASiin. Dopingtapauksissa valitusoikeus on annettu urheilijalle myös kansallisen lajiliiton ja oikeusturvalautakunnan päätöksiin.²⁹⁶

KKO on ratkaisussaan 1998:122 katsonut, että urheilija voi saada asiansa tutkittavaksi yleisessä tuomioistuimessa, vaikka yhdistyksen säännöt, eli urheilujärjestön säännöt sen periaatteessa kielsivät.²⁹⁷ Tapauksessa juoksija Minna Lainio oli saanut positiivisen dopingtestituloksen perusteella neljän vuoden kilpailukiellon, johon Lainio haki muutosta yleisessä tuomioistuimessa. KKO katsoi toisin kuin alemmat instanssit, että tuomioistuin voi ottaa ratkaistavakseen kysymyksen siitä, onko urheilija syyllistynyt dopingiin.²⁹⁸

Päätöksestä selviää, että yhdistyksen päätökseen perustuvan kurinpitoseuraamuksen kohteeksi joutunut urheilija voi pääsääntöisesti viedä asiansa yleisen tuomioistuimen tutkittavaksi. KKO:n päätöksen taustalla vaikutti ajatus siitä, että Lainiolla oli oikeussuojan tarve saada toimintakielto tuomioistuimessa käsiteltäväksi.

Ionnidiksen mukaan dopingrikkomuksen seuraamus on kurinpitotoimi, jolla on yhteneväisiä piirteitä rikoslain sääntelyn kanssa. Ionnidiksen johtava ajatus on, että toimet muistuttavat rikoslain seuraamusmenettelyä, mutta oikeusprosessista puuttuu useampia ”syytettyä” suojaava periaatteita ja piirteitä, joita noudatetaan yleisessä tuomioistuimessa.²⁹⁹ Nämä tekijät huomioon ottaen onkin perusteltua, että yleinen tuomioistuin voi ottaa kurinpitoasian käsiteltäväkseen.

Jos testauspooliin kuuluva urheilija saa kolme merkintää olinpaikkatietomääräysten laiminlyönnistä, tekee joko kansallinen tai kansainvälinen lajiliitto päätöksen kurinpitotoimista.

---

²⁹⁴ Viljanen 1988, s. 276. Tämä jännite pitäisi pyrkiä ratkaisemaan siten, että molempien perusoikeudet toteutuisivat mahdollisimman täysimääräisesti. Viertola 2005, s. 107. PL 106 §:stä kuitenkin seuraa, että tuomioistuimella on velvollisuus antaa etusija perustuslaille tavallisiin lakeihin nähden. Näin ollen perusoikeuden ja tavallisen lain turvaaman oikeuden välinen punninta on tarpeeton. Hallberg 2011, s. 30.

²⁹⁵ Halila 2011, s. 56; Viljanen 2011b, s. 135–136.

²⁹⁶ ADS 13.2.1.

²⁹⁷ Halila 2006, s. 227–228.

²⁹⁸ KKO 1998:122; Halila 2006, s. 226; Ks. tapauksesta lisää Manninen 2003, s. 21.

²⁹⁹ Ioannidis 2007, s. 22–23.

Jos tapaus ratkaistaan normaalisti antidopingsäännösten mukaisesti, määrätään urheilija toimintakieltoon. Jos päätöksentekijä on kansallinen lajiliitto, voi urheilija valittaa tästä päätöksestä oikeusturvalautakuntaan. Jos taas toimintakiellosta on päättänyt kansainvälinen lajiliitto, voi urheilija valittaa asiasta CASiin.³⁰⁰ Myös päätöksen saattaminen yleiseen tuomioistuimeen on mahdollista, kuten Lainion tapauksesta ilmenee.

4.4.1.2 Oikeustapaukset

Suomessa olinpaikkatietomääräyksiä tai niistä seuraavia kurinpitopäätöksiä ei ole testattu yleisessä tuomioistuimessa sen enempää kuin sisäisissä muutoksenhakumenettelyissäkään. Huomion arvoista on se, ettei pelkästä olinpaikkatietomääräysten laiminlyönnistä ole Suomessa langetettu toimintakieltoja. Tiedossani on kaksi tapausta ulkomailta, joissa urheilijat ovat haastaneet olinpaikkatietomääräysten sallittavuuden oikeudessa.

Pyöräilijä Carlos Roman Golbano haastoi kansainvälisen pyöräilyliiton (”UCI”) olinpaikkatietomääräysten laillisuuden espanjalaisessa tuomioistuimessa. Sen ratkaisu ei ole saatavilla, mutta uutisoinnin perusteella tuomioistuin oli päättänyt hylkäämään kanteen ja tukemaan UCI:n ja WADAn antidopingsäännöstöä.³⁰¹

Toinen tapaus on belgialaisessa tuomioistuimessa käsitelty kanne olinpaikkatietomääräyksiä vastaan. Kanteen nostivat 65 belgialaista urheilijaa juristi Kristof de Saedeleerin avustuksella heti uusien olinpaikkatietomääräysten voimaan tulon jälkeen tammikuussa 2009. Samana vuonna huhtikuussa kahdeksan kantajista nosti toisen kanteen mitä ilmeisimmin eri perusteella. Nämä kaksi erillistä kannetta ratkaistiin yhtä aikaa Belgian ylimmässä oikeusasteessa (Raad van State) alkuvuodesta 2012.

Ensimmäinen, 65 urheilijan kanne kaatui muotoseikkaan, koska urheilijat valittivat dokumentista, joka ei tosiasiallisesti vahvistanut olinpaikkatietomääräyksiä, vaan ainoastaan muistutti niiden olemassaolosta. Jälkimmäisessä kanteessa päädyttiin erilaiseen ratkaisuun. Tuomioistuin päätyi kumoamaan olinpaikkatietomääräykset synnyttäneen päätöksen. Tällä ratkaisulla on potentiaalia vaikuttaa olinpaikkatietomääräysten soveltamiseen suuremmas-

---

³⁰⁰ Kansalliseen testauspooliin kuuluvan urheilijan laiminlyönnin käsittelee kansallinen lajiliitto ADT:n tietojen sekä Suomen antidopingsäännösten perusteella. Kansainväliseen, rekisteröityyn testauspooliin kuuluvan urheilijan kurinpito käsitellään joko kotimaisessa tai kansainvälisessä lajiliitossa riippuen siitä, onko hän testauspoolissa ADT:n vai kansainvälisen lajiliiton kutsumana.

³⁰¹ WADAn verkkosivut/Media center/Archives/28.1.2010/WADA President Hails Spanish Court Decision in Whereabouts Case. Vierailtu 25.1.2013.

sakin mittakaavassa. Pidemmälle meneviä johtopäätöksiä on kuitenkin syytä olla tekemättä ilman tarkempaa tietoa tapauksen perusteluista ja yksityiskohdista.³⁰²

4.4.2 Lailla säätämisen vaatimus

Perusoikeuksien rajoitusten on perustuttava lakiin.³⁰³ Rajoituksen täytyy olla normihierarkiassa korkeimman tahon, eli eduskunnan hyväksymä säädös. Perusoikeuksia ei siten voida hyväksyttävästi rajoittaa ministeriön, valtioneuvoston tai viranomaisen säännöksellä.

Suomen dopingvalvontaa koskevia laintasoisia säädöksiä käsiteltiin jo jaksossa 3.1.1.1. Rikoslain dopingpykälät kriminalisoivat dopingaineiden maahantuonnin, valmistamisen ja levittämisen.³⁰⁴ Toinen lain tasoinen dopingsäädös on blanketilaki, jolla UNESCO:n dopingin vastainen yleissopimus saatettiin voimaan Suomessa.³⁰⁵ Yleissopimuksessa valtiot sitoutuvat muun muassa edistämään kansainvälistä yhteistyötä dopingin poistamiseksi urheilusta. Sopimuksella valtiot antavat tukensa myös WADAn antidopingtyölle ja sen aatteelliseen perustaan.³⁰⁶

Sopimuksessa ei sitouduta kirjaimellisesti WADC:n sisältöön, mutta siinä tunnustetaan sen olemassaolo. Sopimuksessa nimetään dopingrikkomukset säännösten mukaisesti. Sopimuksessa on siten myös todettu, että dopingrikkomukseksi katsotaan olinpaikkatietomääräysten laiminlyönti, eli se, *”ettei urheilija ole käytettävissä kilpailujen ulkopuoliseen testaukseen, mukaan lukien olinpaikan ilmoittamatta jättäminen”*.³⁰⁷ Maininta sopimuksessa ei kuitenkaan tarkoita, että valtiot olisivat sitoutuneet kansainväliseen testausstandardiin ja sen tarkkoihin määräyksiin siitä, mitä, miten ja keneltä olinpaikkatietoja vaaditaan. Blankettilailla ei ole hyväksytty järjestelmän toteuttamistapaa vaan ainoastaan se, että olinpaikkatietomääräysten laiminlyönti on dopingrikkomus.³⁰⁸

Olinpaikkatietomääräyksistä ei ole olemassa viranomaisen tai muun julkisen vallan edustajan laatimia sääntöjä, vaan ne ovat puhtaasti yksityisten tahojen, eli WADAn ja ADT:n

---

³⁰² BBC News 22.1.2009. Legal threat to anti-doping code; http://www.raadvstconsetat.be/index.asp?page=caselaw_results&lang=en&qu=doping&method=and&index=arr&s_lang=nl&s_lang=fr&s_lang=de.

³⁰³ Viljanen 2011a, s. 148.

³⁰⁴ Rikoslaki 19.12.1889/39, 44 luku 6–8 §.

³⁰⁵ HE 191/2006 vp; SopS 3–4/2007.

³⁰⁶ SopS 3–4/2007/johdanto.

³⁰⁷ SopS 3–4/2007/1 osa, 2 artikla 3d.

³⁰⁸ Ks. myös Halila 2006, s. 394. Halila on katsonut, ettei UNESCO:n sopimuksen ratifiointi ole johtanut siihen, että elinikäinen toimintakielto olisi hyväksytty osaksi Suomen oikeusjärjestystä. Sopimus osoittaa kuitenkin valtioiden sitoutumista WADC:hen.

laatimia. Lakia voinee kuitenkin pitää vähintään poliittisena tukena olinpaikkatietovaatimusten käyttämiselle dopingin vastaisen taistelun keinona. Lailla julkinen valta on vain hyväksynyt määräysten tavoitteet sekä tukee laatijaa ja laatijan toimintaa.

Tässä yhteydessä on tarpeen palata kysymykseen perusoikeuksien vaikutuksesta. Kyseisessä jaksossa todettiin, että dopingvalvonta on perinteisesti mielletty yksityiseksi toiminnaksi, eikä perusoikeuksilla siten ole katsottu olevan vertikaalivaikutusta. Koska perusoikeuden rajoittajana ei ole valtio, ei sen toiminnasta dopingvalvonnassa tarvitse säätää lailla. Toisaalta välillinen horisontaalivaikutus edellyttää valtiota varmistamaan perusoikeuksien toteutumisen muun muassa lainsäädännöllä. Varmistaakseen perusoikeuksien toteutumisen valtio voisi säätää lain dopingvalvonnassa hyväksytyistä vaatimuksista, keinoista ja toimenpiteistä. Näin täyttyisi PL 22 §:n valtion aktiivinen suojamisvelvollisuus sekä lailla säätämisen vaatimus.

Lopulliseen arvioon lailla säätämisen vaatimuksen täytymisestä vaikuttaa se, kuinka täsmällistä sääntelyä vaatimus edellyttää. Jos maininta säännösten olemassaolosta riittäisi, täyttäisi UNESCO:n sopimuksen ratifiointi mainitun vaatimuksen. Usein lain tasolla säädetäänkin tunnusmerkeistä, ja vasta asetuksen tasolla annetaan yksityiskohtaisia säännöksiä. Kuitenkin on perusteltua väittää myös, ettei sopimuksessa ole säädetty mitään olinpaikkatietomääräysten sisällöstä eli siitä, mikä tosiasiallisesti loukkaa yksityiselämän suojaa. Sopimuksessa ei esimerkiksi ole yksilöity, mitä tietoja ja miten urheilijan odotetaan ilmoittavan. Tästä näkökulmasta katsottuna vaikuttaa siltä, ettei rajoituksesta ole säädetty lain tasoisesti.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Olinpaikkatietomääräykset ovat kehittyneet tarpeesta tehostaa dopingvalvontaa kiinnijäämisriskiä kasvattamalla. Dopingin kieltämisen taustalla ei ole ainoastaan tarve suojella urheilijan terveyttä tai reilun pelin ideaalia, vaan myös muiden urheilijoiden oikeutta terveyteen ja oikeutta osallistua kilpailuun. Jos doping sallittaisiin, joutuisi jokainen urheilija suostumaan dopingin aiheuttamaan terveysriskiin menestyäkseen lajissaan.³⁰⁹

Verrattain ankarat määräykset on kirjoitettu erittäin pienelle ihmisjoukolle. Urheilijoiden osuus väestöstä on rajallinen, testauspooliin valittujen osuus urheilijoista marginaalinen, ja heistä dopingia käyttää todennäköisesti vielä huomattavasti pienempi prosentti. Yksittäisen urheilijan kokemaa perusoikeuden loukkausta ei tule kuitenkaan vähätellä. Iso osa testauspooliurheilijoista joutuu joustamaan omasta yksityiselämän suojasta, jotta epärehellinen

---

³⁰⁹ Rauste 1997, s. 280.

vähemmistö saataisiin kiinni. Samalla dopingaineita ja menetelmiä kehitetään koko ajan. Olemassa oleva järjestelmä ei ehkä pysty estämään dopingin käyttöä niiltä, joilla on rahaa ja tahtoa kiellettyjen aineiden ja menetelmien kehittämiseen.

Epäillessä olinpaikkatietomääräysten perustuslainmukaisuutta tulee samalla kyseenalaistaneeksi monet muutkin antidopingsäännökset. Dopingtestaukseen irrottamattomasti kuuluvien veri- ja virtsanäytteiden asema on yhtälailla kiistanalainen henkilökohtaisen koskemattomuuden näkökulmasta. Näin päädytään pohtimaan huomattavasti suurempaa dopingvalvonnan kokonaisuutta ja jopa yhdistysautonomian perusteita. Kysymykset siitä, minkälaista urheilun tulee olla ja minkälainen valtion rooli urheilussa pitäisi olla, ovat myös voimakkaasti poliittisia.

Dopingvalvonnan tavoitteena on lopulta hävittää doping urheilusta. Se on kunnianarvoinen ideaali, mutta sen täydellinen saavuttaminen ei kenties ole realistista. Lähes vuosisadan kokemus dopingkiellosta on osoittanut, että dopingvalvonta on loputonta kilpajuoksua aineiden sekä menetelmien kehittäjien ja testaajien välillä.³¹⁰ Herää kysymys, onko järkevää pyrkiä täydellisen aukottomaan sääntelyyn ja dopingin poistamiseen hinnalla millä hyvänsä. Kriminaalipolitiikan taustalla vaikuttaa oletus siitä, ettei yhteiskuntaa voi rakentaa rikoksettomaksi. Näin ollen rikoslainsäädännöllä pyritään tilanteeseen, jossa rikollisuuden haitat olisivat mahdollisimmat pienet.³¹¹ Samankaltainen punninta voisi olla kohdallaan myös antidopingpolitiikassa. Voidaan pohtia, missä menee raja, jonka jälkeen voimakkaasta sääntelystä on enemmän haittaa kuin hyötyä sen kohteille.

Olinpaikkatietomääräysten suhde yksityiselämän suojaan on ongelmallinen ja niiden sallittavuuteen liittyy hankalia rajanvetoja. Kysymyksiä ei ole arvioitu suomalaisessa tuomioistuimessa, joten oikeustila on siltä osin avoin. Edellä esitetyn perusteella olen itse taipuvainen seuraaviin päätelmiin. Olinpaikkatietomääräykset rajoittavat urheilijan yksityiselämän suojaa ottaen huomioon, miten usein ja laajasti sekä millä tavalla ne vaikuttavat urheilijan elämään. Näkemykseni mukaan loukkauksen oikeudenvastaisuus ei poistu urheilijan suostumuksella, koska urheilijalla ei ole tosiasiallista vaihtoehtoa kieltäytyä noudattamasta määräyksiä.

Yksityiselämän suojan rajoituksen sallittavuutta on pohdittu yleisten rajoitusedellytysten tarjoamalla mallilla. Dopingvalvonnan tarpeilla perustellut olinpaikkatietomääräykset täyt-

---

³¹⁰ Ks. Dopingvalvonnan historiasta Vettelniemi 2010.

³¹¹ Lappi-Seppälä 2009/I.3.1/Kriminaalipolitiikan tavoitteita ja keinoja.

tänevät hyväksyttävyyksivaatimuksen. Suhteellisuusvaatimuksen täyttymistä sen sijaan voidaan argumentoida sekä puolesta että vastaan. Arviossa voi seurata tässä työssä käytettyä jaottelua. Lienee perusteltua väittää, että määräykset täyttävät soveltuvuusvaatimuksen, mutta eivät suppeaa suhteellisuusvaatimusta. Välttämättömyysvaatimuksen ja sen myötä koko suhteellisuusvaatimuksen täytyminen on tulkinnanvaraista. Suhteellisuuden täytyminen olisi mielestäni todennäköisempää kansallisen kuin rekisteröidyn testauspoolin tason säännöksissä. Säännösten keventäminen tälle tasolle olisi monilta osin paluuta ennen vuotta 2009 voimassa oleviin olinpaikkatietomääräyksiin, mutta voisi parantaa urheilijan yksityiselämän suojaa.

Ratkaistavaksi jää se, kuinka paljon painoarvoa tulee antaa sille, ettei dopingvalvonnan tehostamiseksi ole keksitty parempaa vaihtoehtoa. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, ettei perusoikeuksien sivuuttaminen ole itsestään selvää edes silloin, kun taistelu dopingia vastaan olisi muuten ilman tiettyä säännöstä mahdotonta. Perusoikeuksilla ja yleisellä oikeusjärjestyksellä on etusija, vaikka kyse on ylikansallisen itsesääntelyn piirissä laadituista kilpailusäännöistä.³¹² Toisaalta, jos yhtä tehokasta, mutta vähemmän yksityisyyttä rajoittavaa ratkaisua ei ole löydettävissä, saattaa dopingvalvonnan nykytila olla kuitenkin urheilijan näkökulmasta paras vaihtoehto. Valintatilanteessa moni urheilija saattaisi luopua yksityisyydestään saadakseen vankemman takeen kilpakumppaneiden rehellisyydestä. Valinta saattaisi olla tämä edellyttäen, että valvonta on nykyisellään tosiasiallisesti tehokasta.

Jos olemassa olevat olinpaikkatietomääräykset ovat tulleet jäädäkseen, tulee kiinnittää huomiota siihen, miten säännöksiä toteutetaan. Urheilijoiden vaara syyllistyä dopingrikkomukseen vahinkojen ja unohdusten takia tulisi pyrkiä minimoimaan kaikin mahdollisin, esimerkiksi teknisin keinoin. Ongelmallisinta olinpaikkatietomääräyksissä onkin ehkä vakavien seuraamuksien uhka suhteutettuna määräysten vaatimustasoon. Tarkan olinpaikan ja suunnitelman tietäminen on jo sinänsä vaikeaa, mutta vielä hankalampaa on pitää toinen ihminen tai taho jatkuvasti päivitettyinä tiedoista.

Urheilijan asemaa voisi parantaa myös ottamalla WADAan urheilijaedustaja. Suomessa urheilijoilla on oma edustajansa ADT:ssa, jonka välityksellä palaute saadaan eteenpäin WADAan. Suora urheilijaedustus kansainvälisessä organisaatiossa voisi tuoda urheilijoiden äänen paremmin kuuluviin antidopingsäännösten suunnitteluvaiheessa. Lisäksi se saat-

---

³¹² Halila 2011, s. 45, 52; Halila 2007, s. 38. Yhtälailla valtion ihmisoikeusvelvoitteilla on etusija myös itsesääntelyn piirissä. Valtion ei pitäisi sitoutua esimerkiksi EIS:n kanssa ristiriidassa oleviin kansainvälisiin sopimuksiin. Tältä osin ks. Soek 2008b, s. 7.

taisi olla osoitus halusta yhteistyöhön, joka toimiessaan voisi johtaa kohtuullisempaan ja urheilijaa paremmin huomioivaan järjestelmään.